UMBERTO ECO

MINUNEA SFÎNTULUI BAUDOLINO

HUMANITAS

MINUNEA SFÎNTULUI BAUDOLINO

UMBERTO ECO (n. 1932) – scriitor italian contemporan, autor de romane, eseuri, tratate academice și cărți pentru copii. Profesor de semiotică la cîteva dintre cele mai celebre universități europene și americane, Umberto Eco a abordat din această perspectivă aspecte cruciale ale culturii zilelor noastre. Prin opera sa academică, Eco este socotit unul dintre cei mai de seamă gînditori contemporani, iar eseurile sale, scrise cu un umor și o ironie nestăvilite, sînt adevărate modele ale genului. Strălucitoarea sa operă romanescă, începută în 1980 cu *Numele trandafirului*, este renumită pentru subtilele ei jocuri de limbaj, ca și pentru abundența simbolurilor și aluziilor culturale.

OPERE PRINCIPALE: *Opera deschisă* (1962, trad. rom., Editura pentru Literatură Unioversală, 1969); *Tratat de semiotică generală* (1975, trad. rom. Editura Științifică și Enciclopedică, 1982); *Lector in fabula* (1979, trad. rom. Univers, 1991); *Numele trandafirului* (1980, trad. rom. Dacia, 1984); *Pendulul lui Foucault* (1988, trad. rom. Pontica, 1991); *Limitele interpretării* (1990, trad. rom. Pontica, 1995); *Insula din ziua de ieri* (1994, trad. rom. Pontica, 1995); *Cinci scrieri morale* (1997, trad. rom. Pontica, 1998).

UMBERTO ECO

MINUNEA SFÎNTULUI BAUDOLINO

Traducere din italiană de

SORIN MĂRCULESCU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
ECO, UMBERTO
Minunea Sfîntului Baudolino / Umberto Eco;
trad.: Sorin Mărculescu. - București: Humanitas, 2000
184 p.; 20 cm
Tit. orig. (ita): Il secondo diario minimo
ISBN 973-50-0139-X

I. Mărculescu, Sorin (trad.)

821.131.1-7

ISBN 973-50-0139-X

PREFAȚA AUTORULUI

Între 1959 și 1961, la revista *Il Verri*, eram titularul unei rubrici, „Diario minimo“, care — act de mare curaj din partea lui Luciano Anceschi, într-o perioadă cînd revistele erau luate foarte în serios — urmărea să adune observații de moravuri, parodii literare, fantezii și felurite năzbîtii și la care au colaborat Gillo Dorfles, Luciano Erba, Giuseppe Pontiggia, Furio Colombo, Fausto Curi, Andrea Bruno Mosetti, Alfredo Giuliani, Edoardo Sanguineti, Sandro Bajini, Giorgio Mannacio, Giovanni Giudici, Folco Portinari, Attilio Veraldi, Alfeo Bertin, Bruno Munari. Alte piese, tăieturi din ziare, citate excentrice și altele de aceeași speță erau anonime și, după cîte îmi amintesc, diverși colaboratori ai revistei mi le transmiteau ca să alimentez rubrica. În calitatea mea de alimentator șef, publicasem în cadrul ei mai mult decît toți ceilalți, mai întîi mici moralități, apoi, tot mai des, pastișe literare.

Prin 1962, Vittorio Sereni mi-a cerut să-mi adun bucățile respective într-un volum pentru colecția „Il Tornasole“, condusă pe atunci de Mondadori, și, cum rubrica deja dispărută, „Diario minimo“, devenise aproape numele unui gen, am ales chiar titlul acesta pentru cartea care a apărut apoi în 1963. Cu prilejul

unei noi ediții din 1975 am eliminat bună parte din „moralități" (unele din ele prea legate de evenimente depășite) și m-am concentrat asupra genului *pastișă*, adăugînd chiar o serie de piese în același spirit.

Iată istoria acelei prime cărți, ea continuă să fie reeditată și azi, știu că la diverse catedre de arhitectură încă se mai predă Paradoxul Porta Ludovica și că într-un departament de filologie clasică a fost creat un seminar de reflecție pentru a vedea dacă specialiștii în Antichitate nu se comportă cu liricii greci așa cum se comportau eschimoșii mei din viitorul mileniu cu un volumaș ferfenițit de canțone de la San Remo. Prietenii mei parizieni de la *Transcultura*, o organizație care aduce antropologi africani și asiatici pentru a studia orașele europene, spun că ideea s-a născut din textul meu „Industrie și reprimare sexuală într-o societate din Valea Padului", unde antropologi melanezieni îi studiau pe primitivii din Milano cu rafinate instrumente fenomenologice. Ca să nu mai vorbesc de „Fenomenologia lui Mike Bongiorno", citată chiar și de cei care nu l-au citit, pînă acolo, încît mi s-a întîmplat să o văd caracterizată ca „o carte despre...", deși e vorba doar de șase pagini micuțe.

Dincolo însă de soarta acelei cărticele, înclinația mea de a încerca alte jurnale minime nu se epuizase, doar că se iveau sub forme diferite sau rămîneau în manuscris printr-un sertar după ce le supusesem aprecierii prietenilor, nu rareori coautori sau cel puțin inspiratori. Dimpotrivă, dacă în prezentarea primei culegeri căutam aproape să mă scuz, ca și cum angajarea pe cărările parodiei ar fi fost oarecum neserioasă, ulterior am procedat cu o siguranță plină de virtuozitate, încredințat că era vorba nu doar de un lucru legitim, ci de o datorie sacră.

Au trecut aproape treizeci de ani, sertarele erau pline pînă la refuz de jurnale minime abandonate, eram întrebat ce se alesese de unele texte care se transmiseseră prin memoria orală, așa că iată de ce public azi *Al doilea jurnal minim**, la fel de convins de ceea ce scriam în prefața celui dintîi: „Căci asta îi este scris parodiei: nu trebuie să se teamă niciodată de exagerare. Dacă își atinge ținta, nu face decît să prefigureze ceea ce alții vor face apoi fără a mai rîde — și fără a roși — cu o seriozitate fermă și bărbătească." Dar despre asta voi vorbi în introducerea la prima secțiune. Adaug doar că nu toate scrierile adunate aici au ton parodic. Am inclus și *divertissements* în stare pură, lipsite de intenție critică și moralizatoare. Nu simt însă nevoia de justificări ideologice, îmi e de ajuns deviza palazzeschiană „lăsați-mă să amuz".

Cu privire la lipsa mulțumirilor de la finele acestei introduceri, a se vedea bucata despre felul cum se scrie o introducere.

Milano, 5 ianuarie 1992

---

* Sumarul ediției românești reprezintă o selecție din volumul original *Il secondo diario minimo*. (*N. ed.*)

Cum am intrat în loja PP2

Domnule director, lipsesc temporar, fiind plecat pentru afaceri în Țara de Foc (mă veți scuza că nu anexez și adresa), dar aș vrea să fac auzită vocea unui frate onest, fidel și leal, într-un moment ca acesta, cînd atîția neagă în chip josnic propria comunitate de sentimente și intenții cu un om vrednic de cea mai înaltă considerație.

Vă voi spune de la bun început că acum mulți ani, cînd am putut dispune de o avere solidă, de un uzufruct al abației Santa Veneranda din Capocotta (mă costă destul de scump), de un post de secretar provincial al unui partid din majoritatea parlamentară, de cîteva legitimații VIP la cele mai mari companii aeriene, de o înscriere la un club atletic cu saună inclusă, am început să resimt, nu zic ambiția puterii, ci necesitatea unui raport onest și leal de asistență mutuală cu alte persoane cu poziții similare. Există oameni care, doar ca să nu rămînă singuri, se înscriu în cluburi de șah sau la amicii muzicii, iar pe de altă parte cum ai putea să te întîlnești cu tinere fete?

Din acest motiv am primit cu mare bunăvoință un bilet trimis mie de către Marele maestru al Lojei PP2. „Da, da, señor“, spunea scrisoarea, „tocmai am aflat că usted este un guapo de mare rigor moral și poder

economic etc. etc.", și sfîrșea „al dumneavoastră preadevotat Mare Maestru Gellio Lici zis El Gringo".

Vă mărturisesc că am fost frapat de tonul serios, măsurat, distins al abordării și m-am dus la o primă convorbire cu Marele Maestru. De la început (pentru că nu sînt omul care să se arunce în plină beznă) l-am întrebat numaidecît care sînt scopurile asociației. Gellio Lici a fost explicit: „Binele umanității, nu va trebui să faceți altceva decît să-l iubiți pe aproapele ca pe dumneavoastră înșivă și, firește, să-l iubiți cu atît mai mult pe oricine vă este și mai aproape." Am căzut de acord că nu putem să nu ne spunem creștini. „Tocmai", a zis Lici, „Cristos a fost primul mason." L-am întrebat cu naivitate dacă nu fusese primul socialist, dar Gellio Lici m-a poftit să nuanțez. „Cristos", a zis el, „se naște în Marele Orient, este numit Maestru, trăiește treizeci și trei de ani și veți fi de acord că și supremul său sacrificiu ține pe de-a-ntregul de echer și de compas." „Atunci e suficient să facem binele?" am întrebat. „Da", a răspuns Gellio Lici, „dar pe ascuns. Nu poate fi vorba să dați de pomană cerșetorilor sau să le ajutați pe bătrîne să treacă strada. În caz contrar, toți vor vedea că sînteți mason și o să se aleagă praful de loja secretă." „Păi atunci (m-am hazardat eu) pun ceva bani într-un plic și trimit totul fără expeditor la Crucea Roșie." „Perfect", a zis Lucio. „Dar dacă mă gîndesc bine, dați-mi mie totul, mă ocup eu." „Cît?" am întrebat. „O sută de mii de lire?" „Să zicem o sută de miliarde." Mi-a prevenit perplexitatea cu un gest: „Firește, nu sînt toți de aruncat. Să zicem că vă aflați, știu eu, în Elveția, v-ați pierdut credit cardul, și șaptezeci, optzeci de miliarde vă servesc ca să cumpărați un ziar..." „Costă atît de mult în Elveția?" Licio a surîs fin: „Nu voiam să spun un exemplar..."

Ca să-i demonstrez bunăvoința mea, am aruncat într-o cutie cele cîteva lingouri pe care le aveam din întîmplare în buzunar: „Dar nu e riscant cu... transferul?" Gellio Lici m-a liniștit. „Firește, apelăm la un frate din loja acoperită, dar deghizat în mason descoperit, dintre cei care pot circula liber cu glugă. Ați înțeles ideea? Cine stă să se uite sub glugă la un frate?" „Dar finanțele?" m-am hazardat eu. „Nu vă preocupați, am eu grijă... în general." Mi-a dat fișele de înscriere, conturile curente pentru vărsăminte, cerîndu-mi și două fotografii format carte de identitate și o situație a familiei: „Știți", a zis el, „pentru corectitudinea evidențelor. În cincisprezece exemplare." L-am întrebat dacă nu era imprudent să reproducă atîtea evidențe secrete. „Nu vă faceți griji", zise el. „Le încredințăm în parte unor confrați mai presus de orice bănuială. Și pe celelalte le dau unor persoane care nu sînt de-ai noștri, dar care nu pun întrebări și mai ales nu vorbesc: doi băieți, Peci și Sandalo, unul care are un mic apartament pe strada Gradoli, un ziarist, Pecorelli, și un turc care călătorește mult, nu face acțiuni necugetate, nu se ține de scandaluri și nu se lasă prins. Credeți-mă, știu să-mi aleg ascunzătorile: cu ani în urmă depozitasem listele cele mai confidențiale în mîinile unor confrați la Watergate."

Treaba era convingătoare, dar într-o societate secretă intri ca să te afli în contact cu persoane care țin în mîini pîrghiile puterii. Am întrebat dacă pot vedea lista. „Nimic mai lesne (a zis Gellio Licio), listă secretă, dar la lumina zilei, ca să zic așa. Uitați-vă, un magistrat, un ministru, nu dați importanță acestora care figurează ca defuncți, Nostradamus, Bagonghi, amiralul Persano, în realitate o facem ca să derutăm, sînt în Argentina. Și ia mai vedeți: Adriano De Zan, știți ăla

cu ciclismul, Moira Orfei, Jacovitti... N-au solicitat încă înscrierea, dar le stau pe cap." „Sînt importanți?" „Enorm, controlează sectoarele cruciale ale opiniei publice. De îndată ce vom da lovitura de stat, vom dispune de primul canal independent." Am făcut observația că de la mine de-acasă nu se prinde, este pesemne total acoperit de purici. „Tocmai (a zis el), va fi o rețea absolut secretă, acoperită." Am pus cîteva întrebări prudente despre ajutorul mutual. Mi-a cerut ca în cazul că cineva mi-a făcut necazuri, să-l trec pe fișe. „Portarul nu mă salută, o fi din cauza bacșișului." „Am eu grijă. Eventual, dacă vedeți bărbați în salopetă pe scări, evitați cîteva zile să luați liftul." „Iertați-mi întrebarea (am făcut eu), dar nu-l aveați și pe sărmanul Noschese?" „S-a aranjat, vom încerca acum cu Leopoldo Mastelloni și Amanda Lear."

„Și cu lovitura de stat", am întrebat, „sînt ceva speranțe?" Zîmbi malițios și se bătu cu mîna în piept: „Ia uitați-vă, am deja aici lista completă a miniștrilor. Nu neapărat numai de-ai noștri, dar numai tehnicieni absolut integri. Sindona la finanțe, Spagnuolo la justiție, Giannettini la apărare, Gervaso la instrucțiunea publică, onorabilul Casini la sănătate. Nu duc lipsă de idei, știți? Aveam de gînd să-l contactez pe Beppe Grillo pentru externe, ați văzut emisiunile din America?"

I-am spus cu toată sinceritatea că mă uimea jurămîntul. Și dacă pe urmă era prea tardiv? Gellio Lici deveni grav, un fulger sinistru îi sclipi în ochii duri ca oțelul călit: „În caz de trădare... vă va chinui propria dumneavoastră conștiință. Pedeapsă psihomatică: mai întîi brîncă, apoi herpesul zoster, pe urmă soția vă va cere să-i cumpărați un set de valize Vuitton, în fine vă veți zăpăci și vă veți pune un tricou Lacoste pe sub smoching... Și dacă tot nu e de ajuns, vor

interveni confrații: veți fi condus la Rimini ca să vizitați Italia în miniatură..."

L-am oprit cu un gest, fruntea îmi era inundată de o sudoare rece. Acum eram însă tentat, am cerut să particip la o ședință.

Două seri mai tîrziu, legat la ochi, am fost luat de mînă și condus de către un general de jandarmi de-a lungul unei subterane umede, străbătute de rafale de aer mefitic. Mi-au îndepărtat legătura cînd am ajuns într-o sală amenajată într-o peșteră încă plină de stalactite, luminată cu lămpi de gaz cu denumire de origine. Toți purtau glugi.

Am recunoscut un om politic notoriu după amănuntul că, din pricina staturii lui, gluga îi cobora pînă la picioare. Am recunoscut și cîțiva generali după cozorocul care perfora pînza neagră a cagulei și după decorațiile pe care le purtau pe piept, prinse de bluzonul ritual: panglici din numeroase campanii, cercetarea atentă a regiunii Valesia și Val d'Ossola, Marzabotto, bătăliile din Langhe. Un confrate, de sub a cărui glugă ieșea la iveală o sutană, vizibil în faza de inițiere, îi întreba copleșit de emoție pe vecini cînd urmau să fie aduse jertfele de sînge. Și vecinii îl luau peste picior, zicînd că vremurile se schimbaseră.

Am început să discut cu un inițiat, nițel intimidat. L-am întrebat cum se simte. „Bine, bine", mi-a spus. „Ce vreți, mai sînt și neajunsuri. Nu se știe niciodată dacă insul cutare pe care-l întîlnești la restaurant e de-al nostru au ba. Sîntem atîția, știu, dar poți să mai și dai peste unii care nu sînt pe listă. Semnul de recunoaștere constă în a întinde mîna și a-l gîdila pe celălalt în palmă cu degetul mijlociu. Am crezut o dată că merg la sigur, dar celălalt a făcut un tărăboi ca dracu', zicînd că s-au pierdut bunele moravuri. Racolare, au

zis. Nevastă-mea s-a întors la maică-sa. Altă dată eram la medic și-mi zice să spun treizeci și trei. I-am dat un ghiont, ca să-i dau de înțeles că înțelesesem, iar el începe să-mi țină o polologhie despre reflexele mele și-mi dă un tratament cu tranchilizante care m-a făcut ca în scurt timp să nu mai reușesc... știți, treburi bărbătești de-ale noastre... Eh, viața masonului nu e așternută cu flori, dar știți, pentru binele umanității mai faci și din cele nefăcute. Și apoi am primit crucea de cavaler, chiar alaltăieri, înainte de a-mi ridica pașaportul."

M-am apropiat de altul, avea echerul și compasul pe piept, mistria în mînă, o haină presărată cu stele și embleme zodiacale. „Sînteți mason?" am întrebat eu ca să intru-n vorbă. M-a privit cu ochi arzători, disprețul îi scăpăra pe sub glugă „Eu, mason? Cum vă permiteți?!" În rest a fost însă o ceremonie frumoasă, și în seara aceea am pus la punct o intervenție în Spania, deloc rea. „Înscrieți-vă, înscrieți-vă", îmi tot spunea Gellio Lici, „veți vedea că pe urmă vă veți simți mai bun. Și mai liniștit. Credeți-mă, sînt expert, o să puteți dormi ca un prunc."

Ce să zic? Erau doar nouă sute, dar aleși pe sprînceană. Oameni în care te puteai încrede. Am semnat. Nu sînt laș.

Corecturi editoriale

Acum, mai ales în Statele Unite, *editors* de maximă ferocitate îi impun autorului nu doar schimbări stilistice, ci de-a dreptul schimbări de intrigă și de final, în funcție de necesitățile comerciale. Amintindu-ne însă de intervențiile editoriale ale lui Elio Vittorini pe textele unor tineri scriitori, putem spune oare într-adevăr că în trecut lucrurile au stat altfel?

Bunăoară există tendința de a trece sub tăcere faptul că prima versiune a unei cunoscute poezii de Salvatore Quasimodo era: „Fiecare stă singur pe inima pămîntului, străpuns de-o rază de soare. Și așa mai departe.“ Doar insistențele editorului au dus la varianta mult mai celebră. Prima versiune a *Tărîmului pustiu* de Eliot începea: „Aprilie e cea mai crudă dintre luni. Dar vă recomand și luna martie.“ Diluîndu-se într-o rememorare iritată de incidente climatice, textul îi refuza lunii aprilie orice raport cu riturile de vegetație. Se știe că Ariosto îi prezentase inițial editorului un text extrem de scurt care zicea: „Doamne și cavaleri, iubiri și arme, virtuți și cutezări trec sub tăcere.“ Și totul lua sfîrșit aici. „N-ar merita să spui ceva mai mult?“ îi sugerase editorul. Și messer Ludovico, care-și avea necazurile lui la Garfagnana: „Da' ce rost are, au și apărut zeci de poeme cavalerești, ar fi timp

pierdut. Vreau să incit la o schimbare a genului." Și editorul: „Înțeleg și sînt de acord cu ideea. Ia însă epica în răspăr, ironizează. Nu putem să vindem o carte de o pagină, și încă o pagină cu două versuri, aduce a Mallarmé. Ar ieși o ediție cu tiraj numerotat, și dacă nu o sponsorizează Krizia, ne-am dus de rîpă."

De o semnificație aparte este cazul lui Manzoni. El își începuse prima versiune a romanului astfel: „Acel braț al lacului Garda." Pare un fleac, dar istoria ar fi pus-o în scenă în Republica Venețiană la Riva del Garda. E de ajuns să calculăm timpul care i-ar fi trebuit lui Renzo ca să ajungă la Milano. Cu siguranță prea tîrziu pentru asaltul cuptoarelor. După care nefericitului tînăr nu i s-ar mai fi întîmplat nimic semnificativ, Lucia s-ar fi refugiat la Călugărița de la Rovereto, starețа cu moravuri ireproșabile, întregul roman s-ar fi rezolvat cu cîteva adversități neglijabile încununate de o nuntă apropiată... Ceva ce nu găsești nici chiar la un Bazzoni.

Și mai grav e cazul lui Leopardi. Păstorul rătăcitor în Asia, în prima redactare, invoca: „Ce faci tu, Jupiter, în cer? Spune-mi, ce faci, tăcute Jupiter." Nimic de zis despre această nobilă planetă, dar ea e vizibilă numai în anumite perioade ale anului și are puține valențe emotive și metafizice. În fapt, poemul leopardian avea foarte puține versuri, după care păstorul conchidea că lui nu-i prea păsa cine știe ce de Jupiter. Din fericire, intervenția editorului salvase situația: „Vă rog, domnule Leopardi, faceți un efort de imaginație. De ce nu încercați cu un satelit al lui Jupiter?" „Păi înțeleg... Dar ar fi și mai rău, ce sateliți cunoaște un păstor rătăcitor din Asia? Cel mult Luna. Vreți să-l pun să se adreseze Lunei? Ce Dumnezeu, am și eu demnitatea mea." „Cine știe? Încercați."

Tragic cazul lui Proust. În prima versiune scrisese: „Longtemps je me suis couché après minuit.“ Se știe ce i se poate întîmpla unui adolescent în perioada de creștere care nu se duce la culcare devreme. Naratorul fusese lovit de o inflamație cerebrală care-i răpise practic orice facultate mnemonică. O revedea a doua zi pe ducesa de Guermantes și-o întreba: „Cine sînteți, doamnă?“ Era exclus din toate saloanele, deoarece la Paris nu se iartă anumite gafe. În această versiune inițială, Naratorul era incapabil chiar să se exprime la persoana întîi, iar celebra *Recherche* se reducea la un raport clinic subțirel în stil Charco.

Pe de altă parte, după ce-mi încheiasem eu însumi romanul cu versul lui Bernard de Morlay, „Stat rosa pristina nomine“, am fost informat de unii filologi că alte manuscrise consemnează „Stat Roma“, ceea ce pare mult mai coerent cu versurile precedente care vorbesc despre dispariția Babiloniei. Ce s-ar fi întîmplat oare dacă mi-aș fi intitulat în consecință romanul *Numele Romei*? Aș fi avut o prefață a lui Andreotti, aș fi fost publicat de editorul Ciarrapico și aș fi cîștigat premiul Fiuggi.

(1990)

Conversație în Babilonia

(Între Tigru și Eufrat, la umbra grădinilor suspendate, acum nu multe mii de ani.)

URUK: Îți plac cuneiformele astea? Sistemul meu de servoscriitură mi-a compus în vreo zece ore tot începutul din codul lui Hammurabi.

NIMROD: Ce este? Un Apple Nominator din Eden Valley?

URUK: Ești nebun? Pe-alea nu le mai plasezi nici la tîrgul de sclavi din Tir. Nu, e un servoscrib egiptean, un Toth 3Megis-Dos. Consumă foarte puțin, un pumn de orez pe zi, și scrie și în hieroglife.

NIMROD: Nu-i încarci memoria deloc.

URUK: Totuși asigură și formatarea în timp ce copiază. Nu mai ai nevoie și de un servoformatator care ia argila, îți modelează tăblița, o usucă la soare, pentru ca apoi să o inscripționeze altul. El modelează, usucă la foc și scrie direct.

NIMROD: Folosește tăblițe de 5,25 coți egipteni și-o fi cîntărind vreo șaizeci de chile. De ce nu-ți iei unul portabil?

URUK: Ce? Un monitor de-ăla caldeean cu cristale lichide? Treabă vrăjitorească.

NIMROD: Nu, un servoscrib pitic, un pigmeu african, crescut la Sidon. Știi cum sînt fenicienii, copiază

totul de la egipteni, dar apoi miniaturizează. Uite: laptop, scrie și dacă-l ții pe genunchi.

URUK: Ce scîrbos, și cocoșat pe deasupra.

NIMROD: Ce să-i faci, i-au inserat o placă în coloana vertebrală pentru backup-ul rapid. O biciuială și scrie direct în Alfa-Beta, vezi, spre deosebire de graphic mode folosește un text mode, cu douăzeci și unu de caractere faci tot. Compactezi codul lui Hammurabi pe cîteva tăblițe de 3,5.

URUK: Și mai trebuie să-ți cumperi și un servotraducător.

NIMROD: Nici gînd. Piticul are traducătorul incorporat, încă o biciuială și retranscrie totul în cuneiforme.

URUK: Are și placă grafică?

NIMROD: Nici nu se poate altfel, nu vezi că e color? Cine crezi că mi-a făcut toate planurile pentru turn?

URUK: Dar ai încredere? Să nu se prăbușească totul.

NIMROD: Cum să nu. Are în memorie Pytagoras-ul și Memphis Lotus-ul. Tu îi dai cotele în plan, o biciuială, iar el îți proiectează un ziggurat tridimensional. Egiptenii pentru piramide aveau încă nevoie de sistemul Moise cu zece comandamente, care necesita un link de zece mii de servoconstructori. Și nu erau chiar friendly. Hardware învechit pe care au trebuit să-l arunce în Marea Roșie, s-au ridicat pînă și apele.

URUK: Și pentru calcul?

NIMROD: Vorbește și în Zodiak. Îți arată într-o clipă horoscopul și what you see is what you get.

URUK: Costă mult?

NIMROD: Ei, dacă-l cumperi aici nu ți-ajunge nici toată recolta dintr-un anotimp, dar dacă ți-l procuri de la tarabagiii din Byblos, îl poți obține pe un sac de

seminţe. Dar trebuie să-l hrăneşti bine, fiindcă, aşa cum ştii, garbage in garbage out.

URUK: Stai, mă descurc încă bine cu egipteanul meu. Dacă piticul tău e compatibil cu 3Megis-Dos al meu, n-ai putea să-l înveţi măcar Zodiak-ul?

NIMROD: Ar fi ilegal, căci la cumpărare trebuie să juri că-l iei numai pentru uz personal… Dar de fapt toţi o fac, haide, să-i conectăm. Numai să n-aibă al tău un virus, Doamne fereşte.

URUK: E sănătos tun. Ce mă înspăimîntă e însă că zilnic apare cîte un nou limbaj şi-n cele din urmă se va ajunge la confuzia programelor.

NIMROD: Fii liniştit, nu aici la Babel, nu aici la Babel.

Cum să faci pe indianul

Dat fiind că viitorul națiunii indiene pare acum pecetluit, singura posibilitate pentru tînărul indian doritor de ascensiune socială este să apară într-un film western. În acest scop, oferim aici cîteva instrucțiuni esențiale care să-i permită tînărului indian, în diversele lui activități în vreme de pace sau de război, să se califice ca „indian de western“, rezolvînd în felul acesta problema șomajului parțial care bîntuie în etnia lui.

Înainte de atac

1. Nu atacați niciodată intempestiv: lăsați-vă observați de la distanță cu cîteva zile înainte, emițînd semnale vizibile cu fum, așa încît diligența sau fortul să aibă timp suficient ca să anunțe regimentul 7 de Cavalerie.

2. Dacă e cu putință, arătați-vă în grupuri mici pe înălțimile înconjurătoare. Instalați santinele pe vîrfuri cît mai izolate.

3. Lăsați urme evidente ale trecerii voastre: urme de cai, focuri de tabără stinse, pene și amulete care să facă posibilă identificarea tribului.

Atacul asupra diligenței

4. Cînd atacați diligența urmăriți-o totdeauna de la distanță sau cel mult flancați-o, astfel încît să puteți fi împușcați.

5. Înfrînați-vă mustangii, care, după cum e bine știut, sînt mai iuți decît caii de poștă, astfel încît să nu o luați înaintea diligenței.

6. Încercați să opriți diligența unul cîte unul, aruncîndu-vă în hamurile cailor, astfel încît să fiți împușcați de vizitiu și călcați de vehicul.

7. Nu barați niciodată drumul diligenței în număr mare: s-ar opri numaidecît.

Atacarea unei ferme izolate
sau a unui cerc de căruțe cu coviltir

8. Nu atacați niciodată noaptea cînd coloniștii nu se așteaptă la așa ceva. Respectați principiul potrivit căruia indianul atacă numai în timpul zilei.

9. Insistați să vă faceți cunoscută poziția scoțînd cît mai insistent urletul coyotului.

10. Dacă urletul coyotului este emis de un alb, ridicați imediat capul ca să-i oferiți o țintă comodă.

11. Atacați dînd roată căruțelor, fără a strînge niciodată cercul, așa încît să puteți fi împușcați unul cîte unul.

12. Nu vă folosiți niciodată toți oamenii la o încercuire, înlocuiți-i doar pe măsură ce cad.

13. Chiar dacă vă lipsesc pintenii, încurcați-vă picioarele în harnașamente, astfel încît, atunci cînd sînteți împușcați, să fiți tîrîți de cal.

14. Utilizați puști cumpărate de la traficanți necinstiți și al căror mod de funcționare nu vă e cunoscut. Pierdeți mult timp cu încărcatul lor.

15. Nu întrerupeți rotirea în jurul căruțelor cînd sosesc ajutoare, așteptați desfășurarea cavaleriei fără să le ieșiți în întîmpinare, apoi risipiți-vă în mod dezordonat la prima ciocnire ca să faceți posibile urmăririle individuale.

16. În cazul unei ferme izolate, trimiteți să o spioneze un singur om noaptea. Acesta va trebui să se apropie de o fereastră luminată și să privească insistent o femeie albă din interior, pînă cînd ea va observa chipul indianului lipit de geam. Acesta, înainte de a încerca să fugă, să aștepte ca femeia să țipe și bărbații să iasă din clădire.

Atacul asupra fortului

17. În primul rînd, dați drumul cailor noaptea. Nu vi-i însușiți. Lăsați-i să o ia razna în prerie.

18. Dacă folosiți scara în timpul bătăliei, urcați unul cîte unul. Lăsați să se vadă întîi arma, apoi capul, încet, și ridicați-vă treptat numai după ce femeia albă va semnala prezența voastră unui trăgător de elită. Nu cădeți în interiorul fortului, ci pe spate, către exterior.

19. Cînd trageți de la distanță, puneți-vă în evidență în vîrful unei înălțimi, așa încît să cădeți în față, ca să vă sfărîmați de stîncile de la poale.

20. În caz de confruntare individuală, așteptați înainte de a ochi.

21. În același caz, nu folosiți niciodată pistolul, care ar rezolva numaidecît confruntarea directă, ci doar arme albe.

22. În cazul unei ieșiri a albilor, nu furați armele inamicului ucis. Numai ceasul, dar zăbovind ca să-i ascultați tic-tacul, pînă cînd vă ajunge alt inamic.

23. Dacă prindeți un inamic, nu-l ucideți pe loc, ci legați-l de un stîlp sau închideți-l într-un cort și așteptați luna nouă, cînd ceilalți vor veni să-l elibereze.

24. În orice caz, puteți fi siguri că trompetul inamic va fi ucis de îndată ce din depărtare se aud semnalele Cavaleriei a 7-a. Exact atunci, trompetul fortului se ridică totdeauna în picioare și răspunde din turnul cel mai înalt al fortului.

Alte situații

25. În cazul în care este atacat un sat indian, ieșiți din corturi pradă celei mai mari confuzii și alergați în direcții opuse, încercînd să ajungeți la armele depozitate mai înainte doar în locuri greu accesibile.

26. Controlați calitatea whisky-ului vîndut de traficanți: concentrația de acid sulfuric trebuie să fie de trei la unu.

27. În caz că trece un tren, asigurați-vă ca în el să se afle un vînător de indieni și călăriți de-a lungul garniturii agitînd pușca și scoțînd strigăte de salut.

28. Dacă săriți de sus în spatele unui alb, țineți cuțitul astfel încît să nu-l răniți imediat, îngăduindu-i să se angajeze într-o luptă corp la corp. Așteptați pînă cînd albul se întoarce cu fața.

(1975)

Cum să prezinți un catalog de artă

•

Comentariile de mai jos vor fi înțelese ca instrucțiuni destinate autorilor de introduceri la cataloagele de artă (siglați în cele ce urmează AIC). Dar atenție, ele nu sînt utile pentru redactarea unui eseu critico-istoric publicat într-o revistă de specialitate, și aceasta din mai multe motive complexe, primul fiind acela că eseurile critice sînt citite și judecate de alți critici și numai rareori de artistul analizat, care nu este abonat la revistă sau a și murit de două secole. Condiție exact opusă celei a unui catalog la o expoziție de artă contemporană.

Cum devii AIC? Din nefericire, extrem de simplu. E suficient să exerciți o profesiune intelectuală (sînt foarte căutați specialiștii în fizică nucleară și biologii), să ai un telefon înregistrat pe numele tău și să te bucuri de o anumită reputație. Reputația se calculează astfel: trebuie să aibă o extensie geografică superioară ariei de impact a expoziției (reputație la nivel provincial pentru un oraș sub șaptezeci de mii de locuitori, la nivel național pentru o capitală de regiune, la nivel mondial pentru o capitală de stat suveran, excepție făcînd San Marino și Andorra) și, ca profunzime, inferioară întinderii cunoștințelor culturale ale posibililor achizitori de tablouri (dacă e vorba de o expoziție de

peisaje alpine gen Segantini nu e nevoie, ba chiar este contraindicat să fii colaborator la *The New Yorker*, dar e mai indicat în schimb să fii directorul școlii normale din localitate). Firește, este nevoie să fii în anturajul artistului care te solicită, dar nu neapărat: artiștii solicitanți sînt mai numeroși decît AIC-ii potențiali. Date fiind aceste condiții, alegerea ca AIC este fatală, independentă de voința potențialului AIC. Dacă artistul vrea neapărat, potențialul AIC nu va reuși să se sustragă acestei sarcini decît dacă se hotărăște să emigreze pe alt continent. După ce acceptă, AIC-ul va trebui să identifice una din motivațiile următoare:

1) Corupție (foarte rară, pentru că, așa cum se va vedea, există motivații mai puțin costisitoare). 2) Contrapartidă sexuală. 3) Prietenie: în cele două variante, simpatie efectivă sau imposibilitate de a refuza. 4) Cadorisirea unei opere a artistului (motivația nu coincide cu cea imediat următoare, și anume cu admirația pentru artist: în realitate, este posibilă dorința de a ți se dărui tablouri pentru a-ți constitui un stoc comercial). 5) Admirație efectivă pentru opera artistului. 6) Dorința de a-ți lega propriul nume de cel al artistului: investiție fantastică pentru tinerii intelectuali, artistul va face tot posibilul ca să le difuzeze numele în bibliografii alcătuite pentru viitoarele cataloage, în țară și în străinătate. 7) Cointeresare ideologică, estetică sau comercială în dezvoltarea unui curent sau a unei galerii de artă. Acesta din urmă este punctul cel mai delicat căruia nu i se poate sustrage nici chiar AIC-ul cel mai inflexibil dezinteresat. Într-adevăr, un critic literar, cinematografic sau dramatic, ridicînd în slăvi sau distrugînd opera de care vorbesc, îi influențează destul de puțin soarta. Criticul literar cu o recenzie favorabilă face ca vînzarea unui roman să crească

cu cîteva sute de exemplare; criticul cinematografic poate demola o comedioară porno fără a o împiedica să realizeze încasări astronomice, la fel și criticul dramatic. AIC-ul însă, prin intervenția sa, face să urce cotațiile întregii opere a artistului, uneori cu creșteri de unu la zece.

Această situație caracterizează și situația critică a AIC-ului: criticul literar poate vorbi defavorabil despre un autor pe care nici nu-l cunoaște și care nu poate (de obicei) controla apariția articolului său într-un anumit ziar; în schimb, artistul comandă și controlează catalogul. Chiar și cînd îi spune AIC-ului: „Fii cît mai sever", în fapt situația este fără ieșire. Ori refuzi, dar am văzut că nu e cu putință, ori ești, în cel mai rău caz, amabil. Sau evaziv.

Iată de ce, în măsura în care AIC-ul vrea să-și salveze propria demnitate și prietenia cu artistul, evazivitatea constituie centrul de greutate al cataloagelor de expoziții.

Să examinăm o situație imaginară, cea a pictorului Prosciuttini care de treizeci de ani pictează fonduri ocru și deasupra lor, în centru, un triunghi isoscel albastru avînd baza paralelă cu marginea de sud a tabloului, căruia îi suprapune în transparență un triunghi scalen roșu, înclinat în direcția sud-est în raport cu baza triunghiului albastru. AIC-ul va trebui să țină seama de faptul că, în conformitate cu perioada istorică, Prosciuttini își va fi intitulat tabloul, în ordine, de la 1950 la 1980: *Compoziție*, *Doi plus infinit*, *E = Mc²*, *Allende, Allende, Chile tot prezent e*, *Le nom du Père*, *În/jur*, *Privat*. Care sînt posibilitățile (onorabile) ale AIC-ului de a interveni? Ușor dacă este poet: îi dedică o poezie lui Prosciuttini. De exemplu: „Ca o săgeată / (ah, crudule Zenon!) / avîntul / altei sulițe / parasanga

trasată / într-un cosmos bolnav / de găuri negre / multicolore." Soluția e aducătoare de prestigiu, pentru AIC, pentru Prosciuttini, pentru proprietarul galeriei, pentru cumpărător.

A doua soluție e rezervată doar prozatorilor și ia forma unei scrisori deschise și neconformiste: „Dragă Prosciuttini, cînd îți văd triunghiurile mă aflu din nou la Uqbar, cu Jorge Luis... Un Pierre Ménard care-mi propune forme recreate în altă eră, don Pitagora de la Mancha. Lascivități la o sută optzeci de grade: vom putea oare să ne eliberăm de Necesitate? Era într-o dimineață de iunie, pe cîmpul pîrjolit de soare: un partizan spînzurat de un stîlp telefonic. Pe cînd eram adolescent, m-am îndoit de esența Regulei..." Etc.

Mai ușoară misiunea unui AIC cu formație științifică. El poate pleca de la convingerea (altminteri exactă) că și un tablou reprezintă un element din Realitate: e suficient astfel să vorbească de aspecte foarte profunde ale realității și, orice ar spune, nu va minți. De exemplu: „Triunghiurile lui Prosciuttini sînt grafuri. Funcții propoziționale ale unor topologii concrete. Noduri. Cum se trece de la un nod la alt nod? După cum se știe, este necesară o funcție de evaluare F, și dacă F (U) apare mai mică sau egală cu F (V), trebuie dezvoltat U, prin orice alt nod V dorit, în sensul de a genera noduri care descind din U. O funcție de evaluare perfectă va satisface atunci condiția F (U) mai mică sau egală cu F (V), astfel încît D (U, Q) e atunci mai mic sau egal cu D (V, Q), unde în mod evident D (A, B) este distanța dintre A și B din graf. Arta e matematică. Iată mesajul lui Prosciuttini."

S-ar părea la prima vedere că asemenea soluții se aplică bine în cazul unui tablou abstract, dar nu la un Morandi sau un Guttuso. Greșit. Depinde firește de

abilitatea omului de știință. Ca indicație generică, vom spune că astăzi, utilizînd cu suficientă dezinvoltură metaforică teoria catastrofelor a lui René Thom, se poate demonstra că naturile moarte ale lui Morandi reprezintă formele aflate pe acel prag extrem de echilibru dincolo de care formele naturale ale sticlelor s-ar întoarce în punctul cuspidal împotriva lor înșile, plesnind ca un cristal lovit de un ultrasunet; și magia pictorului constă tocmai în reprezentarea acestei situații-limită. Se va juca pe traducerea englezească a naturii moarte: *still life*. *Still*, încă puțin, dar pînă cînd? *Still-Until*... Magia diferenței dintre a fi încă și de a-fi-după-ce.

Exista și altă posibilitate între 1968 și, să zicem, 1972. Interpretarea politică. Observații despre lupta de clasă, despre degradarea obiectelor reificate ca mărfuri. Arta ca revoltă contra lumii consumismului, triunghiurile lui Prosciuttini ca forme ce refuză să devină valori de schimb, deschise inventivității muncitorești, expropriate de jaful capitalist. Întoarcerea la o epocă de aur sau vestirea unei utopii, visul unui lucru.

Tot ce s-a spus pînă acum este valabil însă numai pentru AIC-ul care nu este critic de artă profesionist. Situația criticului de artă este însă, cum să spunem, mai critică. El va trebui să vorbească despre operă, dar fără să exprime judecăți de valoare. Soluția cea mai comodă este să arate că artistul a lucrat în armonie cu viziunea dominantă despre lume sau, după cum se spune astăzi, cu Metafizica Influentă. Orice metafizică influentă reprezintă un mod de a da seama despre ceea ce este. Un tablou aparține fără dubiu lucrurilor care sînt și de altfel, oricît de prost ar fi, el reprezintă oarecum ceea ce este (chiar și un tablou abstract reprezintă ceea ce ar putea fi sau ceea ce este în universul

formelor pure). Dacă bunăoară metafizica influentă susține că tot ceea ce există nu e altceva decît energie, și trebuie să spui că tabloul lui Prosciuttini este energie, și reprezintă energia, nu e o minciună: cel mult e o evidență, dar o evidență care-l salvează pe critic și-i face fericiți pe Prosciuttini, pe patronul galeriei și pe cumpărător.

Problema e să identifici acea metafizică influentă despre care, datorită popularității ei, toți aud vorbindu-se la un moment dat. Desigur, se poate susține cu Berkley că *ese est percipi* și se poate spune că operele lui Prosciuttini există pentru că sînt percepute: metafizica în chestiune nefiind însă prea influentă, Prosciuttini și cititorii ar fi frapați de excesiva evidență a aserțiunii.

Prin urmare, dacă triunghiurile lui Prosciuttini ar fi trebuit să fie reprezentate la sfîrșitul anilor cincizeci, luînd în considerare influența încrucișată Banfi – Paci și Sartre – Merleau-Ponty (și, în cel mai înalt grad, magisteriul lui Husserl), ar fi fost indicată definirea triunghiurilor respective ca „reprezentare a actului însuși al intenționalității, care, constituind regiuni eidetice, face din chiar formele pure ale geometriei o modalitate a Lebenswelt-ului". În aceeași epocă ar fi fost permise și variațiunile în termeni de psihologie a formei: afirmația că triunghiurile lui Prosciuttini au o pregnanță „gestaltică" ar fi fost incontestabilă, deoarece orice triunghi, dacă poate fi recunoscut ca triunghi, are o pregnanță gestaltică. În anii șaizeci Prosciuttini ar fi apărut mai *up to date* dacă în triunghiurile lui s-ar fi văzut o structură omoloagă cu *pattern*-urile structurilor parentale ale lui Lévi-Strauss. Dacă ai fi dorit să te miști între structuralism și 68, puteai spune că, după teoria contradicției a lui Mao,

care grefează triada hegeliană pe principiile binare ale lui yin și yang, cele două triunghiuri ale lui Prosciuttini evidențiau raportul dintre contradicția primară și contradicția secundară. Nu cumva să se creadă că modulul structuralist nu s-ar putea aplica și în cazul sticlelor lui Morandi: sticlă profundă (*deep botlle*) *versus* sticlă de suprafață.

După anii 70, opțiunile criticului ar fi mai libere. Firește, triunghiul albastru intersectat de triunghiul roșu este epifania unei Dorințe în căutarea Celuilalt cu care nu se va putea identifica niciodată. Prosciuttini este pictorul Diferenței, chiar al Diferenței în Identitate. Diferența în identitate se găsește și în raportul „cap – pajură" al unei monede de 100 de lire, dar triunghiurile lui Prosciuttini s-ar putea preta și încercării de a identifica în ele un caz de Implozie, ca și, pe de altă parte, tablourile lui Pollock și introducerea unor supozitoare pe cale anală (găuri negre). În triunghiurile lui Prosciuttini se mai poate constata și anularea reciprocă a valorii de întrebuințare și a valorii de schimb.

Cu o referire abilă la Diferența din surîsul Giocondei, care, privit pieziș, poate fi identificat ca o vulvă și este în orice caz o *béance*, triunghiurile lui Prosciuttini, în reciproca lor anulare și rotație „catastrofică", ar putea apărea ca o implozivitate a falusului care devine vagina dentata. Adică falusul Falsului. Pe scurt și în concluzie, regula de aur a AIC-ului este să descrie opera astfel încît descrierea să se poată aplica nu doar și altor tablouri, ci și experienței pe care o trăiești contemplînd vitrina unui magazin de mezeluri fine. Dacă AIC-ul scrie: „În tablourile lui Prosciuttini percepția formelor nu este niciodată adecvare inertă la datul senzației. Prosciuttini ne spune că nu există percepție care să nu fie interpretare și muncă, iar trecerea

de la simțit la perceput este activitate, praxis, ființare-în-lume ca edificare de Abschattungen tăiate deliberat în însăși carnea lucrului-în-sine", cititorul va recunoaște adevărul lui Prosciuttini pentru că el corespunde mecanismelor pe baza cărora poate distinge, în vitrina cu delicatese, o mortadelă de o salată *à la russe*.

Ceea ce instituie, pe lîngă un criteriu de fezabilitate și eficacitate, și un criteriu de moralitate: e de ajuns să spui adevărul. Firește, depinde pe care și cum.

(1980)

Anexă

Textul care urmează a fost efectiv scris de mine pentru a prezenta pictura lui Antonio Fomez după regulile citaționismului postmodern (cf. Antonio Fomez, Da Ruppolo a me, *Studio Annunciata, Milano, 1982).*

Pentru a-i da cititorului (despre conceptul de „cititor" cf. D. Coste, „Three concepts of the reader and their contributions to a theory of literary texts", *Orbis litterarum* 34, 1880; W. Iser, *Der Akt des Lesens*, München, 1972; *Der implizite Leser*, München, 1976; U. Eco, *Lector in fabula*, Milano, 1979; G. Prince, „Introduction à l'étude du narrataire", *Poétique* 14, 1973; M. Nojgaard, „Le lecteur et la critique", *Degrés* 21, 1980) o cît de cît proaspătă intuiție (cf. B. Croce, *Estetica come scienza dell'espressione e linguistica generale*, Bari, 1902; H. Bergson, *Œuvres*, Édition du Centenaire, Paris, 1963; E. Husserl, *Ideen zu einer Phänomenologie und phänomenologischen Philosophie*, Den Haag, 1950) despre pictura (pentru conceptul de „pictură" cf. Cenino Cennini, *Trattato*

della pittura; Bellori, *Vite d'artisti*; Vasari, *Le vite*; *Trattati d'arte del Cinquecento*, a cura di P. Barocchi, Bari, 1960; Lomazzo, *Trattato dell'arte della pittura*; Alberti, *Della pittura*; Armenini, *De' veri precetti della pittura*; Baldinucci, *Vocabolario toscano dell'arte del disegno*; S. van Hoogstraten, *Inleyding tot de Hooge Schoole der Schilderkonst*, 1678, VIII, 1, pp. 279 și urm.; L. Dolce, *Dialogo della pittura*; Zuccari, *Idea de' pittori*) lui Antonio Fumez (cf. pentru o bibliografie generală, G. Pedicini, *Fomez*, Milano, 1980, mai ales pp. 60 – 90), ar trebui să încerc o analiză (cf. H. Putnam, „The analytic and the synthetic", în *Mind, Language, and Reality* 2, London – Cambridge, 1975; M. White, ed., *The Age of Analysis*, New York, 1955) sub o formă (cf. W. Köhler, *Gestalt Psychology*, New York, 1947; P. Guillaume, *La psychologie de la forme*, Paris, 1937) absolut inocentă și nepărtinitoare (cf. J. Piaget, *La représentation du monde chez l'enfant*, Paris, 1955; G. Kanizsa, *Grammatica del vedere*, Bologna, 1981). Așa ceva e însă un lucru (despre lucrul în sine cf. I. Kant, *Kritik der reinen Vernunft*, 1781–1787) foarte dificil în această lume (cf. Aristotel, *Metafizica*) postmodernă (cf. cf. ((cf (((cf. cf.)))))). Drept care nu o voi face (cf. Sartre, *L'être et le néant*, Paris, 1943). Rămîne tăcerea (Wittgenstein, *Tractatus*, 7). Regret, poate altă (cf. J. Lacan, *Écrits*, Paris, 1966) dată (cf. Viollet-le-Duc, *Opera omnia*).

Cum se organizează o bibliotecă publică

1. Fișierele trebuie să fie separate cît mai radical cu putință: o grijă specială trebuie acordată separării fișierului pentru cărți de acela pentru periodice, și a acestuia de fișierul tematic, după cum și a cărților recent achiziționate de cărțile achiziționate mai demult. Pe cît posibil, ortografia, în cele două cataloage (achiziții recente și vechi) trebuie să fie diferită; de exemplu, la achizițiile recente *retorica* se va scrie cu un *t*, la cele vechi cu doi de *t* ; *Ceaikovski* în achizițiile recente se va scrie cu *C*, dar în achizițiile vechi conform grafiei franceze, cu *Tch*.

2. Subiectele trebuie să fie stabilite de bibliotecar. Cărțile nu trebuie să aibă în colofon o indicație privitoare la subiectele sub care trebuie clasificate.

3. Cotele trebuie să fie imposibil de transcris și, pe cît posibil, cît mai lungi, astfel încît oricine completează fișa să nu aibă niciodată loc suficient spre a trece ultima parte a cotei și să o considere lipsită de importanță, drept care personalul de servire să-i poată restitui fișa pentru a o completa corect.

4. Timpul dintre depunerea fișei și servire trebuie să fie foarte lung.

5. Să se servească doar cîte o singură carte.

6. Cărțile aduse de personalul de servire în urma cererii de pe fișe nu pot fi duse în sala cu lucrări de

referință, cu alte cuvinte ești obligat să-ți împarți propria viață în două aspecte fundamentale, unul pentru lectură și altul pentru consultarea lucrărilor de referință. Biblioteca trebuie să descurajeze lectura încrucișată a mai multor cărți deoarece provoacă strabism.

7. Pe cît posibil, mașinile de fotocopiat trebuie să lipsească; totuși, dacă există una, accesul la ea trebuie să fie foarte lent și istovitor, tarifele superioare celor de la oricare copy shop, numărul maxim de pagini copiate redus la nu mai mult de două sau trei.

8. Bibliotecarul trebuie să-l considere pe cititor ca pe un inamic, un pierde-vară (altminteri s-ar fi dus la muncă), un hoț potențial.

9. Serviciul de consultații trebuie să fie inaccesibil.

10. Împrumuturile trebuie să fie descurajate.

11. Împrumuturile interbiblioteci trebuie să fie imposibile sau, în cel mai bun caz, trebuie să dureze luni de zile. Este mai bine, așadar, să se asigure imposibilitatea consultării indiferent sub ce formă a altor biblioteci.

12. Date fiind toate acestea, furturile trebuie să fie extrem de lesnicioase.

13. Orarul trebuie să coincidă în mod absolut cu orele de lucru normale, după discuții prealabile cu sindicatele; biblioteca va fi total închisă sîmbăta, duminica, seara și în timpul pauzelor de masă. Cel mai mare dușman al bibliotecii este studentul angajat; cel mai bun prieten este Don Ferrante, oricine are o bibliotecă proprie, neavînd deci nevoie să frecventeze biblioteca, dar care, după moarte, i-o lasă moștenire pe-a lui.

14. Nu trebuie să existe nici un fel de bufet în cadrul bibliotecii, sub nici un motiv, și de asemenea nu trebuie permis nici accesul la un bufet din afara bibliotecii dacă nu predai mai întîi toate cărțile cerute, astfel

încît să fii nevoit a le cere din nou după ce ți-ai băut cafeaua.

15. Nu este permis să ți se păstreze pentru a doua zi cartea consultată azi.

16. Nu este permis să afli cine a împrumutat cartea care lipsește.

17. Pe cît posibil, nici un fel de toalete.

18. Ideal vorbind, cititorul nu ar trebui să poată intra în bibliotecă; dacă totuși intră, o face pentru că profită, cu insistență antipatică, de un drept care i-a fost acordat pe baza principiilor de la 1789, care încă n-au fost asimilate de sensibilitatea publică, și în nici un caz nu îi este și-i va fi totdeauna interzis, cu excepția unor vizite rapide prin sala de referințe, accesul în sanctuarul rafturilor cu cărți.

NOTĂ CONFIDENȚIALĂ. Întreg personalul trebuie să fie afectat de mutilări fizice, deoarece este de datoria unei instituții publice să ofere locuri de muncă cetățenilor handicapați (este în curs de studiu extinderea acestei prevederi și la Corpul Pompierilor). Bibliotecarul ideal ar trebui în primul rînd să șchioapete, spre a se lungi timpul scurs între ridicarea fișei completate de cititor, coborîrea în subterane și întoarcere. În cazul personalului nevoit să utilizeze scara mobilă, se impune ca brațul lipsă să fie înlocuit cu cîrlige protetice, din rațiuni de securitate a muncii. Personalul total lipsit de membrele superioare va servi lucrarea ținînd-o în dinți (dispoziția tinde să facă imposibilă servirea unor volume mai mari de formatul in-octavo).

(1981)

Cum să petreci vacanțe inteligente

Este un bun obicei ca la apropierea vacanței de vară săptămînalele de politică și cultură să le recomande cititorilor cel puțin zece cărți inteligente pentru a le permite să petreacă în mod inteligent vacanțe inteligente. Predomină însă neplăcuta deprindere de a-l considera pe cititor ca pe un subdezvoltat, drept care vedem cum unii scriitori, chiar celebri, se străduie să-i sugereze lecturi pe care orice persoană cu o pregătire culturală medie ar fi trebuit să le fi făcut încă de pe băncile liceului. Ni se pare însă ofensator sau cel puțin paternalist să-l jignești pe cititor recomandîndu-i, știu eu, originalul german al *Afinităților elective*, Proust în Pléiade sau operele latine ale lui Petrarca. Trebuie să avem în vedere faptul că, supus de-atîta timp atîtor recomandări, cititorul a devenit tot mai exigent, după cum trebuie să ținem seama și de cei care, neputîndu-și permite vacanțe costisitoare, sînt gata să se aventureze în experiențe pe cît de inconfortabile, pe-atît de pasionante.

Pentru cei care vor petrece ceasuri îndelungi pe plajă aș recomanda *Ars magna lucis et umbrae* de părintele Athanasius Kircher, fascinantă pentru orice persoană care, în bătaia razelor infraroșii, vrea să reflecteze la miracolele luminii și ale oglinzilor. Ediția romană

din 1645 se mai poate găsi în anticariate la prețuri fără doar și poate inferioare acelora la care Calvi a exportat în Elveția. Nu recomand să împrumutați cartea dintr-o bibliotecă, pentru că ea se găsește doar în vechi palate unde îngrijitorii sînt de obicei mutilați de brațul drept și de ochiul stîng și cad cînd se cațără pe scările ce duc la sectoarele cu cărți rare. Alt inconvenient îl reprezintă dimensiunile cărții și friabilitatea hîrtiei: a nu se citi cînd vîntul răstoarnă umbrelele de plajă.

Un tînăr care, dimpotrivă, călătorește cu bilet redus prin Europa, la clasa a doua, și care trebuie să citească în acele trenuri cu culoare supraaglomerate, unde stai în picioare cu un braț scos pe fereastră, ar putea lua cu sine cel puțin trei din cele șase volume din ediția Einaudi a lui Ramusio, care pot fi citite ținînd unul în mîini, altul sub braț, pe cel de-al treilea între coapse. Lecturile despre călătorii în cursul unei călătorii constituie o experiență foarte intensă și stimulatoare.

Pentru tinerii care au abandonat experiențele politice (sau sînt deziluzionați de ele), dar sînt încă interesați să se țină la curent cu problemele lumii a treia, aș sugera un mic cap de operă al filozofiei musulmane. Adelphi a publicat recent *Cartea sfaturilor* de Kay Ka'us ibn Iskandar, dar din nefericire fără originalul persan, ceea ce face să i se piardă toată savoarea. Aș recomanda în schimb deliciosul *Kitab al-s'ada wa'L is'ad*, de Abu'l-Hassan Al'Amiri, disponibil într-o ediție critică din 1957 apărută la Teheran.

Cum nu toată lumea citește curent limbile din Orientul Mijlociu, pentru cine se poate deplasa cu mașina fără probleme de bagaje, opțiunea cea mai bună este totdeauna culegerea integrală a *Patrologiei* lui Migne. N-aș recomanda alegerea părinților greci anteriori conciliului de la Florența din 1440, pentru că ar

trebui luate 161 de volume din ediția greco-latină și 81 din ediția latină, în vreme ce cu părinții latini de pînă la 1216 ne putem limita la 218 volume. Știu bine că nu toate sînt accesibile pe piață, dar se poate recurge și la fotocopii. Pentru cei cu interese mai puțin specializate aș recomanda cîteva lecturi de bună calitate (numai în original) din tradiția cabalistică (esențială astăzi pentru înțelegerea poeziei contemporane). Sînt suficiente cîteva opere: un exemplar din *Sepher Yezirah*, *Zohar*-ul, firește, apoi Moise Cordovero și Isaac Luria. Corpusul cabalistic este foarte potrivit pentru vacanță, deoarece din cele mai vechi scrieri se pot găsi încă ediții originale de cea mai bună calitate sub formă de suluri, care pot fi lesne depozitate chiar și în rucsacurile autostopiștilor. Corpusul cabalistic este perfect indicat pentru Cluburile Méditerranée, unde animatorii pot alcătui două echipe care să concureze la producerea celui mai simpatic Golem. În fine, pentru cei care ar putea avea dificultăți cu ebraica, există și *Corpus Hermeticum* și scrierile gnostice (cel mai bine Valentinus, Basilides e nu rareori prolix și iritant).

Toate acestea (și altele încă) dacă vreți vacanțe inteligente. Altminteri, nici nu mai încape discuție, luați *Grundrisse*, Evangheliile apocrife și microfișele cu scrierile inedite ale lui Peirce. La urma urmelor, săptămînalele de cultură nu sînt un buletin pentru învățămîntul obligatoriu.

(1981)

Cum să înlocuiești un permis de conducere furat

În mai 1981, în trecere prin Amsterdam, îmi pierd (sau mi se fură în tramvai, pentru că și în Olanda poți fi buzunărit) un portofel care conținea puțini bani, dar diverse acte și documente. Îmi dau seama abia în momentul plecării, la aeroport, și constat brusc că-mi lipsește cartea de credit. Cu o jumătate de oră înaintea decolării mă precipit în căutarea unui loc unde să anunț dispariția, sînt primit după cinci minute de un sergent de la poliția aeroportului, care vorbește bine englezește, îmi explică imediat că incidentul nu e de competența lor fiindcă portofelul a dispărut în oraș, consimte totuși să bată la mașină un raport, mă asigură că la nouă, cînd se deschid birourile, va telefona chiar el la American Express, și în zece minute rezolvă partea olandeză a cazului meu. O dată întors la Milano, telefonez la American Express, numărul cărții mele este semnalat în toată lumea, a doua zi am o carte nouă. Ce mare lucru e civilizația, îmi zic eu.

Apoi îmi trec în revistă celelalte documente pierdute și depun o reclamație la poliție: zece minute. Ce bine, îmi zic, avem o poliție la nivelul celei olandeze. Printre documente e și legitimația mea de ziarist și în trei zile reușesc să obțin un duplicat. Ce bine.

Vai, îmi pierdusem însă și permisul de conducere. Dar mi se pare necazul cel mai mic. E ceva ce ține de

industria automobilului, în viitorul nostru e un Ford, sîntem o țară de autostrăzi. Telefonez la Automobil Club și mi se spune că e suficient să fac cunoscut numărul permisului pierdut. Îmi dau seama că nu mi-l însemnasem nicăieri, decît, firește, pe permis și încerc să aflu dacă nu pot căuta la numele meu pentru a găsi numărul. Se pare însă că nu e posibil.

Trebuie să conduc, e o chestiune de viață și de moarte, deci mă hotărăsc să fac ceea ce nu fac de obicei: să merg pe căi ocolite și privilegiate. Nu o fac de obicei fiindcă-mi displace să cad pe capul unor prieteni sau cunoștințe și-i urăsc pe cei care fac așa ceva cu mine, și la urma urmelor trăiesc în Milano unde, dacă ai nevoie de un act de la autoritățile locale, nu e nevoie să-i telefonezi primarului, ci mai întîi te așezi la coadă în fața ghișeului, unde sînt destul de eficienți. Dar asta e, tot ce ține de mașină ne face pe toți cam nervoși, așa că îi telefonez la Roma unei Persoane Foarte Importante de la Automobil Clubul de acolo, care mă pune în legătură cu o Persoană Foarte Importantă de la Automobil Clubul din Milano, care-i spune secretarei sale să facă tot ce se poate. Poate, vai, extrem de puțin, cu toată bunăvoința sa.

Mă învață unele trucuri, mă îndeamnă să caut o chitanță veche pentru o locație AVIS, pe a cărei copie cu indigo ar trebui să apară numărul permisului meu, mă ajută să îndeplinesc într-o singură zi formalitățile preliminare, apoi îmi spune unde trebuie să merg, și anume la serviciul permise de circulație al prefecturii, o galerie imensă mișunînd de o mulțime disperată și rău mirositoare, ceva asemănător cu gara din New Delhi din filmul despre revolta cipailor, și unde postulanții, care povestesc întîmplări teribile („sînt aici din timpul războiului cu Libia"), stau ca la cort, cu termo-

suri și sandvișuri, și ajung în capul cozii, așa cum pățesc și eu, tocmai cînd se închide ghișeul.

În orice caz, trebuie să recunosc, asta înseamnă doar cîteva zile de stat la coadă, în cursul cărora, de fiecare dată cînd ajungi la ghișeu afli că trebuie să completezi alt formular sau să cumperi alt tip de timbru fiscal, drept care trebuie să te așezi din nou la coadă; dar toate astea, știm bine, intră în ordinea firească a lucrurilor. Totul e în ordine, reveniți după vreo două săptămîni. Între timp, merg cu taxiul.

Două săptămîni mai tîrziu, după ce am trecut înaintea cîtorva postulanți care au cedat în cele din urmă și sînt acum în comă, aflu la ghișeu că numărul pe care-l recuperasem după factura AVIS, fie dintr-o eroare la emițător, fie din pricina indigoului defect, fie din cauza deteriorării documentului vechi, nu este cel bun. Nu se poate face nimic dacă nu declar numărul corect. „Bine“, zic eu, „nu puteți căuta un număr pe care nu vi-l pot spune, dar puteți căuta sub numele de Eco și acolo găsiți numărul.“ Nu: fie din rea-voință, fie din cauza excesului de muncă, fie pentru că permisele de circulație sînt arhivate după numărul lor, așa ceva nu este posibil. Încercați, mi se spune, acolo unde vi s-a eliberat inițial permisul, și anume în orașul Alessandria, cu mulți ani în urmă. Acolo s-ar putea să vă descopere numărul.

N-am timp să mă duc la Alessandria, și pentru că nu pot să conduc, și recurg la încă o pilă: îi telefonez unui coleg de liceu care este acum o Înaltă Personalitate a finanțelor locale și-l rog să telefoneze la Inspectoratul pentru vehiculele cu motor. Acesta ia o hotărîre la fel de incorectă și telefonează direct unei Înalte Personalități din Inspectoratul pentru vehiculele cu motor, care-i spune că date de genul acesta nu pot fi

comunicate decît poliției. Cred că cititorul își va da seama de pericolul care ar amenința instituțiile dacă numărul permisului meu de circulație ar fi comunicat te miri cui; Ghaddafi și KGB-ul nici nu așteaptă altceva. Deci, strict secret.

Mai fac o incursiune în trecutul meu și găsesc alt coleg de școală care acum e o Înaltă Personalitate dintr-un departament public, dar îi sugerez să nu se adreseze altor înalte personalități de la controlul vehiculelor cu motor, pentru că e periculos și s-ar putea solda cu o convocare la o comisie parlamentară. Mai degrabă, opinez eu, ar trebui găsită o personalitate de rang inferior, poate un paznic de noapte, care să poată fi coruptă ca să-și vîre nasul în arhive pe timpul nopții. Înalta Personalitate de la Departamentul public are norocul de a găsi o personalitate de rang mediu de la controlul vehiculelor cu motor, care nici măcar nu trebuie coruptă, pentru că este un cititor obișnuit al ziarului *Espresso* și se hotărăște de dragul culturii să-i facă acest serviciu riscant semnatarului rubricii sale favorite (adică mie). Nu știu ce-a făcut această persoană îndrăzneață, fapt e că o zi mai tîrziu am numărul permisului, număr pe care cititorii îmi vor permite să nu-l dezvălui, fiindcă am familie.

Cu numărul acesta (pe care acum mi-l copiez și-l ascund în sertare secrete în vederea următoarelor furturi sau dispariții) trec de alte cozi la inspectoratul milanez pentru vehicule cu motor și-l flutur triumfător în fața ochilor suspicioși ai funcționarului, care, cu un zîmbet ce nu mai are nimic omenesc, îmi spune că trebuie să produc și numărul dosarului cu care, în îndepărtații ani cincizeci, autoritățile din Alessandria au comunicat autorităților milaneze numărul permisului.

Iar telefoane colegilor de școală, nefericita pesonalitate de rang mediu, care își asumase deja atîtea riscuri, reintră în scenă, comite cîteva duzine de delicte, sustrage o informație pentru care jandarmii ar da orice, și-mi comunică numărul dosarului, pe care de asemenea îl ascund, deoarece, după cum se știe, și zidurile au urechi.

Mă întorc la inspectoratul milanez pentru vehicule, scap cu numai cîteva zile de cozi, obțin promisiunea unui document magic în termen de vreo două săptămîni. Sîntem acum intrați bine în luna iunie și, finalmente, mă văd în posesia unui document în care se spune că am prezentat cererea de eliberare a permisului. Evident că nu există o secție pentru pierderi și adeverința este dintre cele eliberate începătorilor care învață sub supravegherea unui instructor. O arăt unui agent de circulație, întrebîndu-l dacă aș putea conduce cu așa ceva, dar expresia agentului mă deprimă: bunul gradat îmi dă de înțeles că, dacă m-ar prinde el la volan cu o asemenea adeverință, m-ar face să regret că m-am născut.

Și chiar regret și mă întorc la biroul de permise, unde, după cîteva zile, aflu că adeverința primită era, așa zicînd, un aperitiv: trebuie să aștept altă adeverință, cea în care se spune că, deoarece am pierdut permisul, pot conduce pînă cînd voi primi permisul nou, pentru că autoritățile au constatat că într-adevăr îl avusesem pe cel vechi. Adică exact ceea ce știe toată lumea, de la poliția olandeză la cea italiană, lucru pe care-l știe și biroul permise, doar că ei nu vor s-o spună limpede înainte de a reflecta cîtva timp. Observați că tot ceea ar vrea să știe biroul este chiar ceea ce știe deja și, oricît ar reflecta, nu va reuși niciodată să știe mai mult. Dar răbdare. Spre finele lui iunie mă întorc

în repetate rînduri ca să mă informez despre vicisitudinile documentului nr. 2, dar se pare că întocmirea lui necesită multă muncă și o clipă sînt gata să cred că așa stau lucrurile, de vreme ce mi-au cerut atîtea acte și fotografii, iar acest document ar trebui să fie ceva asemănător cu un pașaport cu pagini filigranate și așa mai departe.

La sfîrșitul lui iunie, după ce am cheltuit pînă acum sume amețitoare pe taxiuri, caut o nouă scurtătură. Scriu la ziare, ce naiba, poate cineva m-ar putea ajuta, sub pretext că trebuie să călătoresc din rațiuni de utilitate publică. Prin intermediul a două redacții din Milano (*La Repubblica* și *L'Espresso*), izbutesc să intru în contact cu biroul de presă al prefecturii, unde dau peste o doamnă amabilă care se declară dispusă să se ocupe de cazul meu. Amabila doamnă nici nu se gîndește să facă apel la telefon: merge personal, cu tot curajul, la biroul de permise și pătrunde în sfînta sfintelor de unde profanii sînt excluși, printre șiruri labirintice de dosare care zac acolo din timpuri imemoriale. Ce face doamna nu știu (aud țipete înăbușite, prăbușiri de hîrțoage, nori de praf pe sub ușă). În cele din urmă doamna își face din nou apariția și are în mînă un formular galben, pe hîrtie subțire, ca acelea pe care agenții din parcări ți-l vîră pe sub ștergătorul de parbriz, format nouăsprezece pe treizeci de centimetri. Nu are nici o fotografie, e scris cu cerneală și cu tocuri cu peniță Penny înmuiate în călimări de tip *Cuore*, din acelea pline de drojdii și mucilagii care lasă filamente pe pagina poroasă. Sînt scrise numele meu și numărul permisului de conducere dispărut și în cîteva rînduri tipărite se spune că prezenta adeverință înlocuiește permisul „mai sus descris", dar expiră la douăzeci și nouă decembrie (data este aleasă evident ca să o

surprindă pe victimă în timp ce conduce pe serpentinele unei localități din Alpi, poate în viscol, departe de casă, astfel încît să poată fi arestată și torturată de poliția rutieră).

Adeverința mă autorizează să conduc în Italia, dar bănuiesc că l-ar pune într-o serioasă încurcătură pe un polițist străin dacă ar fi s-o prezint în străinătate. Ca să scurtez povestea, voi spune că în decembrie permisul meu încă nu e gata, întîmpin rezistență la reînnoirea adeverinței, recurg din nou la biroul de presă al prefecturii, primesc aceeași adeverință pe care o mînă șovăitoare a scris ce aș fi putut scrie și eu, și anume că e prelungită pînă la sfîrșitul lui iunie următor (altă dată aleasă pentru a mă prinde în defect în timp ce conduc pe o autostradă de pe litoral) și sînt informat de asemenea că atunci mi se va mai prelungi încă o dată valabilitatea adeverinței provizorii, deoarece eliberarea permisului de conducere va mai dura ceva. Din vocile epuizate ale cîtorva tovarăși de suferință întîlniți în decursul cozilor mele, aflu că sînt oameni rămași fără permis un an, doi sau chiar trei.

Alaltăieri am aplicat pe adeverință timbrul anual: tutungiul m-a sfătuit să nu-l anulez, căci dacă între timp mi-ar sosi permisul, ar trebui să cumpăr altul. Dar dacă nu-l anulez, m-aș găsi în situația de a fi comis un delict.

Ajuns aici, se impun trei observații. Prima este că dacă am obținut adeverința provizorie în două luni e pentru că, mulțumită unei serii de privilegii de care mă bucur prin poziția și formația mea, am reușit să deranjez o serie de Personalități cu Poziții Înalte din trei orașe, din șase instituții publice și private, plus de la un cotidian și un săptămînal de difuzare națională. Dacă aș fi fost băcan sau funcționar, la ora asta ar fi

trebuit să-mi cumpăr o bicicletă. Ca să conduci cu permis de circulație trebuie să fii Licio Gelli.

A doua observație este că adeverința pe care o păstrez cu cea mai mare grijă în portofel este un document fără nici o valoare, foarte ușor de falsificat și că, prin urmare, țara este plină de conducători auto care circulă în situații greu de identificat. Ilegalitate în masă sau legalitate fictivă.

A treia observație le pretinde cititorilor să se concentreze spre a încerca să-și reprezinte un permis de circulație. Dat fiind că actualmente nu-l mai primești într-un înveliș protector original, pe care trebuie să ți-l cumperi singur, permisul constă dintr-o cărțulie cu două–trei file de hîrtie proastă și cu o fotografie. Aceste cărțulii nu sînt imprimate la Fabriano, ca volumele lui Franco Maria Ricci, nu sînt legate manual de meseriași de înaltă calificare, ar putea fi tipărite în orice tipografie de rangul cel mai umil, iar de la Gutenberg încoace civilizația occidentală e în măsură să producă așa ceva cu miile în cîteva ore (în această privință, chinezii inventaseră de mult procedee destul de rapide cu caractere mobile).

Ce mare lucru ar fi să produci mii de asemenea cărțulii, să lipești pe ele fotografia victimei și să le distribui la un automat cu fise? Ce se întîmplă oare în meandrele biroului de permise?

Știm cu toții că un membru de rînd al Brigăzilor roșii e în stare să producă în cîteva ore zeci de permise false și e de remarcat că este mai greu să confecționezi un permis fals decît unul autentic. Or, dacă nu se dorește ca acel cetățean lipsit de permis de circulație să bată barurile rău famate în speranța de a intra în contact cu Brigăzile roșii, există o singură soluție: toți teroriștii pocăiți să fie angajați la birourile de permise.

Aceștia posedă ceea ce se numește *know how*-ul, dispun de mult timp liber, munca, după cum se știe, îl înalță pe om, dintr-o singură lovitură se eliberează multe celule din închisori, persoane pe care inactivitatea silită le-ar putea face să recadă în fantezii periculoase de omnipotență devin socialmente utile și se face un serviciu atît cetățeanului pe patru roți cît și cîinelui cu șase labe.

E însă poate prea simplu: cred că în spatele istoriei cu permisele de circulație se află mînuța unei puteri străine.

(1982)

Cum să urmezi instrucțiunile

Cred că toată lumea a tras, într-un bar, ponoasele acelor zaharnițe al căror capac, de îndată ce clientul încearcă să extragă lingurița, cade ca o ghilotină, o face să zboare cît colo și împrăștie zahărul în atmosfera înconjurătoare. Toți s-au gîndit pesemne că inventatorul acestui instrument ar trebui închis într-un lagăr de concentrare. Dar el, probabil, dimpotrivă, își savurează acum roadele delictului pe cine știe ce plajă strict rezervată. Umoristul american Shelley Berman a sugerat odată că în scurt timp același personaj va inventa un automobil de maximă securitate cu uși care se deschid spre interior.

Am condus cîțiva ani o mașină excelentă din multe puncte de vedere cu excepția faptului că scrumiera șoferului era amplasată în ușa din stînga. După cum știe toată lumea, conduci ținînd volanul cu stînga, în timp ce dreapta rămîne liberă pentru schimbătorul de viteze și diverse alte comenzi. Dacă totuși fumezi în timp ce conduci (și sînt de acord că e un lucru rău), atunci fumezi cu mîna dreaptă. Dacă fumezi cu dreapta, ca să pui scrumul la stînga propriului umăr stîng trebuie să execuți o operație complexă, luîndu-ți privirea de la carosabil. Dacă mașina, cum era și cazul aceleia la care mă refer, ajunge la o sută optzeci pe oră,

a scutura scrumul în scrumieră, cu prețul cîtorva secunde de neatenție, înseamnă a cădea în păcatul de sodomie cu un TIR. Domnul care a inventat acest sistem era un profesionist care a provocat moartea multor persoane nu prin cancere tabagice, ci prin ciocnire cu un corp străin.

Mie îmi place foarte mult să scriu la computer. Dacă cumpărați unul din programele necesare, vi se înmînează un pachet cu dischetele, instrucțiunile și licența, care costă de la opt sute de mii de lire pînă la un milion și jumătate, și, pentru a învăța, puteți recurge la instructorul firmei sau la manual. Instructorul firmei este instruit de obicei de către inventatorul zaharniței sus-menționate și e recomandabil să descarci în el un Magnum de îndată ce-ți trece pragul. Ești condamnat la vreo douăzeci de ani, poate ceva mai puțin cu un bun avocat, dar ai cîștigat timp.

Adevăratul necaz survine cînd consulți manualul, iar observațiile mele privesc orice fel de manual pentru orice tip de sistem informatic. Un manual pentru computer se prezintă ca o cutie de plastic cu colțuri ascuțite, pe care nu e bine să-l lași la îndemîna copiilor. Cînd scoți manualele din cutie, ele apar ca o o mulțime de obiecte cu mai multe pagini, legate în beton armat și prin urmare imposibil de transportat din living în birou și cu asemenea titluri, încît nu știi cu care să începi lectura. Firmele mai puțin sadice furnizează de obicei cîte două, cele mai perverse chiar și patru.

Prima impresie este că întîiul manual explică lucrurile pas cu pas, pentru idioți, că al doilea îi instruiește pe cunoscători, al treilea pe profesioniști și așa mai departe. Greșeală. Fiecare broșură spune lucruri pe care celelalte nu le spun, îndrumările care ți-ar fi de folos

imediat se află în manualul pentru ingineri, cele pentru ingineri în manualul pentru idioți. În plus, presupunînd că în următorii ani vei completa manualul, ele sînt legate ca niște mape cu spirale avînd circa trei sute de file volante.

Cine a manevrat o mapă cu spirale știe că după una–două consultări, pe lîngă dificultatea de a da paginile, inelele se deformează și în scurt timp mapa explodează, împrăștiind filele prin toată încăperea. Ființele umane care caută informații sînt obișnuite să manevreze obiecte ce se numesc cărți, poate chiar cu paginile colorate la margini sau cu indentații, ca unele cărți de telefon. Autorii de manuale pentru computer ignoră această deprindere foarte omenească și furnizează obiecte care durează circa opt ore. Unica soluție rezonabilă este să dezmembrezi manualele, să le studiezi vreme de șase luni cu ajutorul unui etruscolog, să le condensezi în patru fișe (număr absolut suficient) și să le arunci naibii.

(1985)

Cum să evităm bolile contagioase

Cu mulți ani în urmă, un actor TV, care nu făcea nici un secret din homosexualitatea lui, i-a spus unui tînăr drăguț pe care în mod evident încerca să-l seducă: „Ce, umbli cu femei? Nu știi că te îmbolnăvesc de cancer?“ Replica lui este și azi citată pe culoarele studiourilor de televiziune din Milano, numai că acum vremea glumelor a trecut. Citesc că profesorul Matré a revelat că contactul heterosexual provoacă neoplasmul. Era și timpul. Aș spune chiar mai mult, contactul heterosexual provoacă moartea pur și simplu: știu și copiii că el servește la procreație și cu cît se nasc mai mulți oameni, cu atît mai mulți mor.

Cu foarte puțină considerație pentru democrație, psihoza SIDA amenința să limiteze doar activitatea homosexualilor. Acum vom limita și activitățile heterosexuale și cu toții vom fi din nou egali. Eram prea ușuratici, și revenirea la „ungătorii“ ce răspîndeau boli în Evul Mediu ne poate crea o conștiință mai drastică a drepturilor și datoriilor noastre.

Aș vrea totuși să subliniez că însăși problema SIDA e mai serioasă decît credeam și nu-i privește numai pe homosexuali. N-aș vrea să mă fac vinovat de alarmism excesiv, dar îmi permit să semnalez și alte categorii cu un grad înalt de risc.

Profesiuni liberale

Nu frecventați teatrele de avangardă din New York: se știe că din rațiuni fonetice actorii anglo-saxoni scuipă foarte mult, e suficient să-i privești din profil în contralumină, și micile teatre experimentale îl pun pe spectator în contact direct cu stropii de salivă ai actorului. Dacă sînteți deputați, nu întrețineți raporturi cu mafioții, ca să nu fiți obligați să sărutați mîna nașului. Nici afilierea la camorra nu e recomandată, din pricina ritualurilor sîngeroase. Oricine încearcă o carieră politică prin Acțiunea Catolică va trebui să evite comuniunea, care transmite germenii din gură în gură prin vîrful degetelor preotului, ca să nu mai vorbim de riscurile confesiunii auriculare.

Simpli cetățeni și muncitori

La o înaltă cotă de risc se situează asigurații de sănătate cu carii dentare, deoarece este periculos contactul cu dentistul care își vîră în gura noastră mîinile ce au atins și alte guri. Înotul în marea poluată cu petrol sporește riscul de molipsire, pentru că substanța uleioasă transportă particule de spută de la alți oameni care au înghițit-o și scuipat-o mai înainte. Cine fumează peste optzeci de țigări Gauloises pe zi atinge cu degetele, care au atins și alte obiecte, partea superioară a țigaretei, și germenii pătrund pe căile respiratorii. Evitați să fiți incluși în asigurarea de șomaj, pentru că vă petreceți ziua întreagă rozîndu-vă unghiile. Aveți grijă să nu fiți răpiți de păstori din Sardinia sau de teroriști: răpitorii folosesc de obicei aceeași glugă pentru mai mulți inși răpiți. Nu călătoriți cu trenul pe

distanța Florența–Bologna dat fiind că explozia răspîndește cu foarte mare rapiditate rămășițele organice și în asemenea momente de confuzie este greu să vă protejați. Evitați să vă găsiți în zone lovite de experiențe nucleare: cînd vezi ciuperca atomică ai tendința să duci mîinile la gură (fără să te fi spălat mai întîi pe ele!), murmurînd „Doamne Dumnezeule!"

Tot în situații cu un grad înalt de risc se află și muribunzii care sărută crucifixul; condamnații la moarte (cînd lama ghilotinei n-a fost corect dezinfectată înainte de utilizare); copiii din casele de orfani și instituțiile pentru copii abandonați pe care asistenta inumană îi obligă să lingă pardoseala după ce sînt legați de un picior al pătuțului.

Lumea a treia

Foarte periclitate sînt pieile-roșii: trecerea pipei din gură în gură a provocat, după cum se știe, stingerea națiunii indiene. Locuitorii din Orientul Mijlociu și din Afghanistan sînt expuși să fie linși de cămilă, a se vedea rata înaltă a mortalității în Iran și Irak. Persoanele dispărute riscă mult cînd torționarul nemilos le scuipă în față. Cambodgienii și locuitorii lagărelor din Liban ar trebui să evite baia de sînge, contraindicată de nouă medici din zece (al zecelea, mai îngăduitor, este doctorul Mengele).

Negrii sudafricani sînt expuși infecțiilor cînd albul îi privește cu dispreț și face un gest de scîrbă cu gura care proiectează salivă. Prizonierii politici de orice culoare trebuie să evite cu cea mai mare grijă ca polițistul să le dea un dos de palmă peste dinți după ce a atins și gingiile altui anchetat. Populațiile afectate

de foamete endemică trebuie să se abțină să înghită prea des, în încercarea de a-și potoli junghiurile foamei, deoarece saliva, venită în contact cu miasmele din mediul înconjurător, poate infecta căile intestinale.

Autoritățile și presa ar trebui să se ocupe de această campanie de educație sanitară în loc să facă scandal în legătură cu alte probleme a căror rezolvare ar putea fi lăsată în mod rezonabil pentru altcîndva.

(1985)

Cum să călătorești cu un somon

Dacă citești ziarele, două sînt problemele care obsedează epoca noastră: invazia computerelor și expansiunea alarmantă a Lumii a treia. Așa este, știu bine.

Călătoria mea din ultimele zile era scurtă: o zi la Stockholm și trei la Londra. La Stockholm profit de puțin timp liber ca să cumpăr pe-o nimica toată un enorm somon afumat. Era corect învelit în plastic, dar mi s-a spus că, dacă am de călătorit, aș face bine să-l țin la rece. Ușor de zis.

Din fericire, editorul meu îmi făcuse la Londra o rezervare într-un hotel de lux, o cameră cu bar-frigider. Ajuns la hotel, am avut însă impresia că mă aflu într-o legație străină de la Pekin în timpul revoltei Boxerilor.

Familii întregi cantonate în hol, călători înveliți în cuverturi și dormind pe bagaje... Întreb personalul, toți indieni, cu excepția cîte unui malaiez. Îmi spun că exact cu o zi înainte acel mare hotel instalase un sistem computerizat care, dintr-un defect de rodaj, căzuse în pană de vreo două ore. Nu se putea ști care cameră era liberă și care ocupată. Trebuia să aștept.

Spre seară computerul a fost reparat și am izbutit să intru în camera mea. Preocupat de somon, l-am scos din valiză și am căutat frigiderul-bar.

De obicei, minibarul din hotelurile normale conține două beri, două ape minerale, cîteva ministicluțe cu băuturi tari, niște suc de fructe și două punguțe cu alune. Cel din hotelul meu, foarte mare, conținea cincizeci de sticle mici de whisky, gin, Drambuie, Courvoisier, Grand Marnier și Calvados, opt sticle mici de Perrier, două de Vitelloise și două de Evian, trei sticle medii de șampanie, diverse doze de Stout, Pale Ale, beri olandeze și germane, vin alb italian și francez, alune, biscuiți de cocteil, migdale, ciocolate și Alka-Seltzer. Nu era loc pentru somon. Am golit două sertare de la șifonier și am mutat în ele tot conținutul minibarului, apoi am pus la rece somonul și nu m-am mai gîndit la el. Cînd m-am întors a doua zi la patru, somonul stătea pe masă și minibarul era din nou umplut pînă la refuz cu prețioasele produse. Am deschis sertarele și am văzut că tot materialul ascuns în ele cu o zi înainte era tot acolo. Am telefonat la recepție și am cerut ca personalul de pe etaje să fie avertizat că, dacă găseau frigiderul gol, motivul nu era că aș fi consumat eu totul, ci somonul. Mi-au răspuns că informația trebuia introdusă în computerul central, fie și pentru că majoritatea personalului nu vorbea englezește și nu putea primi ordine verbale, ci numai instrucțiuni în Basic.

Am deschis alte două sertare și am transferat iarăși în ele noul conținut al frigiderului, în care mi-am instalat din nou somonul. A doua zi la patru după-amiaza somonul era pe masă și începuse să și degaje un miros suspect.

Frigiderul era ticsit cu sticle și sticluțe, iar cele patru sertare evocau camera blindată a unui *speakeasy* în timpul prohibiționismului. Am telefonat la recepție și mi-au spus că la computer se produsese un nou inci-

dent. Am sunat room service-ul și am încercat să explic situația mea unui tip care purta părul strîns coc la ceafă: vorbea însă un dialect care, după cum mi-a explicat ulterior un coleg antropolog, fusese practicat doar în Kefiristan pe vremea cînd Alexandru cel Mare o curta pe Roxana.

A doua zi de dimineață m-am dus să semnez factura. Era astronomică. Rezulta că în două zile și jumătate consumasem cîțiva hectolitri de Veuve Clicquot, zece litri de diferite mărci de whisky, inclusiv cîteva malțuri foarte rare, opt litri de gin, douăzeci și cinci de litri de apă minerală Perrier și Evian, plus cîteva sticle de San Pellegrino, o asemenea cantitate de sucuri de fructe, încît ar fi fost de ajuns ca să mențină în viață pe toți copiii asistați de UNICEF, atîtea migdale, nuci și alune de l-ar fi făcut să vomite și pe un autopsier dintre personajele de *Grande Bouffe*. Am încercat să explic, dar funcționarul, surîzînd cu dinții înnegriți de betel, m-a asigurat că așa zice computerul. Am cerut un avocat și mi-au adus un mango.

Editorul meu este furios acum și mă socotește un parazit. Somonul este incomestibil. Copiii mei mi-au spus că ar trebui să beau mai puțin.

(1986)

Cum să faci un inventar

Guvernul ne asigură că se va întreprinde ceva ca să fie asigurată autonomia universităților. Universitățile erau autonome în Evul Mediu și funcționau mai bine decît azi. Universitățile americane, despre a căror perfecțiune se povestesc lucruri fabuloase, sînt autonome. Universitățile germane depind de Land, dar un guvern local e mai agil decît o administrație centrală, iar pentru multe probleme, precum selecția profesorilor, Landul ratifică formal ceea ce a hotărît universitatea. În Italia, dacă un om de știință descoperă că phlogistonul nu există, riscă să nu o poată spune decît dacă predă Axiomatica Phlogistonului, pentru că numele, o dată intrat în listele ministeriale, nu poate fi schimbat decît cu prețul unor negocieri istovitoare între toate institutele de învățămînt superior din țară, Consiliul Superior al Educației, ministerul de resort și alte cîteva instituții al căror nume îmi scapă.

Cercetarea progresează pentru că cineva întrezărește un drum nevăzut încă de nimeni, iar alți cîțiva, cu o foarte mare libertate decizională, hotărăsc să-i acorde credit. Dar dacă și ca să muți un scaun la Vipiteni, e necesară o hotărîre la Roma, după ce au fost consultate Chivasso, Terontola, Afragola, Montelepre și Decimomannu, e limpede că scaunul va fi mutat cînd nu va mai fi nevoie de el.

Profesorii angajați cu contracte temporare ar trebui să fie oameni de știință străini cu mare reputație și competență unică. Dar între cererea universității și aprobarea ministerului se ajunge de obicei la finele anului academic, cînd mai rămîn doar cîteva săptămîni de învățămînt (dacă nu cumva ministerul spune pur și simplu nu). Este clar că, într-un cadru atît de aleatoriu, este greu să atragi un laureat al premiului Nobel și rămîi doar cu verișoara șomeră a decanului.

Cercetarea se împotmolește și pentru că filiera birocratică te face să pierzi timp ca să rezolvi probleme ridicole. Sînt directorul unui institut universitar și acum cîțva ani am avut de făcut inventarul, cît mai minuțios, al bunurilor mobile. Unicul funcționar aflat la dispoziția noastră trebuia să se ocupe de nenumărate alte lucruri. Lucrarea putea fi adjudecată unei firme private care cerea trei sute de mii de lire. Bani existau, dar în fonduri pentru materiale inventariabile. Cum poate fi declarat inventariabil un inventar?

A trebuit să convoc o comisie de logicieni care și-au întrerupt cercetările vreme de trei zile. În formularea problemei ei au identificat ceva asemănător cu paradoxul Mulțimii Mulțimilor Normale. Apoi au stabilit că actul inventarierii, fiind un eveniment, nu este un obiect și nu poate fi inventariat, dar are ca rezultat registrele de inventar care, fiind obiecte, sînt inventariabile. S-a cerut firmei private să nu ne factureze actul, ci rezultatul, și l-am inventariat. I-am smuls de la munca lor pe cîțiva oameni de știință serioși, dar am evitat închisoarea.

Acum cîteva luni oamenii de serviciu au venit să-mi spună că lipsea hîrtia igienică. Le-am spus să cumpere. Secretara mi-a spus că nu aveau fonduri decît pentru material inventariabil și mi s-a atras atenția că

hîrtia igienică poate fi inventariată, dar că tendința hîrtiei igienice, din motive pe care nu vreau să le aprofundez, este să dispară și, o dată dispărută, dispare și din inventar. Am convocat o comisie de biologi ca să întreb cum se poate inventaria hîrtia igienică uzată, iar răspunsul a fost că lucrul e posibil, dar costurile umane sînt foarte ridicate.

Am convocat o comisie de juriști, care mi-au furnizat soluția. Eu primesc hîrtia igienică, o inventariez și dispun amplasarea ei în toalete pentru scopuri științifice. Dacă hîrtia igienică dispare, reclam furtul de material inventariat de către necunoscuți. Din nefericire, trebuie să repet reclamația la fiecare două zile și un inspector de la DIGOS [Divizia de investigații și operațiuni speciale, *n.t.*] a făcut insinuări grave în legătură cu gestiunea unui institut unde necunoscuții se pot infiltra cu atîta ușurință și atît de des. Sînt suspectat, dar sînt inatacabil, nu mă vor prinde.

Inconvenientul este că, pentru a găsi soluția, a trebuit să smulg oameni de știință iluștri, zile întregi, de la cercetări folositoare țării, risipind banii publici exprimați în timpul personalului didactic și nedidactic, apeluri telefonice și coli timbrate. Nimeni însă nu poate fi acuzat că a risipit banii Statului dacă totul a fost făcut potrivit legii.

(1986)

Cum să cumperi gadgeturi

Avionul survolează maiestuos cîmpii nemărginite, deșerturi imaculate. Acest continent american mai poate oferi momente de contact aproape tactil cu natura. Încep să uit civilizația, dar întîmplarea face că în buzunarul scaunului din fața mea, printre instrucțiunile pentru evacuarea rapidă (a avionului, în caz de incident), alături de programul filmului și de *Brandenburgicele* la cască, găsesc un exemplar din *Discoveries*, o broșură care enumeră, cu fotografii ademenitoare, o serie de obiecte ce pot fi comandate prin poștă. În decursul următoarelor zile, în alte zboruri, descopăr publicațiile analoage *The American Traveler*, *Gifts with Personality* și altele similare.

Ele oferă o lectură fascinantă, mă pierd în paginile lor și uit de natura atît de monotonă pentru că ea, pare-se, „non facit saltus" (așa cum sper că va proceda și aeronava mea). Cu cît mai interesantă e cultura care, după cum se știe, slujește la corectarea naturii. Natura este dură și ostilă, pe cînd cultura îi îngăduie omului să facă lucrurile cu efort minim, cu economie de timp. Cultura eliberează trupul de robia muncii și-l pregătește pentru contemplație.

Să ne gîndim bunăoară cît de plictisitor e să manevrezi un spray nazal, adică una din acele sticluțe far-

maceutice care sînt apăsate cu două degete astfel încît un aerosol benefic să pătrundă în nări. Nici o grijă. Viralizer (4,95 dolari) e o mașină în care se introduce flaconașul și care-l presează în locul dumneavoastră, făcînd astfel încît jetul să fie dirijat în zonele cele mai intime ale căilor respiratorii. Evident, mașina trebuie ținută în mînă și, în ansamblu, judecînd după fotografie, ai impresia că tragi cu un kalașnikov, dar orice avantaj se plătește.

Sînt frapat, dar sper că nu și izbit la propriu, de Omniblanket care costă nu mai puțin de 150 de dolari. Simplificînd, este o cuvertură termică, dar conține un program electronic capabil să regleze temperatura în funcție de diversele părți ale corpului dumneavoastră. Cu alte cuvinte, dacă noaptea vă e frig la spate, dar transpirați la vintre, programați în consecință Omniblanket-ul, care vă va menține spatele cald și vintrele reci. Cu atît mai rău pentru dumneavoastră dacă sînteți nervoși și vă răsuciți în pat, cu capul la picioare. Vă veți prăji testiculele sau ce aveți în zona aceea, în funcție de sex. Nu cred că i se mai pot pretinde ameliorări inventatorului, deoarece teamă mi-e că a murit carbonizat.

Firește, cînd dormiți, se poate întîmpla să sforăiți, deranjîndu-vă partenerul. Bun, în cazul ăsta Snorestopper este un fel de ceas pe care vi-l puneți la mînă înainte de a vă culca. De îndată ce începeți să sforăiți, Snorestopper, prin intermediul unui senzor auditiv, prinde de veste și emite un impuls electronic care, prin braț, ajunge la unul din centrii dumneavoastră nervoși și întrerupe nu prea știu ce, oricum însă nu mai sforăiți. Costă doar 45 de dolari. Neajunsul este că nu e recomandat bolnavilor de inimă și mă bate gîndul că ar putea prejudicia și sănătatea unui atlet. În plus, cîntărește două

livre, adică aproape un kilogram, și prin urmare îl puteți folosi împreună cu soțul sau soția, de care vă leagă decenii de obișnuință, dar nu și aventura unei asemenea nopți, fiindcă a face dragoste cu o mașină de un chil la mînă ar putea produce unele incidente colaterale.

E bine știut că americanii, pentru a-și elimina colesterolul, fac jogging, și de-aceea aleargă ore-n șir pînă cad morți de infarct. Pulse-Trainer (59,95 dolari) se pune la încheietura mîinii și e legat printr-un fir de o mică teacă de cauciuc care se trage pe degetul arătător. S-ar părea că atunci cînd sistemul dumneavoastră cardiovascular este în pragul colapsului ar suna o alarmă. E totuși un progres, dacă ne gîndim că în țările subdezvoltate te oprești numai cînd simți că ești cu răsuflarea tăiată, adică un parametru foarte primitiv, acesta fiind poate motivul pentru care copiii din Ghana nu fac jogging. E totuși curios că, în ciuda acestei neglijențe, ei sînt aproape total lipsiți de colesterol. Cu Pulse-Trainer puteți să alergați liniștiți și, dacă vă atașați la piept și la talie cele două centuri Nike Monitor, o voce electronică, programată de un microprocesor și de un Doppler-Effect Ultra-Sound, vă spune ce distanță ați parcurs și cu ce viteză (300 de dolari).

Dacă vă plac animalele vă recomand Bio/Bet. Se pune la gîtul cîinelui dumneavoastră și emite ultrasunete (Pmbc Circuit) care omoară puricii. Costă numai 25 de dolari. Nu știu dacă poate fi aplicat și pe corpul dumneavoastră ca să omoare păduchii, dar mă tem de obișnuitele efecte adverse. Bateriile Duracell Litium nu sînt incluse. Cîinele trebuie să și le cumpere singur.

Shower Valet (34,95 de dolari) vă furnizează, într-o singură unitate care se atîrnă de perete, o oglindă de baie neaburibilă, radio, TV, distribuitoare de lame și cremă de ras. Publicitatea spune că poate transforma

plicticoasa rutină matinală într-o „experiență extraordinară". Spice Track (36,95 de dolari) este o mașină electrică ce conține tubulețe cu toate condimentele pe care ți le-ai putea dori. Săracii le păstrează aliniate pe o policioară deasupra aragazului și, cînd vor să pună, de pildă, scorțișoară pe porția lor zilnică de caviar, trebuie să o presare cu degetele. Dumneavoastră însă tastați un algoritm (în Turbo Pascal, cred) și condimentul dorit vi se rostogolește drept în față.

Dacă vreți să faceți un cadou persoanei iubite la aniversarea ei, pentru numai 30 de dolari o firmă specializată face să-i parvină un exemplar din *New York Times* din anul și ziua în care s-a născut. Dacă s-a născut de ziua bombardamentului de la Hiroshima sau a cutremurului de la Messina, cu atît mai rău pentru ea. Serviciul e util și pentru a umili persoanele detestate, dacă s-au născut într-o zi cînd nu s-a întîmplat nimic.

În cursul zborurilor cu o durată ceva mai mare puteți închiria, pentru trei–patru dolari, căști audio la care puteți asculta diverse programe muzicale sau coloana sonoră a filmului. Pentru călătorii obișnuiți și în interes de serviciu, care se tem de SIDA, cu 19,95 dolari puteți achiziționa căști audio personale și personalizate (sterilizate), pe care le puteți purta la fiecare zbor.

Cînd treceți dintr-o țară într-alta ați vrea să știți cîți dolari valorează o liră sterlină sau cîți dubloni spanioli face un taler. Persoanele sărace folosesc un creion sau un calculator de zece mii de lire. Citesc cotațiile în ziar și înmulțesc. Bogații pot cumpăra un Currency Converter de 20 de dolari: face același lucru ca și un calculator, cu deosebirea că în fiecare dimineață directorul general trebuie să vi-l reprogrameze conform

cotațiilor din ziare, dar, după toate probabilitățile, este incapabil să răspundă la întrebarea (nemonetară): „Cît fac șase ori șase?“ Rafinamentul constă în faptul că acest calculator, la un preț dublu, face jumătate din ceea ce pot face celelalte.

Sînt apoi diversele agende miracol (Master Day Time, Memory Pal, Loose-Leaf Timer etc. etc.). O agendă miracol se prezintă ca o agendă normală (cu excepția faptului că nu poate încăpea în nici un buzunar). Ca într-o agendă normală, după 30 septembrie vine 1 octombrie. Ceea ce se schimbă este descrierea. Imaginați-vă — vi se explică pe îndelete — că la 1 ianuarie stabiliți o întîlnire la ora 10 în ziua de 20 decembrie, peste aproape douăsprezece luni, or, nici o minte omenească nu poate memoriza un amănunt atît de nesemnificativ vreme atît de îndelungată. Și atunci ce e de făcut? La 1 ianuarie deschideți agenda la 20 decembrie și scrieți aici „ora 10, dl Smith“. Miracol! În tot restul anului puteți da uitării neplăcutul angajament și ajunge ca la ora 7 în ziua de 20 decembrie, în timp ce mîncați supa de cereale, să deschideți agenda și ca prin minune vă reamintiți de întîlnirea dumneavoastră... Dar dacă, pe 20 decembrie — zic eu — vă treziți la ora 11 și vă uitați în agendă abia la amiază? Se subînțelege că dacă ați cheltuit 50 de dolari pe agenda miracol, aveți cel puțin bunul-simț de a vă scula mereu la ora 7.

Ca să cîștigați timp cu toaleta dumneavoastră din 20 decembrie mi se pare tentant, pentru doar 16 dolari, Nose Hair Remover sau Rotary Clipper. E un instrument care l-ar fi fascinat pe marchizul de Sade. Se introduce în nas (de regulă) și — rotindu-se electric — înlătură firișoarele de păr dinăuntru, inaccesibile foarfecelor de croit cu care persoanele sărace încearcă

de obicei, și inutil, să și le taie. Nu știu dacă există și un model macro pentru elefantul dumneavoastră.

Cool Sound este un frigider portabil pentru picnic, cu televizor încorporat. Fish Tie e o cravată în formă de merlucius, 100% poliester. Coin Changer (un mic aparat care distribuie mărunțiș) vă scutește să vă scormoniți mereu în buzunar spre a vă cumpăra ziarul. Din păcate ocupă spațiul unui relicvariu care ar conține femurul Sfîntului Albano. Nu se spune unde s-ar putea găsi, în caz de urgență, mărunțișul necesar realimentării lui.

Ceaiul, cu condiția să fie de bună calitate, necesită doar un vas pentru fierberea apei, o linguriță și, dacă țineți neapărat, o sită. Tea Magic, 9,95 dolari, este o mașină extrem de complicată care reușește să facă din prepararea unei căni de ceai o operație la fel de laborioasă ca aceea a unei cești de cafea.

Eu sufăr de tulburări hepatice, exces de acid uric, rinite atrofice, gastrite, higroma genunchiului, epicondilită, avitaminoză, dureri articulare și musculare, deget valvus la picior, eczeme alergice și poate și lepră. Din fericire nu sînt și ipohondru. Fapt este însă că trebuie să-mi amintesc zilnic la orele indicate, ce pilulă să iau. Mi s-au făcut cadou distribuitoare de pilule din argint, dar uit să le umplu dimineața. Să te tot plimbi cu toate flacoanele astea pline înseamnă să cheltuiești o avere pe articole de marochinerie și e foarte incomod cînd te deplasezi pe trotinetă. A apărut acum Tablets Container, care, cu un gabarit nu mai mare decît al unei Lancia Thema, vă însoțește de-a lungul întregii dumneavoastră zile de lucru și, printr-o mișcare circulară, la momentul adecvat, vă furnizează pilula dorită. Mai rafinat însă este Electronic Pill Box (19,85 dolari) pentru pacienți pe care nu-i afectează mai mult de trei

boli deodată. Cutia are trei compartimente și un computer încorporat emite un sunet cînd a sosit momentul să vă luați pastila.

Trap-Ease este superb dacă aveți șoareci în casă. Îl puneți în brînză, îl lăsați acolo și apoi puteți să mergeți și la Operă. Cînd intră în cursele obișnuite, șoarecele lovește un dispozitiv și declanșează o lamă care-l ucide. Trap-Ease, dimpotrivă, este conceput sub forma unui unghi obtuz. Dacă șoarecele rămîne în vestibul, scapă cu viață (dar nu consumă brînza). Dacă o consumă, obiectul face o rotație de 94 de grade și închide o trapă. Întrucît obiectul costă doar 8 dolari și e transparent, puteți după plac să observați șoarecele în serile cînd se strică televizorul, să-l puneți în libertate la cîmp (opțiune ecologică), să aruncați totul la gunoi sau — pe durata asediilor — să deșertați animalul direct într-o oală cu apă clocotită.

LeafScoop este o mănușă care vă transformă mîinile în cele ale unui palmiped get-beget, prin mutație radioactivă, recurgînd la încrucișarea unei gîște cu un pterodactil și dr. Quatermass. Servește la strînsul frunzelor uscate din parcul dumneavoastră de 80 000 de acri. Cu 12,50 dolari economisiți salariul grădinarului sau al paznicului de vînătoare (recomandabil Lordului Chatterley). TieSaver vă acoperă cravatele cu o peliculă uleioasă protectoare, astfel încît Chez Maxim puteți mînca pîine prăjită cu usturoi și sos de roșii fără a vă face apoi apariția, în consiliul de administrație, ca doctorul Barnard după un transplant. 15 dolari. Util și pentru cine folosește briantină. Îți poți șterge fruntea cu cravata.

Oare ce se întîmplă cînd geamantanul e gata să plesnească de plin ce este? Fraierii vor cumpăra încă un geamantan din piele de căprioară sau de porc. Dar

această soluție presupune ambele mîini ocupate. Briefcase Expander este practic o desagă dublă care se suprapune pe unicul dumneavoastră geamantan și-n ea puteți îndesa tot ceea ce nu încape, pînă la grosimi de doi metri și peste. Pentru 45 de dolari veți încerca senzația că vă urcați în avion cu un catîr sub braț.

Ankle-Vallet (19,95 dolari) face posibil să ascundeți cărțile de credit într-un buzunar secret lipit de pulpă. Utile pentru traficanții de droguri. Drive-Alert se pune îndărătul urechii cînd conduceți, astfel încît, în momentul cînd se instalează somnolența — sau moțăiala dacă vrem — și capul atîrnă în fața peste o anumită limită de toleranță, sună o alarmă. Judecînd după fotografie, aparatul transformă urechile purtătorului în ceva ce evocă Star Treck, Andreotti sau Elephant Man. Dacă atunci cînd îl purtați cineva vă întreabă: „Te căsătorești cu mine?" nu răspundeți energic da. Ați sfîrși fulgerat de un ultrasunet.

Termin cu un distribuitor automat de hrană pentru păsări, o halbă de bere personalizată cu sonerie de bicicletă (se sună pentru încă un rînd), o sauna facială, un distribuitor de Coca-Cola sub forma unei pompe de benzină și Bicycle-Seat: este o șa de bicicletă dublă, cîte una pentru fiecare fesă. Indicat pentru suferinzii de prostată. Publicitatea spune că are un „split-end design (no puņ intended)". Cu alte cuvinte: „Vă crapă-n două fundul (spus fără intenție malițioasă)."

Între un zbor și altul poți explora și chioșcurile de ziare și ai multe de învățat. Acum cîteva zile am descoperit că există diverse reviste consacrate căutătorilor de comori. Am cumpărat *Trésors de l'Histoire*, editată la Paris. Cuprinde articole despre posibila existență a unor zăcăminte prețioase în diferite zone din Franța,

indicații geografice și topografice precise, informații despre comorile deja găsite în acele locuri.

În numărul pe care l-am cumpărat se furnizează indicații despre comorile care se pot găsi pe fundul Senei, de la monede antice pînă la obiecte aruncate în fluviu de-a lungul secolelor, spade, vase, ambarcații, prăzi compromițătoare, inclusiv opere de artă; comori îngropate în Bretania de către secta apocaliptică a lui Eon de l'Estoile în Evul Mediu; comori din pădurea magică a Brocéliandei, care datează din vremurile lui Merlin și ale Graalului, cu indicații minuțioase pentru a identifica, dacă vă merge din plin, însuși Sfîntul Graal în persoană; comori îngropate de vandeeni în timpul Revoluției franceze din Normandia; comoara lui Olivier le Diable, bărbierul lui Ludovic al XI-lea; comori despre care vorbesc romanele cu Arsène Lupin, aparent în glumă, dar care există cu adevărat. În plus, un *Guide de la France trésoraire*, pe care articolul doar îl descrie, fiindcă opera completă, disponibilă cu 26 de franci, conține 74 de hărți la scara 1/100, fiecare putînd să o aleagă pe cea din regiunea sa.

Cititorul se va întreba cum se procedează pentru a căuta o comoară în pămînt sau sub apă. Nici o grijă, revista oferă articole și publicitate despre o serie de aparate indispensabile căutătorului. Sînt detectoare de diverse tipuri, specializate pentru a găsi aur, metale sau alte materiale prețioase. Pentru căutarea subacvatică sînt combinezoane, măști, mașini înzestrate cu dispozitive de discriminare care identifică doar bijuterii, în sfîrșit înotătoare. Unele din instrumentele acestea costă cîteva sute de mii de lire, altele depășesc un milion și chiar mai mult. Se oferă pînă și cărți de credit cu care, după o cheltuială de două milioane, se pot cumpăra și alte articole, utilizînd un bon de o sută

de mii de lire (nu văd motivul reducerii, pentru că, ajuns în punctul acesta, cumpărătorul trebuie să fi găsit deja cel puțin un cufăr plin cu dubloni spanioli).

Cu opt sute de mii de lire puteți cumpăra de exemplu un M-Scan, care, deși cam voluminos, vă permite să identificați monede de aramă la o adîncime de douăzeci și doi de centimetri, o ladă la doi metri și o masă metalică închisă într-o celulă secretă la circa trei metri sub picioarele dumneavoastră. Alte instrucțiuni precizează cum să orientați diferitele tipuri de detectoare, avertizează că timpul ploios favorizează căutarea maselor mari și cel uscat pe cea a obiectelor de mici dimensiuni. Beachcomber 60 este specializat pentru căutări pe plaje și terenuri intens mineralizate (vă dați seama că dacă o monedă de aramă e îngropată lîngă un zăcămînt de diamante, mașina poate să facă fițe și să o ignore). Pe de altă parte, altă reclamă afirmă că 90 % din aurul mondial rămîne abia să fie descoperit și detectorul Goldspear, foarte ușor manevrabil (costă un milion și jumătate), e conceput anume pentru identificarea filoanelor aurifere. La un preț convenabil un detector de buzunar (Metallocator) pentru căutări în cămine și mobile vechi. Pentru mai puțin de treizeci de mii de lire un spray cu AF2 face posibilă curățarea și dezoxidarea monedelor găsite. Pentru cei mai nevoiași, numeroase baghete radiestezice. Pentru cine vrea să știe mai mult, o serie de cărți cu titluri ademenitoare: *Istoria misterioasă a comorilor franceze*, *Ghidul comorilor îngropate*, *Ghidul comorilor pierdute*, *Franța, pămînt al făgăduinței*, *Subteranele Franței*, *Căutarea de comori în Belgia și Elveția* etc.

Vă veți întreba poate cum e posibil ca, avînd la dispoziție toată această bogăție de la Dumnezeu, redactorii revistei cu pricina își pierd cele mai bune zile ca

să o scrie, în loc să cutreiere pădurile din Bretania. Adevărul e că revista, cărțile, detectoarele, aripioarele înotătoare, dezoxidanții și toate celelalte sînt comercializate de către aceeași organizație, care posedă un lanț de magazine mai peste tot. Astfel, misterul e dezvăluit, ei au și găsit comoara.

Mai rămîne de explicat cine sînt cei care-i îmbogățesc, dar sînt pesemne aceiași care în Italia încearcă să prindă ocazii de aur la licitațiile TV și dau fuga să profite de mecenatismul fabricilor de mobile. Cel puțin francezii se bucură de plimbări sănătoase prin păduri.

(1986)

Cum să devii cavaler de Malta

Am primit o scrisoare cu antetul Ordre Souverain Militaire de Saint-Jean de Jérusalem – Chevaliers de Malte – Prieuré Œcuménique de la Sainte-Trinité-de-Villedieu – Quartier Général de la Vallette – Prieuré de Québec, prin care mi se oferă să devin cavaler de Malta. Aș fi preferat o brevă a lui Carol cel Mare, dar le-am adus totuși imediat cazul la cunoștință copiilor mei, ca să știe că nu au un tată bun de aruncat la coș. Apoi am căutat în rafturile mele volumul lui Caffanjon și Galimard Flavigny, *Ordres et contre-ordres de chevalerie*, Paris, 1982, unde se publică și o listă a pseudoordinelor de Malta, difuzată de autenticul Ordin Suveran Militar și Ospitalier al Sfîntului Ioan de Ierusalim, de Rhodos și de Malta, cu sediul la Roma.

Există alte șaisprezece ordine de Malta, toate au aproape același nume cu minime variații, toate se recunosc și se repudiază alternativ între ele. În 1908 cîțiva ruși întemeiază un ordin în Statele Unite, care în ultimii ani este condus de Alteța Sa Regală prințul Roberto Paternò al II-lea, Ayerbe Aragona, duce de Perpignan, cap al casei regale a Aragonului, pretendent la tronul Aragonului și al Insulelor Baleare, mare Maestru al ordinelor Colierului Sfintei Agata dei Paternò și al Coroanei regale a Insulelor Baleare. Din

acest trunchi se desprinde însă în 1934 un danez, care fondează alt ordin și-i încredințează cancelariatul prințului Petru al Greciei și al Danemarcei.

În anii șaizeci un transfug din trunchiul rusesc, Paul de Granier de Cassagnac, întemeiază un ordin în Franța și-l alege ca protector pe regele Petru al II-lea al Iugoslaviei. În 1965 ex-regele Petru al II-lea al Iugoslaviei se ceartă cu Cassagnac și întemeiază la New York alt ordin al cărui mare prior, în 1970, este prințul Petru al Greciei și al Danemarcei, care-l părăsește apoi și trece în ordinul danez. În 1966 apare în calitate de cancelar al ordinului un anume Robert Bassaraba von Brancovan Khimchiacvili, care însă este expulzat și întemeiază apoi ordinul Cavalerilor Ecumenici de Malta al cărui Protector Imperial și Regal va fi apoi prințul Enrico al III-lea di Vogo Lascaris Aleramico Paleologo del Monferrato, moștenitor al tronului Bizanțului, prinț de Tesalia, care va întemeia apoi alt ordin de Malta, Prioratul Statelor Unite, în vreme ce acel Bassaraba, în 1975, încearcă să și-l fondeze pe-al său cu Prioratul de la Trinité de Villedieu, care ar fi al meu, dar fără succes. Găsesc apoi un protectorat bizantin; un ordin creat de prințul Carol de România după ce s-a separat de cel al lui Cassagnac; un Mare Priorat al cărui Mare Bailiv este un anume Tonna-Barthet, iar prințul Andrei al Iugoslaviei — deja mare maestru al ordinului întemeiat de Petru al II-lea — este mare maestru al Prioratului Rusiei (apoi însă prințul se retrage și ordinul își schimbă numele în Marele Priorat Regal al Maltei și Europei); un ordin creat în anii șaptezeci de către un baron de Choibert și de către Vittorio Busa, Arhiepiscop Ortodox Mitropolit de Bialystok, patriarh al diasporei occidentale și orientale, președinte al republicii Danzigului

(*sic*), președinte al republicii democratice a Bielorusiei și Mare Han al Tartariei și Mongoliei, Viktor Timur al II-lea, și un Mare Priorat Internațional creat în 1971 de către deja menționata Alteță regală Roberto Paternò, cu baronul marchiz di Alaro, al cărui Mare Protector devine în 1982 alt Paternò, Cap al Casei Imperiale Leopardi Tomassini Paternò de Constantinopol, moștenitor al Imperiului Roman de Răsărit, consacrat ca succesor legitim de către Biserica Catolică Apostolică Ortodoxă de Rit Bizantin, marchiz di Monteaperto, conte palatin al tronului Poloniei.

În 1971 apare în Malta ordinul meu, de pe urma unei sciziuni de cel al lui Bassaraba, sub înalta protecție a lui Alessandro Licastro Grimaldi Lascaris Comneno Ventimiglia, duce de La Chastre, prinț suveran și marchiz de Déols, Mare Maestru fiindu-i acum marchizul Charles Stivala de Flavigny, care, la moartea lui Licastro, și l-a asociat pe Pierre Pasleau, care asumă titlurile lui Licastro, pe lîngă cele de Înălțimea Sa Arhiepiscop Patriarh al Bisericii Catolice Ortodoxe Belgiene, Mare Maestru al Ordinului Suveran Militar al Templului de la Ierusalim și Mare Maestru și Hierofant al Ordinului Masonic de Rit Oriental Antic și primitiv de Memphis și Misraim Reunite.

Am pus la loc volumul. Poate și el conține informații false. Am înțeles însă că trebuie să ai o apartenență, ca să nu te simți a cincea roată la căruță. Loja P2 este dizolvată, Opus dei și-a pierdut orice caracter secret și sfîrșește prin a fi pe buzele tuturora. Am ales Societatea Italiană de Flajeolet. Unică, Adevărată, Antică și Acceptată.

(1986)

Cum să mănînci în avion

În cursul unei călătorii aeriene de acum cîțiva ani (Amsterdam dus-întors) am pierdut două cravate Brooks Brothers, două cămăși Burberry, două perechi de pantaloni Bardelli, o haină de tweed cumpărată în Bond Street și o vestă Krizia.

Pe zborurile internaționale există bunul obicei de a servi masa. Se știe însă că scaunul e strîmt, tăvița și ea, iar avionul se clatină uneori. În plus, șervețelele oferite în avioane sînt foarte mici și lasă descoperit abdomenul, dacă le prinzi la gît, sau pieptul, dacă ți le pui în poale. Bunul-simț ar indica să se ofere mîncăruri compacte și care nu murdăresc. Nu e nevoie de tablete de vitamine forte. Mîncăruri compacte sînt cotletele milaneze, fripturile la grătar, brînzeturile, cartofii prăjiți și puiul fript. Mîncărurile care murdăresc sînt spaghetele cu sos de tomate, vinetele cu parmezan, pizzele abia scoase din cuptor, consommé-ul fierbinte în boluri fără toarte.

Or, meniul tipic dintr-un avion se compune din carne foarte bine înăbușită în suc propriu, porții generoase de roșii, legume tocate mărunt și marinate în vin, orez și mazăre cu sos. E știut că boabele de mazăre sînt obiecte insesizabile — motiv pentru care nici marii bucătari nu sînt capabili să gătească boabe de

mazăre umplute —, cu atît mai mult dacă te înverșunezi, după cum impune eticheta, să mănînci mazărea cu furculița, iar nu cu lingura. Să nu-mi spuneți că chinezii stau și mai rău, căci vă asigur că e mai ușor să apuci un bob de mazăre cu bețișoarele decît să înfigi în el furculița. Tot inutil este să ripostați că boabele de mazăre se adună cu furculița, nu se străpung, pentru că furculițele sînt concepute în unicul scop de a lăsa să cadă mazărea pe care pretind să o adune.

Mai mult, mazărea, în timpul zborului, este servită de obicei doar cînd avionul intră într-o turbulență și căpitanul recomandă ca pasagerii să-și lege centurile de siguranță. În urma acestui complex calcul ergonomic, boabele de mazăre au doar două alternative: să ți se strecoare fie sub guler, fie în șliț.

După cum ne învățau fabuliștii antici, pentru a împiedica o vulpe să bea dintr-un pahar trebuie ca paharul să fie înalt și subțire. Paharele din avioane sînt scunde, largi la gură, practic asemănătoare cu un lighean. Este evident că orice lichid pus în ele se varsă, supunîndu-se legilor fizicii, chiar și în absența turbulenței. Pîinea nu este bagheta franceză, de care trebuie să tragi cu dinții chiar dacă e proaspătă, ci un soi de compoziție friabilă care, de cum o apuci, explodează sub forma unui nor de pulbere fină. În virtutea principiului lui Lavoisier, această pulbere dispare numai în aparență: la sosire, descoperi că ea ți s-a acumulat toată sub șezut, reușind să-ți încleieze pantalonii și la spate. Desertul fie seamănă cu un mereng și se încleiază la fel ca pîinea, fie se scurge imediat pe degete, tocmai cînd șervetul e deja îmbibat cu sosul de roșii, fiind deci inutilizabil.

Rămîne, e drept, șervețelul parfumat: dar acesta e imposibil de identificat printre pliculețele cu sare,

piper și zahăr, și astfel, după ce ai pus zahărul în salată, șervețelul parfumat și-a și găsit sfîrșitul în cafea, care e servită fierbinte într-o ceașcă dintr-un material bun conducător de căldură și plină ochi, așa încît să poată scăpa foarte ușor din mîinile fripte, amestecîndu-se cu sosul care a apucat să ți se închege în jurul taliei. La business class cafeaua îți este turnată direct în poale de către stewardesă, care își cere scuze în esperanto.

Intendentul unei companii aeriene este cu siguranță angajat din rîndul acelor experți hotelieri ce adoptă singurul tip de ibric care, în loc de a turna cafeaua în ceașcă, o varsă în proporție de optzeci la sută pe rufărie. De ce? Ipoteza cea mai evidentă este că se urmărește să li se dea călătorilor impresia de lux, presupunîndu-se că aceștia au în minte filmele de la Hollywood, unde Neron bea totdeauna din cupe foarte largi la gură care lasă vinul să i se scurgă pe barbă și hlamidă, iar seniorii feudali mușcă din hălci de friptură care-și răspîndesc zeama pe cămașa de dantelă, în timp ce ei strîng în brațe o curtezană.

Bine, dar atunci de ce la clasa întîi, unde locul e spațios, se servesc mîncăruri compacte, cum ar fi caviarul rusesc pe feliuțe de pîine prăjită unse cu unt, somon afumat și langustă tranșată cu puțin ulei și lămîie? Poate pentru că în filmele lui Luchino Visconti aristocrații naziști zic „împușcați-l“ în timp ce-și duc la gură o singură boabă de strugure?

(1987)

Cum să vorbim despre animale

Dacă nu sînteți fanatici ai actualității, istoria aceasta s-a petrecut la New York cu cîtva timp în urmă.

Central Park, grădina zoologică. Cîțiva băieți se joacă lîngă bazinul urșilor albi. Unul îi provoacă pe ceilalți să facă o baie înotînd în jurul urșilor și, ca să-i oblige pe prietenii săi să plonjeze, le ascunde hainele, băieții intră în apă, se bălăcesc în jurul unui urs cît toate zilele, placid și somnoros, îi fac în ciudă, lui i se face lehamite, întinde o labă și mănîncă, mai bine zis molfăie, doi băieți, lăsînd în jur cîteva hălci. Vine repede poliția, sosește pînă și primarul, se discută dacă ursul ar trebui sau nu să fie ucis, se recunoaște că nu el fusese de vină, se scriu cîteva articole senzaționale. Din întîmplare, băieții purtau nume spaniole: portoricani, poate de culoare, poate nou-veniți în oraș, în orice caz obișnuiți cu bravadele, așa cum se întîmplă cu toți băieții care se adună în bande prin cartierele sărace.

Interpretări diverse, toate extrem de severe. Destul de răspîndită reacția cinică, cel puțin în conversații: selecție naturală, fuseseră atît de proști încît să înoate pe lîngă un urs, au meritat-o, eu unul nici la cinci ani nu m-aș fi aruncat în bazin. Interpretare socială: zone de sărăcie, educație insuficientă, subproletarii subpro-

letari rămîn și în materie de imprudență, și de iresponsabilitate. Dar ce educație insuficientă, mă întreb eu, dacă și copilul cel mai sărac se uită la televizor și citește manualele școlare, unde urșii îi devoră pe oameni și sînt uciși de vînători?

Ajuns aici, m-am întrebat dacă nu cumva copiii au intrat în bazin tocmai pentru că se uită la televizor și merg la școală. Copiii aceia au fost probabil victime ale conștiinței noastre rele reprezentate de școală și de mass media.

Ființele umane au fost totdeauna nemiloase cu animalele, dar, cînd și-au dat seama de propria lor cruzime, au început, dacă nu să le iubească pe toate (pentru că, netulburați, continuă să le mănînce), cel puțin să le vorbească de bine. Dacă ne gîndim apoi că mass mediile, școala, instituțiile publice trebuie să-și justifice atîtea acțiuni întreprinse împotriva oamenilor, se dovedește în definitiv rentabil, psihologic și etic vorbind, să insistăm asupra bunătății animalelor. Copiii din Lumea a treia sînt lăsați să moară, dar copiii din prima sînt poftiți să respecte nu numai libelulele și iepurii, ci și balenele, crocodilii, șerpii.

E de notat că, în sine, această acțiune educativă este corectă. Excesivă e însă tehnica persuasivă aleasă: pentru a le face pe animale demne de supraviețuire, ele sînt umanizate și puerilizate. Nu se spune că au drept la supraviețuire chiar dacă, potrivit obiceiurilor lor, ele sînt sălbatice și carnivore, ci sînt prezentate ca vrednice de respect, fiindu-ne înfățișate ca drăgălașe, nostime, cumsecade, binevoitoare, înțelepte și prudente.

Nimeni nu este mai necugetat decît un leming, mai trîndav decît o pisică, mai bălos decît un cîine în luna august, mai urît mirositor decît un purcel, mai isteric decît un cal, mai idiot decît o falenă, mai vîscos decît

un limax, mai veninos decît o viperă, mai puțin imaginativ decît o furnică și mai puțin creativ din punct de vedere muzical decît o privighetoare. Simplu spus, trebuie să le iubim — și dacă pur și simplu nu putem, cel puțin să le respectăm — și pe acestea, și pe celelalte animale așa cum sînt ele. Legendele de odinioară supralicitau lupul rău, legendele de azi supralicitează lupii buni. Nu trebuie să salvăm balenele pentru că sînt bune, ci trebuie să le salvăm pentru că fac parte din mobilierul natural și contribuie la echilibrul ecologic. În schimb, copiii noștri sînt educați cu exemple de balene vorbitoare, lupi care intră în al treilea ordin franciscan și, mai ales, ursuleți Teddy Bear fără limite.

Publicitatea, filmele de animație, cărțile ilustrate sînt pline de urși buni ca pîinea caldă, respectuoși cu legile, tihniți și protectori. E de-a dreptul ofensator pentru un urs să audă zicîndu-se despre el că are dreptul să trăiască pentru că — așa cum se spune prin părțile mele — este prost și măgar, Ghiță bucătar. Asta mă face să bănuiesc că bieții copii din Central Park au murit nu din lipsă, ci din exces de educație. Sînt victime ale conștiinței noastre nefericite.

Ca să li se scoată din cap că oamenii sînt răi li s-a explicat mult prea mult că urșii sînt buni. În loc să li se spună cinstit și ce sînt oamenii, și ce sînt urșii.

(1987)

Cum să scrii o introducere

Scopul acestui articol este de a explica în ce fel trebuie să se organizeze o introducere la o carte de eseuri, la un tratat filozofic, la o culegere de contribuții științifice, publicată după toate probabilitățile de o editură sau într-o colecție de prestigiu universitar și respectînd regulile de mult statornicite ale etichetei academice.

În paragrafele următoare voi expune, fie și sub o formă sintetică, de ce trebuie să scriem o introducere, ce trebuie să conțină ea și cum trebuie structurate mulțumirile. Abilitatea în formularea mulțumirilor îl caracterizează pe veritabilul om de știință. Se poate întîmpla ca un om de știință, la capătul propriei trude, să descopere că nu trebuie să mulțumească nimănui. N-are importanță, să facă bine să-și inventeze datoriile. O cercetare fără îndatorări este suspectă și cuiva trebuie totdeauna și oricum să i se prezinte mulțumiri.

În redactarea acestui articol mi-au fost de mare folos anii îndelungați de familiarizare cu publicistica științifică, de care m-au apropiat Ministerul Instrucției Publice al Republicii Italiene, universitățile din Torino și Florența, Institutul Politehnic din Milano și universitatea din Bologna, New York University, Yale University, Columbia University.

Mi-ar fi fost cu neputință să duc la bun sfîrșit acest articol fără prețioasa colaborare a doamnei Sabina, căreia i se datorează faptul că studiul meu, care la orele două din noapte se reduce la o singură masă amorfă de mucuri de țigări și ghemotoace de hîrtie, se regăsește dimineața într-o stare acceptabilă. O mulțumire aparte Barbarei, Simonei și Gabriellei, care au muncit din greu pentru ca timpul dedicat reflecției să nu-mi fie întrerupt de apeluri telefonice transoceanice cu invitații la congrese despre subiectele cele mai disparate și mai depărtate de interesele mele.

Articolul de față n-ar fi fost cu putință fără atenția neslăbită a soției mele care a știut și știe să suporte capriciile și pretențiile fără sfîrșit ale unui om de știință permanent obsedat de cele mai mari probleme ale ființei, asigurîndu-l că totul e deșertăciune. Constanța care mi-a oferit sucuri de mere, prezentîndu-le ca pe cele mai rafinate malțuri scoțiene, a contribuit în chip nemăsurat și inapreciabil la faptul că aceste pagini și-au putut păstra un minimum de luciditate.

Copiii mei mi-au fost de mare ajutor și mi-au adus întreaga afecțiune, energia și încrederea necesare pentru a-mi duce la bun sfîrșit misiunea asumată. Detașării lor totale și olimpiene de munca mea îi datorez puterea ce mi-a îngăduit să termin acest articol într-o necurmată luptă cotidiană cu definiția însăși a rolului jucat de omul de cultură într-o societate postmodernă. Lor le datorez voința neslăbită ce m-a inspirat totdeauna să mă retrag în camera mea de lucru ca să scriu această rubrică doar ca să nu-i mai întîlnesc pe culoarul casei pe cei mai buni prieteni ai lor, al căror frizer cultivă criterii estetice inacceptabile pentru sensibilitatea mea.

Publicarea acestui text a devenit posibilă grație generozității și susținerii financiare oferite de Carlo Caracciolo, Lio Rubini, Eugenio Scalfari, Livio Zanetti, Marco Benedetto și de alți consilieri din conducerea Editurii *L'Espresso*, S. A. Mulțumiri deosebite directorului administrativ Milvia Fiorani care, cu asistența sa continuă și mensuală, a făcut posibilă continuarea cercetării mele. Dacă modesta mea contribuție va putea ajunge la atît de mulți cititori, o datorez conducătorului Serviciilor de difuzare, Guido Ferrantelli.

Redactarea contribuției mele a fost înlesnită de firma Ingegner Camillo Olivetti e C. S. p. A. care mi-a furnizat un computer M 21. Un deosebit gest de gratitudine pentru firma MicroPro și pentru programul său Wordstar 2000. Textul a fost tipărit pe o Okidata Microline 182.

Nu aș fi putut așterne rîndurile ce urmează și precedă fără afectuoasa insistență și încurajare a dr. Enzo Golino și a dr. Ferdinando Adornato, care m-au susținut cu afectuoase și presante telefoane zilnice prin care mă avertizau că *L'Espresso* era gata să intre în mașină și că trebuia cu orice preț să găsesc un subiect pentru prezenta Bonetă a Minervei.

Evident, tot ce apare în această pagină nu implică responsabilitatea lor științifică, ci revine, în caz de erori, exclusiv neajunsurilor mele din trecutele, prezenta și următoarele Bonete.

(1987)

Cum să apari la televiziune

A fost o experiență fascinantă atunci cînd Academia de Științe a Insulelor Svalbard m-a trimis să studiez timp de cîțiva ani populația Bonga, o civilizație care înflorește între Terra Incognita și Insulele Fortunate.

Bongaii fac aproximativ aceleași lucruri ca și noi, dar manifestă o ciudată înclinație către completitudinea informației. Ei ignoră arta presupoziției și a implicitului. De exemplu, noi începem să vorbim și utilizăm în mod evident cuvinte, dar nu simțim nevoia de-a o spune. Dimpotrivă, un Bonga care vorbește cu alt Bonga începe prin a spune: „Atenție, acum vorbesc și voi folosi cuvinte." Noi construim case și apoi (cu excepția japonezilor) le indicăm vizitatorilor numărul imobilului, numele locatarilor, scara A și scara B. Bongaii scriu înainte de toate „casă" pe fiecare casă, iar apoi, cu etichete aplicate anume, semnalează cărămizile, soneria și scriu „ușă" lîngă ușă. Dacă sunați la apartamentul domnului Bonga, el deschide ușa, zicînd: „Acum deschid ușa", iar apoi se prezintă. Dacă vă invită la cină, vă poftește să luați loc și vă spune: „Aceasta e masa și acestea sînt scaunele!" Apoi anunță pe un ton triumfal: „Și acum, bona! Iat-o pe Rosina. Ea vă va întreba ce doriți și vă va aduce la masă felul preferat!" Același lucru se întîmplă în restaurante.

E curios să-i observi pe Bongai cînd merg la teatru. În sală se sting luminile și apare un actor care zice: „Iată cortina!“ Apoi cortina e trasă și intră pe scenă alți actori pentru a interpreta, să zicem, *Hamlet* sau *Bolnavul închipuit*. Dar fiecare actor este prezentat publicului, mai întîi cu prenumele și numele lui reale, apoi cu numele personajului pe care trebuie să-l interpreteze. Cînd un actor sfîrșește de vorbit anunță: „Și acum, pauză!“ Trec cîteva secunde și începe să vorbească celălalt actor. Inutil să mai spunem că la sfîrșitul actului întîi vine la rampă un actor și anunță: „Și acum va urma o întrerupere!“

Mă frapase faptul că spectacolele lor muzicale erau compuse, ca și ale noastre, din scene vorbite, cîntece, duete și balete. Eram însă obișnuit, ca la noi, că doi comici își interpretează sceneta, apoi unul începe să intoneze un cîntec, apoi amîndoi se eclipsează și pe scenă irump fete grațioase care se angajează într-un balet, ca să-i ofere spectatorului un pic de destindere, apoi baletul ia sfîrșit și actorii revin. La Bongai însă cei doi actori anunță că va urma o scenetă comică, apoi spun că acum vor cînta un duet, precizînd că va fi umoristic, în fine ultimul actor de pe scenă anunță: „Și acum, baletul!“ Ceea ce mă uluise în cea mai mare măsură era că, în pauză, pe cortină apăreau anunțuri publicitare, așa cum se întîmplă și pe la noi. Dar după ce anunța întreruperea, actorul spunea totdeauna: „Și acum, publicitate!“

Mă întrebasem o vreme ce anume îi împingea pe Bongai la această nevoie obsesivă de precizări. Pesemne, îmi ziceam, ei au un mecanism lent de înțelegere și dacă unul zice „acum te salut“, ei nu înțeleg că li se adresează un salut. Și parțial așa și stăteau lucrurile. Mai era însă și alt motiv. Bongaii trăiesc în cultul

spectacolului și ca atare se simt obligați să transforme totul în spectacol, chiar și implicitul.

În timpul șederii mele printre Bongai am avut și posibilitatea de a reconstitui istoria aplauzelor. În vechime, Bongaii aplaudau din două motive: fie pentru că erau mulțumiți de un spectacol frumos, fie pentru că voiau să onoreze o persoană cu mari merite. După intensitatea aplauzelor se înțelegea cine era mai apreciat și iubit. Tot în trecut, impresarii răutăcioși, ca să-i convingă pe spectatori de valoarea unui spectacol, instalau în rîndurile publicului oameni plătiți care trebuiau să aplaude și cînd nu era cazul. Cînd au început spectacolele de televiziune, Bongaii atrăgeau în sală rude de-ale organizatorilor și, printr-un semnal luminos (ignorat de către telespectatori), le spuneau cînd era cazul să aplaude. Foarte curînd telespectatorii au descoperit trucul, și la noi aplauzele ar fi căzut într-un discredit total. Nu însă și la Bongai. Chiar și publicul de acasă a început să dorească a putea să aplaude și mase de Bongai s-au prezentat voluntar la studiourile TV, dispuși să plătească pentru a putea bate din palme. Unii au urmat chiar și cursuri specializate. Și, dat fiind că toți ajunseseră să știe despre ce era vorba, însuși prezentatorul spunea cu glas tare, la momentele potrivite: „Și acum aplauze puternice." Curînd însă spectatorii din sală au început să aplaude fără a fi îndemnați de prezentator. Era suficient ca acesta să întrebe pe cineva din asistență ce meserie avea și ca acela să răspundă, „Mă ocup de camera de gazare de la parcul canin municipal", și toți izbucneau în aplauze asurzitoare. Uneori, cum se întîmpla și la noi în scenetele lui Petrolini, prezentatorul nici nu apuca să deschidă gura ca să spună „bună seara" și după „bună" se auzeau în sală aplauze delirante. Prezentatorul zicea:

„Iată-vă aici, ca în fiecare joi", și nu numai că publicul aplauda, ci se și strica de rîs.

Aplauzele au devenit atît de indispensabile, încît și în programele publicitare, cînd agentul de vînzări zicea: „Cumpărați pastilele de slăbit PIP", se auzeau aplauze oceanice. Telespectatorii știau prea bine că în sală, în fața agentului de vînzări, nu era nimeni, dar aveau nevoie de aplauze, altminteri spectacolul ar fi părut artificial și ei ar fi trecut pe alt canal. Bongaii pretind ca televiziunea să arate viața adevărată, așa cum este ea, fără ficțiuni. Aplauzele le produce publicul (care e ca noi), nu actorul (care simulează) și ele sînt prin urmare singura garanție că televiziunea ar fi o fereastră deschisă către lume. Bongaii pregătesc un program făcut exclusiv cu actori care aplaudă și care se va intitula *Teleadevărul*. Pentru a se simți ancorați în viață, Bongaii aplaudă acum mereu, chiar în afara televiziunii. Aplaudă la funeralii, și nu pentru că ar fi mulțumiți sau pentru a-i face plăcere defunctului, ci pentru a nu se simți umbre printre umbre, pentru a se simți vii și reali, ca imaginile care se văd pe micul ecran. Într-o zi eram acasă la un Bonga și a intrat o rudă care a spus: „Bunica a fost strivită adineauri de un TIR!" Toți s-au ridicat în picioare și au bătut din palme.

Nu pot spune că Bongaii ne-ar fi inferiori. Ba dimpotrivă, unul dintre ei mi-a spus că intenționează să cucerească lumea. Că proiectul acesta nu era pur platonic am înțeles-o cînd m-am întors acasă. Seara am deschis televizorul și am văzut un prezentator care își prezenta asistentele din spectacol, apoi anunța că avea să rostească un monolog comic și, în fine, anunța: „Și acum, baletul!" Un domn distins, care discuta despre cele mai importante probleme politice

cu alt distins domn, s-a întrerupt la un moment dat ca să zică: „Și acum, o pauză pentru publicitate." Unii comperi prezentau pînă și publicul. Alții, telecamera care-i filma. Toți aplaudau.

Profund tulburat, am ieșit și m-am dus la un restaurant celebru pentru a sa *nouvelle cuisine*. A venit chelnerul și mi-a adus trei frunze de salată. Și mi-a spus: „Aceasta e macédoine a noastră de laitue lombarde, presărată cu rochetă de Piemont tocată foarte fin, marinată în oțetul nostru balsamic și umectată cu ulei de primă presiune din măsline virgine de Umbria."

(1987)

Cum să folosim cafetiera blestemată

Există diverse moduri de a face o cafea bună: cafeaua napolitană, cafeaua espresso, cafeaua turcească, cafesinho do Brasil, cafeaua filtru franțuzească sau cafeaua americană. Fiecare cafea e, în felul ei, excelentă. Cafeaua americană poate fi o zeamă servită la o sută de grade în pahare termos de plastic, de obicei obligatorie prin gări în scopuri de genocid, dar cafeaua făcută cu *percolatorul* american, cum poate fi găsită în unele case private sau în luncheonette modeste, servită la ouăle cu bacon, e delicioasă, parfumată, se bea ca apa, iar apoi apar palpitațiile, fiindcă o cană are mai multă cofeină decît patru cafele espresso.

Cu totul aparte e cafeaua-zoaie. Ea este îndeobște compusă din orz stricat, oase de mort și cîteva bobițe de cafea adevărată recuperate din lăzile de gunoi ale unui dispensar de sifilitici. Poate fi recunoscută după inconfundabila aromă de picioare marinate în lături de la spălatul vaselor. Este servită în închisori, case de corecție, în vagoanele de dormit și în hotelurile de lux. Desigur, dacă trageți la Plaza Majestic, la Maria Jolanda & Brabante, la Des Alpes et des Bains, puteți comanda și o cafea espresso, dar vă este adusă în cameră cînd este practic acoperită cu un strat de gheață. Pentru a evita acest incident, cereți un Continental Break-

fast și pregătiți-vă să savurați plăcerile unei colațiuni servite la pat.

Continental Breakfast se compune din două chifle, un croissant, un suc de portocale în doze homeopatice, o mică spirală de unt, un degetar de marmeladă de afine, unul de miere, unul de marmeladă de caise, o cană de lapte, acum rece, o notă de o sută de mii de lire și o cafetieră blestemată cu cafea-zoaie. Cafetierele folosite de persoanele normale — sau atît de bunele cafetiere de altădată din care se toarnă direct în ceașcă băutura parfumată — permit curgerea cafelei printr-un fel de uluc sau cioc, în timp ce partea superioară e prevăzută cu un dispozitiv de siguranță care o menține închisă. Zoaiele tip Grand Hôtel sau vagon de dormit sînt aduse într-o cafetieră cu ciocul foarte larg — ca acela al unui pelican diform — și cu un capac extrem de mobil, conceput astfel încît — atras de un irepresibil *horror vacui* — alunecă automat în jos ori de cîte ori înclinăm cafetiera. Aceste două dispozitive îi îngăduie cafetierei blestemate să verse imediat cafeaua peste croissante și marmeladă, iar apoi, mulțumită glisării capacului, să verse restul pe cearșafuri. În vagoanele de dormit, cafetierele pot fi și de calitate inferioară, deoarece înseși trepidațiile vagonului contribuie la vărsarea cafelei, pe cînd în hoteluri, cafetiera trebuie să fie de porțelan, astfel încît glisarea capacului să fie delicată, continuă, dar fatală.

În privința originii și motivațiilor cafetierei blestemate există două școli de gîndire. Școala din Freiburg susține că acest dispozitiv permite hotelului să demonstreze că așternuturile pe care le veți găsi seara au fost schimbate. Școala din Bratislava susține că motivația este moralistă (cf. Max Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*): cafetiera blestemată te

obligă să nu lenevești în pat fiindcă este foarte incomod să mănînci o brioșă, deja îmbibată de cafea, învelit în așternuturi impregnate cu cafea.

Cafetierele blestemate nu se găsesc în comerț. Sînt produse exclusiv pentru lanțurile de mari hoteluri și pentru vagoanele de dormit. În închisori cafeaua-zoaie este servită în căni de aluminiu, deoarece cearșafurile complet înmuiate în cafea ar fi mai lesne de camuflat în întuneric, atunci cînd sînt înnodate în scopuri de evadare.

Școala din Freiburg sugerează să i se ceară chelnerului să pună tava cu breakfastul pe măsuță, și nu pe pat. Școala din Bratislava răspunde că, procedînd astfel, se evită, desigur, vărsarea cafelei pe așternuturi, dar nu și revărsarea ei din recipient și pătarea pijamalei (a cărei schimbare hotelul nu o asigură zilnic); dar că, în orice caz, cu sau fără pijama, cafeaua băută la măsuță cade direct pe abdomen și pe pubis, provocînd arsuri exact acolo unde ar fi cel mai recomandabil să fie evitate. La această obiecțiune, școala din Freiburg răspunde ridicînd din umeri, ceea ce, sincer vorbind, nu este o atitudine corectă.

(1988)

Cum să ne chivernisim timpul

Cînd îi telefonez dentistului ca să-mi facă o programare și el îmi spune că toată săptămîna viitoare nu mai are nici o oră liberă, îl cred. E un profesionist serios. Cînd însă cineva mă invită la un congres, la o masă rotundă, să coordonez o lucrare colectivă, să scriu un eseu, să fac parte dintr-un juriu și-i spun că nu am timp, nu mă crede. „Ei, domnule profesor, o persoană ca dumneavoastră își poate face timp." Evident, noi umaniștii nu sîntem considerați persoane serioase, sîntem niște leneși.

Am făcut un calcul. Îi invit pe colegii care au meserii asemănătoare să verifice și ei și să-mi spună dacă e corect. Într-un an nebisect sînt aproximativ 8760 de ore. Adunînd opt ore de somn, o oră pentru trezire și toaletă, o jumătate de oră pentru dezbrăcare și pusul paharului cu apă minerală pe noptieră și nu mai mult de două ore pentru mese ajungem la vreo 4170 de ore. Două ore pentru deplasările prin oraș fac 730 de ore.

Ținînd trei cursuri pe săptămînă de cîte două ore și o după-amiază pentru consultații cu studenții, universitatea îmi ia, în vreo douăzeci de săptămîni în care-mi condensez activitatea didactică, 220 de ore pentru predare, la care se adaugă 24 de ore de examene, 12 de discuții despre teze, 78 cu diferite ședințe și

consilii. Luînd în calcul o medie de cinci teze anual de cîte 350 de pagini, fiecare pagină citită de două ori, înainte și după revizuire, cu o medie de cîte trei minute pe pagină, ajung la 175 de ore. Pentru lucrările obișnuite, dat fiind că multe din ele sînt corectate de colaboratorii mei, mă mărginesc să calculez cîte patru pe sesiunea de examene, treizeci de pagini fiecare, cinci minute pe pagină de lectură și discuție preliminară, deci încă 60 de ore. Neincluzînd cercetarea, ajungem la un total de 1465 ore.

Conduc o revistă de semiotică, *VS*, care apare în trei numere pe an cu un total de 300 de pagini. Fără a calcula manuscrisele citite și respinse și consacrînd cîte zece minute fiecărei pagini (evaluare, revizie, șpalturi) ajungem la 50 de ore. Mă ocup de două colecții de cărți legate de interesele mele științifice, calculînd șase cărți pe an cu un total de 1800 de pagini, cîte zece minute de fiecare pagină, fac 300 de ore. Cu textele mele traduse, eseuri, cărți, articole, comunicări la congrese, luînd în considerare doar limbile pe care le pot verifica, ajung la o medie anuală de 1500 de pagini și la cîte douăzeci de minute pe pagină (lectură, confruntare cu originalul, discuții cu traducătorul personal, la telefon sau prin corespondență), ceea ce înseamnă 500 de ore. Apoi vin scrierile mele originale. Chiar socotind că nu scriu o carte, cu eseurile, comunicările la congrese, rapoartele, notele pentru cursuri etc. ajung ușor la trei sute de pagini. Socotind timpul cheltuit cu reflecția, scoaterea notelor, dactilografierea, se duce cel puțin o oră pe pagină, ajungînd la 300 de ore. Rubrica mea „Boneta Minervei", optimist vorbind, cu găsirea subiectului, scoaterea notelor, consultarea cîtorva cărți, scrierea, reducerea la dimensiunile necesare, expedierea sau dictarea, îmi ia trei ore: înmulțesc cu 52 de

săptămîni și am 156 de ore (nu iau în calcul alte articole neprevăzute). În fine, corespondența, căreia îi consacru, fără a reuși să țin pasul, trei dimineți pe săptămînă de la nouă la unu, îmi ocupă 624 de ore.

Am calculat că în 1987, acceptînd doar zece la sută din propuneri și limitîndu-mă la congrese strict legate de disciplina mea, prezentări de lucrări conduse de mine și de colaboratorii mei, prezențe inevitabile (ceremonii academice, reuniuni convocate de ministerele de resort), am totalizat 372 de ore de prezență efectivă (nu iau în calcul timpii morți). Dat fiind că multe angajamente erau în străinătate, am calculat 323 de ore pentru deplasări. Calculul ține cont că un drum Milano–Roma consumă patru ore cu taxiul pînă la aeroport, așteptarea, călătoria, taxiul la Roma, instalarea la hotel și deplasarea la locul reuniunii. O călătoria la New York necesită 12 ore.

Rezultă un total de 8094 de ore. Scăzute din 8760 cîte sînt într-un an, rămîn cu un rest de 666 de ore, adică o oră și patruzeci și nouă de minute pe zi, pe care am consacrat-o: sexului, conversației cu prietenii și rudele, funeralii, vizite la doctori, tîrguieli, sport și spectacole. După cum se vede n-am calculat timpul pentru lectura materialului tipărit (cărți, articole, benzi desenate). Admițînd că o fac în timpul deplasărilor, în 323 de ore, cîte cinci minute pagina (lectura propriu-zisă și notele), am avut posibilitatea să citesc 3876 de pagini, ceea ce revine la o medie de 12,92 de cărți de cîte 300 de pagini. Și fumatul? La șaizeci de țigări pe zi, o jumătate de minut cu căutarea pachetului, aprinsul și stinsul, fac 182 de ore. Nu am de unde. Trebuie să mă las de fumat.

(1988)

Cum să ne comportăm cu taximetristul

În clipa în care te sui într-un taxi se pune problema unei corecte interacțiuni cu taximetristul. Taximetristul e un individ care conduce toată ziua în plin trafic urban — activitate care poate avea ca rezultat infarctul sau delirul — în conflict cu alți șoferi umani. În consecință e nervos și urăște orice creatură antropomorfă. Asta-i face pe *radicalii șic* să spună că taximetriștii sînt toți niște fasciști. Nu e adevărat, taximetristul nu e deloc interesat de problemele ideologice: urăște manifestațiile sindicale, dar nu din pricina culorii lor, ci pentru că blochează circulația. Ar urî și o defilare a detașamentelor de copii fasciști. Nu vrea decît un guvern care să pună la zid pe toți automobiliștii particulari și să decreteze stare excepțională între șase dimineața și miezul nopții. Este misogin, dar numai cu femeile care nu stau locului. Dacă rămîn acasă și gătesc paste, le tolerează.

Taximetristul italian se împarte în trei categorii. Cel care exprimă atare opinii de-a lungul întregului traseu; cel care tace încordat și-și face cunoscută mizantropia prin felul de a conduce; cel care își rezolvă problemele în narativitate pură și povestește ce i s-a întîmplat cu un client. E vorba de *tranches de vie* lipsite de orice semnificație parabolică și care, dacă ar fi po-

vestite într-un birt, l-ar determina pe patron să-l dea afară pe subiectul narator, zicînd că e vremea să se ducă la culcare. Taximetristul le consideră însă curioase și surprinzătoare, iar dumneavoastră ați face bine să le comentați cu exclamații frecvente de genul: „Ce mai oameni, dar ce e-n capul lor, chiar vi s-a întîmplat una ca asta?" Această participare nu-l face pe taximetrist să iasă din autismul lui fabulator, ci vă face pe dumneavoastră să vă simțiți mai buni.

La New York un italian este expus unor riscuri atunci cînd, citind pe plăcuța de identificare un nume ca De Cutughatto, Esipositto, Perquocco, își dezvăluie propria naționalitate. Atunci taximetristul începe să vorbească o limbă nemaiauzită și se simte foarte jignit dacă nu pricepeți. Trebuie să spuneți numaidecît pe englezește că nu vorbiți decît dialectul din regiunea dumneavoastră. Celălalt pe de altă parte e convins că, acum, în Italia, limba națională este engleza. În genere însă taximetriștii newyorkezi poartă fie un nume evreiesc, fie unul neevreiesc. Cei cu nume evreiesc sînt sioniști reacționari, cei cu nume neevreiesc sînt reacționari antisemiți. Ei nu fac asertiuni, cer un pronunciamento. Dificilă e comportarea cu cei al căror nume citit este vag din Orientul Apropiat sau rusesc și nu-ți poți da seama dacă sînt sau nu evrei. Pentru a evita incidentele, trebuie să-i spuneți atunci că v-ați răzgîndit și nu vreți la intersecția străzii a Șaptea cu strada a Paisprezecea, ci în Charlton Street. Atunci taximetrisul se înfurie, frînează și vă obligă să coborîți, pentru că taximetriștii din New York cunosc doar străzile cu numere, nu și pe cele cu nume.

În schimb, taximetristul parizian nu cunoaște nici o stradă. Dacă-i cereți să vă ducă în place Saint-Sulpice vă debarcă la Odéon, zicînd că mai departe nu poate

să meargă. Dar mai întîi se va plînge îndelung de pretenția dumneavoastră cu exclamații precum „ah, ça monsieur, alors..." La sugestia că ar putea consulta un ghid fie nu răspunde, fie vă dă de înțeles ca dacă doriți o consultație bibliografică ar trebui să vă adresați unui arhivist paleograf de la Sorbona. O categorie aparte sînt orientalii: cu foarte multă cordialitate vă spun să nu vă faceți griji, o să găsească numaidecît locul, fac de trei ori circuitul bulevardelor și vă întreabă apoi ce-ar fi dacă, în loc de Gare du Nord, v-ar lăsa la Gare de l'Est, că trenuri sînt peste tot.

La New York nu puteți comanda telefonic taxiuri decît dacă faceți parte dintr-un club. La Paris puteți. Doar că apoi nu vin. La Stockholm puteți să le comandați numai telefonic, pentru că nu au încredere în orice tip de pe stradă. Dar ca să aflați numărul de telefon ar trebui să opriți un taxi care trece pe stradă, iar ei, după cum am spus, n-au încredere.

Taximetriștii germani sînt amabili și corecți, nu vorbesc, apasă doar pe accelerator. Cînd coborîți, albi la față ca varul, înțelegeți de ce vin apoi să se odihnească în Italia, conducînd cu șaizeci pe oră în fața dumneavoastră pe banda de depășire.

Dacă faceți o întrecere între un taximetrist din Frankfurt cu un Porsche și un taximetrist din Rio cu un Volkswagen hîrbuit, primul sosește taximetristul din Rio, și din cauză că nu oprește la semafoare. Dacă ar face-o, ar fi flancat de alt Volkswagen hîrbuit, plin de băieți care întind mîna și vă smulg ceasul.

Oriunde pe lume, există un mijloc infailibil spre a recunoaște un taximetrist: este acea persoană care nu are niciodată să dea restul.

(1988)

Cum să dezminți o dezmințire

Scrisoare de dezmințire. Stimate domnule director, referitor la articolul „La Ide cineva ucide“ apărut în ultimul număr al ziarului dumneavoastră sub semnătura Aleteo Adeveri, îmi permit să fac următoarele precizări. Nu este adevărat că am fost prezent la asasinarea lui Iuliu Cezar. După cum vă puteți convinge pe baza certificatului de naștere anexat, eu m-am născut în Molfetta la 15 martie 1944, prin urmare cu multe secole după nefericitul eveniment, pe care l-am deplorat de altfel totdeauna. Domnul Adeveri trebuie să fi înțeles greșit cînd i-am spus că sărbătoresc mereu cu cîțiva prieteni ziua de 15 martie ’44.

Este la fel de inexact că eu i-aș fi spus apoi unui anume Brutus: „Ne vom revedea la Philippi.“ Precizez că nu am avut niciodată contacte cu domnul Brutus, al cărui nume îmi era de altfel complet necunoscut pînă ieri. În scurtul nostru interviu telefonic i-am spus efectiv domnului Adeveri că urma să mă văd imediat după aceea cu asesorul pentru probleme de trafic Filippi, dar fraza a fost pronunțată în contextul unei conversații despre circulația auto. În atare context nu am spus niciodată că sînt pe cale de-a angaja asasini ca să-l elimin pe acel piețar trădător de

Iuliu Cezar, ci „ci îl încurajez pe asesor să elimine traficul din piața Iuliu Cezar".

Vă mulțumesc cu toată stima,
al dvs. Oneste Desminzia.

Răspunde Aleteo Adeveri. Iau act că domnul Desminzia nu dezminte faptul că Iuliu Cezar a fost asasinat la Idele lui martie '44. Iau însă act și de faptul că domnul Dezminzia sărbătorește totdeauna cu prietenii săi ziua de 15 martie '44. Ei bine, tocmai acest curios obicei voiam să-l denunț în articolul meu. Domnul Desminzia va fi avînd pesemne motivele sale personale pentru a sărbători data aceea cu libații prelungite, dar va trebui să admită că această coincidență este cel puțin stranie. El va trebui să-și mai amintească și faptul că, în lungul și consistentul interviu telefonic pe care mi l-a acordat, a pronunțat fraza: „Sînt de părere să i se dea lui Cezar ce este al lui Cezar"; o sursă foarte apropiată de domnul Desminzia — și de care nu am nici un motiv să mă îndoiesc — m-a asigurat că ceea ce a avut Cezar sînt douăzeci și trei de lovituri de pumnal.

Observ că în toată scrisoarea sa, domnul Desminzia evită să ne spună cine la urma urmelor a aplicat acele lovituri de pumnal. Cît despre penibila rectificare cu privire la Filippi, am sub ochi carnetul unde stă scris fără nici un dubiu că domnul Desminzia nu a zis „mă voi revedea cu Filippi", ci „ne vom revedea la Filippi".

De asemenea pot confirma expresia amenințătoare din timpul confruntărilor cu Iuliu Cezar. Notele din carnetul meu, pe care-l am sub ochi chiar în clipa de față, o spun foarte clar: „În...rajez ass elimina tr pț Iuliu Cezar." Nu susținînd lucruri imposibile și jucîndu-te cu cuvintele poți să eviți responsabilitățile grave sau să bagi pumnul în gura presei.

(1988)

Cum să arunci la coș telegramele

Odinioară, dimineața, cînd primeai poșta, deschideai plicurile închise și le aruncai pe cele deschise. Acum organizațiile care obișnuiau să trimită plicuri deschise le trimit închise și chiar expres. Te străduiești să deschizi plicul și găsești în el o invitație absolut irelevantă. Plicurile mai sofisticate au acum sisteme de închidere ermetică ce rezistă la cuțitele de tăiat hîrtia, la mușcături și lovituri de satîr. Cleiul a fost înlocuit de cimentul cu priză rapidă, cel folosit de către dentiști. Din fericire sîntem încă feriți de vînzările promoționale care se recunosc imediat încă din exterior după inscripția „Ofertă gratuită", în caractere din foiță de aur. Am fost învățat de mic copil că ori de cîte ori ți se oferă ceva pe gratis, trebuie să dai telefon la poliție.

Dar lucrurile se înrăutățesc. Odinioară erau deschise cu real interes, rupîndu-le de-a dreptul, telegramele: ori anunțau o veste rea, ori te informau despre moartea subită a unchiului din America. Acum oricine are de spus ceva neinteresant trimite o telegramă. Telegramele sînt de trei tipuri. Tipul imperativ: „Invităm poimîine important congres culturi lupin în Aspromonte prezent subsecretar păduri. Rugăm urgent comunicați oră sosire telex" (urmează sigle și numere

care ocupă două file, printre care, firește și din fericire, semnătura pretențiosului expeditor se pierde). Tipul subînțeles: „Cum prin acord anterior confirmăm participarea dvs. congres tratamente koala paraplegici rugăm urgent contactați via fax." Firește, acordul anterior nu există sau poate că solicitarea acordului urmează printr-o scrisoare. Dar cînd sosește scrisoarea, ea se vede depășită de telegrama deja aruncată și este la rîndul ei aruncată. Tipul enigmatic: „Deoarece masă rotundă informatica și crocodilii amînată rugăm confirmați angajament nouă dată." Care dată? Care angajament? Se aruncă.

Acum însă telegrama a fost strivită de plicul *overnight express*. Acest sistem practică tarife care-l fac să pălească pînă și pe De Benedetti, poate fi deschis numai cu o pereche de foarfeci pentru sîrmă ghimpată, dar este astfel confecționat, încît, chiar și deschis, nu-și dezvăluie imediat conținutul, pentru că mai trebuie depășită și bariera numeroaselor benzi de scotch. Uneori este trimis din pur snobism (cum ar fi ceremoniile de consumpțiune rituală studiate de Mauss): pînă la urmă înăuntru este un bilețel care zice „ciao" (dar pierzi cîteva ore pînă cînd îl găsești, fiindcă plicul are dimensiunile unui sac de gunoi și nu toată lumea are brațele lungi ca Mister Hyde). Mai adesea are o funcție de șantaj și conține și un cupon pentru răspuns. Cine-l trimite subînțelege: „Ca să-ți spun ceea ce aveam de spus am cheltuit o sumă exorbitantă, rapiditatea trimiterii îmi exprimă neliniștea și, dat fiind că răspunsul este preplătit, dacă nu răspunzi ești un mitocan." O asemenea aroganță trebuie pedepsită. Acum deschid numai plicurile *overnight* pe care le-am solicitat în mod expres printr-un telefon. Pe celelalte le arunc, dar și așa sînt o pacoste, fiindcă înfundă coșul de gunoi. Visez la porumbeii voiajori.

Deseori telegramele și plicurile *overnight* anunță premii. Pe lumea asta sînt recompense și premii pe care toți sînt bucuroși să le primească (Nobelul, Lîna de Aur, Ordinul Jartierei, Loteria de Anul Nou) și altele care nu cer nimic altceva decît să fie acceptate. Oricine are de lansat o nouă cremă de ghete, un prezervativ retard sau o apă sulfuroasă organizează un premiu. S-a demonstrat cu prisosință că nu este greu de încropit un juriu. Greu sînt de găsit cîștigătorii. Cu alte cuvinte, ar fi ușor de găsit dacă ar fi premiați tineri la început de carieră, dar în acest caz nu ar fi de acord presa și televiziunea. Așadar, premiatul trebuie să fie cel puțin o somitate Nobel ca Rubbia. Dar dacă un Carlo Rubbia s-ar duce să primească toate premiile ce i se atribuie, s-ar duce pe apa sîmbetei și cercetarea. Telegrama care anunță premiul trebuie, așadar, să adopte un ton imperativ și să dea de înțeles că se vor aplica grave sancțiuni în caz de refuz: „Bucuroși vă informăm că astă-seară, peste jumătate oră, vi se va acorda Suspensorul de Aur. Informăm că participarea dvs este indispensabilă pentru vot unanim și dezinteresat juriu. Altminteri constrînși cu regret alege pe altcineva.“ Telegrama presupune că destinatarul va sări în picioare și va exclama: „Nu, pe mine, pe mine!“

Ah, uitam. Mai sînt și cărțile poștale care-ți sosesc de la Kuala Lumpur semnate „Giovanni“. Care Giovanni?

(1988)

Cum începe, cum sfîrșește

Există o dramă în viața mea. Mi-am făcut studiile universitare ca intern al Colegiului Universitar din Torino, unde cîștigasem o bursă de studii. Păstrez din acei ani minunați și o profundă repulsie față de ton. Cantina colegiului era deschisă timp de o oră și jumătate la fiecare masă. Cei care ajungeau în prima jumătate de oră primeau specialitatea zilei, cei care soseau mai tîrziu aveau parte de ton. Eu soseam totdeauna mai tîrziu. Excluzînd lunile de vară și duminicile, am mîncat în acei patru ani 1920 de feluri pe bază de ton. Dar nu asta e drama.

Drama este că nu aveam bani și că eram flămînzi și de cinema, muzică și teatru. Pentru teatrul Carignano găsisem o soluție splendidă. Ajungeam cu zece minute înainte de început și ne apropiam de domnul (cum îl chema oare?), șeful galeriei, îi strîngeam mîna și lăsam să-i alunece în palmă o sută de lire, iar el ne lăsa să intrăm. Eram o galerie cu plată.

Fapt este că la miezul nopții Colegiul se închidea în mod inexorabil. După aceea, cine era afară afară și rămînea, pentru că nu existau constrîngeri disciplinare și, dacă un student voia, putea să lipsească și o lună. Asta însemna că la douăsprezece fără zece trebuia să plecăm de la teatru și să o luăm la picior către desti-

nația noastră. Dar la douăsprezece fără zece piesa nu se termina. Și așa se face că în patru ani eu am văzut toate capodoperele teatrale din toate secolele, dar pe toate fără ultimele zece minute.

Am trăit, așadar, o viață de om fără să știu cum s-a descurcat Oedip în fața groaznicei revelații, ce se întîmplase cu cele șase personaje în căutarea unui autor, dacă Oswald Alving a fost vindecat grație penicilinei, dacă Hamlet descoperise pînă la urmă că era mai bine să fie. Nu știu cine este doamna Ponza, dacă Ruggero Ruggieri / Socrate băuse cucuta, dacă Othello îl pălmuise pe Iago înainte de a pleca într-un al doilea voiaj de nuntă, dacă bolnavul închipuit s-a vindecat, dacă toți băuseră cu Giannettaccio, cum sfîrșise Mila di Codro. Credeam că sînt unicul muritor afectat de asemenea ignoranță, cînd, din întîmplare, depănînd cu prietenul meu Paolo Fabbri vechi amintiri, am descoperit că el suferea de mulți ani de angoasa opusă. În timpul anilor săi de studenție, colabora la nu știu ce teatru universitar din oraș și stătea la ușă ca să rupă biletele. Din cauza numeroșilor întîrziați, n-a putut niciodată să se strecoare în sală decît după actul al II-lea. Îl vedea pe Lear, învîrtindu-se orb și delirînd cu cadavrul Cordeliei în brațe și nu știa cine-i adusese într-o situație atît de mizerabilă. Auzea cum Mila striga că flacăra e frumoasă și-și spărgea capul ca să priceapă cine a fost în stare să frigă pe grătar o fată cu sentimente atît de elevate. Nu a înțeles niciodată ce avea de împărțit Hamlet cu unchiu-său, care părea un om atît de cumsecade. Îl vedea pe Othello făcînd tot ce făcea, și nu înțelegea de ce oare o nevastă atît de docilă meritase să fie pusă sub pernă și nu deasupra ei.

Ei bine, ne-am confesat unul altuia. Și am descoperit că ne aștepta o bătrînețe splendidă. Așezați pe

treptele unei case de țară sau pe o bancă dintr-o grădină publică, ani în șir ne puteam povesti unul începuturile, iar celălalt sfîrșiturile, scoțînd strigăte de uluire la fiece descoperire de preludiu sau catharsis.

„Zău? Cum a zis?“

„A zis: «Vreau soarele, mamă!»“

„Ah, păi era condamnat.“

„Da, dar ce avea?“

I-am șoptit ceva la ureche.

„Doamne Dumnezeule, ce familie, acum înțeleg…“

„Dar spune-mi despre Oedip…“

„Nu-s multe de spus. Mama se spînzură și el își scoate ochii.“

„Bietul băiat. Va să zică și el: și totuși încercaseră să-i deschidă ochii în fel și chip.“

„Zău, nici eu nu-mi pot imagina. De ce nu înțelegea?“

„Pune-te în locul lui, cînd începe ciuma și el este deja soț fericit…“

„Atunci, cînd s-a însurat cu maică-sa, el nu…“

„Ei nu, ăsta-i chichirezul.“

„Chestii de-ale lui Freud. Dacă ți-ar fi spus, n-ai fi crezut.“

Vom fi oare mai fericiți după aceea? Sau ne vom pierde prospețimea celui ce are privilegiul de a trăi arta ca pe viață, în care intrăm cînd jocurile sînt gata făcute și din care ieșim fără să știm cum vor sfîrși ceilalți?

(1988)

Cum să nu știi cît e ceasul

Ceasul a cărui descriere o citesc (Patek Philippe calibrul 89) e de buzunar, cu dublu capac de aur de 18 carate și dotat cu treizeci și trei de funcții. Revista care-l prezintă nu menționează prețul, îmi închipui că din lipsă de spațiu (deși ar fi suficient să-l indice în miliarde, nu în lire). Pradă unei frustrații profunde, m-am dus să-mi cumpăr un Casio nou de 50 000 de lire, ca toți cei care, dorindu-și nebunește un Ferrari, se reped să-și cumpere, ca să se calmeze, măcar un radio cu deșteptător. Pe de altă parte, ca să port un ceasornic de buzunar, ar trebui să-mi cumpăr și o vestă adecvată.

Oricum, îmi ziceam eu, aș putea să-l țin pe masă. Aș petrece ore-n șir știind ziua dintr-o anumită lună și săptămînă, luna, anul, decada și secolul, anul din ciclul bisect, minutele și secundele orei legale, ora, minutele și secundele de pe alt fus orar la alegere, temperatura, timpul sideral, fazele lunii, ora răsăritului și ora apusului, ecuația timpului, poziția soarelui în Zodiac, ca să nu mai spun cît m-aș putea delecta, cutremurîndu-mă de infinit în reprezentarea completă și mobilă a hărții stelare sau oprind și pornind diversele cadrane ale cronometrului sau ceasului de pontaj, hotărîndu-mă cînd să fac o mică pauză mulțumită

deșteptătorului încorporat. Uitam: un indicator special mi-ar semnaliza nivelul de consum al bateriei. Uitam încă ceva: dacă aș vrea, aș putea ști și ora exactă. Dar la ce bun?

Dacă aș fi posesorul acelei minuni, nu m-ar mai interesa să știu că este zece și zece. Aș urmări mai degrabă cu atenție răsăritul și apusul soarelui (și aș putea face asta chiar și într-o cameră obscură), aș cunoaște temperatura, aș face horoscoape, aș visa în timpul zilei pe cadranul albastru ce stele aș putea vedea noaptea, noaptea însă mi-aș petrece-o meditînd la timpul care ne mai desparte de Paște. Cu un asemenea ceasornic nu mai e nevoie să ții seama de timpul exterior, pentru că de el ar trebui să ne ocupăm pe toată durata vieții noastre, iar timpul pe care-l povestește astfel s-ar transforma, dintr-o imagine imobilă a eternității, în eternitate în act sau mai bine zis timpul ar fi doar o halucinație fabuloasă produsă de acea oglindă magică.

Spun toate lucrurile acestea fiindcă de cîtva timp circulă reviste consacrate integral ceasornicelor de colecție, tipărite pe hîrtie cretată și color, destul de scumpe, și mă întreb dacă le cumpără doar cititorii ce se mulțumesc să le răsfoiască sau se adresează unui public de cumpărători, cum sînt înclinat să cred acum. Asta ar însemna că, pe măsură ce ceasul mecanic, miracol al unei experiențe seculare, devine inutil pentru că e înlocuit de ceasuri electronice la cîteva mii de lire bucata, cu atît mai mult apare și se răspîndește dorința de a arăta, de a contempla cu dragoste, de a tezauriza ca investiție, asemenea uimitoare și perfecte mașini ale timpului.

Este evident că asemenea mașini nu sînt concepute ca să comunice ora curentă. Belșugul de funcții și eleganta lor repartizare pe numeroase cadrane simetrice

te obligă, pentru a ști că e ora trei și douăzeci în ziua de vineri 24 mai, să-ți plimbi ochii urmărind mișcarea unui foarte mare număr de ace și consemnînd rezultatele succesive într-un carnet. Pe de altă parte, invidioșii electroniști japonezi, rușinîndu-se de practicismul lor vetust, ajung azi să promită cadrane microscopice care indică presiunea barometrică, altitudinea, adîncimea marină, cronometru, numărătoare inversă, termometru, nemaivorbind, firește, de banca de date, fuse orare, opt deșteptătoare, calculator pentru schimb valutar și indicator orar.

Toate aceste ceasornice, ca și întreaga industrie actuală a informației riscă să nu mai comunice nimic pentru că spun prea mult. Dar mai au și altă caracteristică pe care o împărtășesc cu industria informației: nu mai vorbesc de nimic altceva decît de ele însele și de funcționarea lor internă. Capodopera o reprezintă unele ceasuri pentru doamne cu ace indicatoare imperceptibile, cadrane de marmură fără ore și minute și proiectate astfel încît să poată spune, cel mult, că sîntem între amiază și miezul nopții, și, poate, alaltăieri. Oricum (sugerează implicit designerul), ce au de făcut doamnele cărora le e destinat altceva decît să privească un mecanism care le istorisește propria vanitate?

(1988)

Cum să treci prin vamă

Noaptea trecută, după o întîlnire amoroasă cu una din numeroasele mele amante, mi-am suprimat partenera lovind-o cu o prețioasă solniță Cellini. Nu mînat doar de severa educație morală pe care am primit-o din fragedă copilărie, potrivit căreia o femeie ce se complace în plăcerile simțurilor nu e vrednică de milă, ci și din motive estetice, și anume ca să experimentez fiorul crimei perfecte.

Am așteptat răcirea cadavrului și coagularea sîngelui, în timp ce ascultam un compact disc cu muzică a apelor din Barocul englez, apoi, cu un fierăstrău electric, am începu să secționez corpul, încercînd totodată să respect unele principii anatomice fundamentale, spre-a aduce astfel un omagiu culturii, fără de care nu ar exista amabilitatea și contractul social. Am pus apoi bucățile în două valize din piele de ornitorinc, m-am îmbrăcat într-un costum gri și am luat vagonul de dormit către Paris.

După ce i-am înmînat conductorului pașaportul și o declarație vamală sinceră despre cele cîteva sute de franci francezi pe care-i aveam asupra mea, am dormit somnul drepților deoarece nimic nu stimulează mai bine somnul decît sentimentul datoriei împlinite. Nici vama nu și-a permis să deranjeze un călător care,

cumpărînd bilet pentru o cabină privată la clasa întîi, își declara *ipso facto* apartenența la clasa hegemonică și, implicit, propria-i poziție mai presus de orice bănuială. Situație cu atît mai satisfăcătoare cu cît, pentru a evita crizele de abstinență, aveam la mine o neînsemnată cantitate de morfină, vreo opt–nouă sute de grame de cocaină și o pînză de Tițian.

Nu voi mai detalia modul în care m-am debarasat la Paris de sărmanele rămășițe. Vă las pe dumneavoastră să vi le imaginați. Ajunge să te duci la Beaubourg și să pui valizele pe una din scările rulante, și ani de zile nimeni nu le va da atenție. Sau să le pui într-o nișă special amenajată de la Gare de Lyon. Dispozitivul de deschidere a ușiței cu ajutorul unei parole e atît de complicat, încît mii de colete zac acolo fără ca nimeni să se încumete să le verifice. Ați putea însă, și mai simplu, să vă așezați la o măsuță de la Deux Magots și să lăsați valizele în fața librăriei La Joie de Lire. În cîteva minute vor fi furate și va fi treaba hoțului să se descurce cu ele. Nu pot tăgădui însă că evenimentul mi-a creat o anumită tensiune, tensiune care însoțește altminteri totdeauna ducerea la bun sfîrșit a unei operații artisticește complexe și desăvîrșite.

Întorcîndu-mă în Italia, m-am simțit nervos și m-am hotărît să-mi acord o vacanță la Locarno. Dintr-un inexplicabil sentiment de vinovăție și cuprins de o teamă inexprimabilă de a nu fi recunoscut de cineva, m-am decis să călătoresc la clasa a II-a, în blugi și T-shirt cu crocodilul pe piept.

La frontieră am fost asaltat de vameși vigilenți care mi-au răscolit bagajul pînă la articolele cele mai intime și m-au găsit vinovat de import clandestin în Elveția al unei cutii de MS cu filtru. În plus s-a constatat că viza de pe pașaportul meu expirase de cincisprezece

zile. Colac peste pupăză, au descoperit că ascunsesem în sfinctere 50 de franci elvețieni de proveniență incertă, pentru care nu eram în măsură să produc dovezi că-i achiziționasem legal de la o bancă.

Am fost interogat sub o lampă cu bec de 1000 de wați, bătut cu un prosop ud și închis provizoriu într-un izolator cu pat de imobilizare.

Din fericire mi-a venit ideea să declar că sînt membru fondator al lojei P2, că pusesem în scopuri ideologice cîteva bombe în trenuri rapide și că mă consider prizonier politic. Mi s-a atribuit o cameră cu un singur pat la Centrul de odihnă din Grand Hôtel des Îles Borromées. Un dietetician m-a sfătuit să sar peste cîteva mese ca să-mi recuperez greutatea ideală, în timp ce psihiatrul meu a inițiat o procedură spre a obține o detenție la domiciliu pentru anorexie acută. Între timp le-am scris cîteva scrisori anonime judecătorilor de la tribunalul local, insinuînd că și ei își scriau unul altuia anonime, și am denunțat-o pe Maica Tereza din Calcutta, acuzînd-o că întreține relații active cu Brigăzile Comuniste Combatante.

Dacă totul merge bine, voi fi acasă peste o săptămînă.

(1989)

Cum să nu folosești faxul

Aparatul telecopiator este într-adevăr o mare invenție. Pentru cine nu știe încă despre ce e vorba, iată: introduceți în el o scrisoare, formați numărul adresantului și acesta o primește în cîteva secunde. Și nu doar o scrisoare, ci și desene, planuri, fotografii, pagini cu calcule complicate care nu pot fi dictate la telefon. Dacă scrisoarea are ca destinație Australia, costul transmiterii ei este același cu cel al unei convorbiri telefonice intercontinentale de durată similară. Dacă scrisoarea merge de la Milano la Sarrono, e la fel cum ați forma direct numărul. Calculați că o convorbire telefonică de la Milano la Paris, la orele de seară, vă va costa aproximativ o mie de lire. Într-o țară ca a noastră, unde poșta prin definiție nu funcționează, telefaxul rezolvă toate problemele. Alt aspect pe care oamenii obișnuiți nu-l știu este că vă puteți cumpăra un telefax pentru dormitor, sau unul portabil în călătorii, la un preț accesibil. Să zicem între un milion și jumătate și două milioane. Mult pentru un capriciu, puțin dacă aveți o activitate care vă obligă să corespondați cu mulți inși din multe orașe.

Din nefericire există o lege inexorabilă a tehnologiei ce face ca atunci cînd invențiile cele mai revoluționare devin accesibile tuturora, ele încetează a mai fi acce-

sibile. Tehnologia este fundamental democratică pentru că le făgăduiește tuturora aceleași prestații, dar funcționează doar dacă o folosesc numai bogătașii. Cînd o folosesc și săracii, se gripează. Cînd un tren avea nevoie de două ore ca să ajungă de la A la B, iată că apare automobilul care ajunge acolo într-o oră. Din acest motiv costa foarte mult. Dar nici n-a apucat să devină accesibil maselor largi, că șoselele s-au și aglomerat, iar trenul a redevenit mai rapid. Gîndiți-vă cît e de absurd îndemnul de a folosi transportul public, azi, în era automobilului: dar cu transportul public, acceptînd să nu fiți privilegiați, sosiți totdeauna înaintea privilegiaților.

În cazul automobilului, pentru a ajunge la punctul de colaps a fost nevoie de multe decenii. Telefaxul, mai democratic (în fapt, costă mai puțin decît un automobil), a atins colapsul în mai puțin de un an. Acum sînt mai rentabile expedițiile poștale. În fapt, telefaxul încurajează comunicațiile. Dacă înainte stăteai la Molfetta și aveai un copil la Sidney, îi scriai o dată pe lună și-i telefonai o dată pe săptămînă. Acum, cu telefaxul, poți să-i trimiți instantaneu fotografia nepoțelei abia născute. Cum să reziști ispitei? În plus, lumea e locuită de persoane, în număr tot mai mare, care vor să-ți spună ceva ce nu te interesează; cum să faci o investiție mai bună, cum să cumperi un obiect, cum să-i faci fericiți trimițîndu-le un cec, cum să te realizezi pe deplin participînd la un congres care îți va îmbunătăți pregătirea profesională. Toți acești inși, de îndată ce vor afla că ai un telefax, și din nefericire există cărți de telefon, se vor călca în picioare ca să-ți trimită, cu o cheltuială rezonabilă, mesaje nesolicitate.

Ca urmare, te apropii dimineața de telefax și-l găsești inundat de mesaje care s-au acumulat în timpul

nopții. Firește, le arunci fără să le citești, dar dacă între timp cineva foarte apropiat voia să-ți spună că ai moștenit zece miliarde de la unchiul din America cu condiția să te prezinți la un notar pînă la orele opt, a găsit linia ocupată și tu n-ai primit mesajul. Dacă acea persoană vrea să ia legătura cu tine, trebuie s-o facă prin poștă. Telefaxul devine tot mai mult canalul mesajelor lipsite de importanță, așa cum automobilul devine un mijloc pentru deplasări lente, pentru cine are timp de pierdut și vrea să facă lungi opriri în coloane fără sfîrșit ascultînd Mozart sau Sabrina Salerno.

În sfîrșit, faxul introduce un element nou în dinamica pisălogelii. Pînă acum pisălogul, dacă voia să te piseze, plătea el (telefonul, marca poștală, taxiul ca să vină și să-ți sune la ușă). Acum însă și tu contribui la cheltuieli, pentru că hîrtia de fax tu o plătești.

Cum să reacționăm? M-am și gîndit să-mi tipăresc hîrtie cu antet și cu mesajul „faxurile nesolicitate vor fi aruncate automat", dar nu cred că e de ajuns. Dacă vă pot da un sfat, țineți telefaxul deconectat. Dacă cineva are să vă transmită ceva trebuie să vă telefoneze și să vă roage să-l reconectați. Asta însă ar putea supraaglomera liniile telefonice. Mai bine ar fi ca persoana care vrea să vă trimită un fax să vă scrie. Apoi dumneavoastră ați răspunde zicînd: „Trimite faxul luni la cinci, cinci minute și douăzeci de secunde, meridianul Greenwich, cînd voi conecta aparatul timp de numai patru minute și treizeci și șase de secunde."

(1989)

Cum să reacționezi la figurile cunoscute

Acum cîteva luni, pe cînd mă plimbam prin New York, am văzut din depărtare pe cineva pe care-l cunoșteam foarte bine și care venea spre mine. Nenorocirea era că nu-mi aminteam unde-l cunoscusem și cum îl chema. E una din acele senzații pe care le ai cînd te afli într-un oraș străin și te întîlnești cu un cunoscut de acasă sau invers. O față scoasă din context creează confuzie. Și totuși fața aceea îmi era atît de familiară, încît nu-ncape vorbă că ar fi trebuit să mă opresc, să salut și să schimb cîteva cuvinte, te pomenești că el mi-ar fi spus imediat: „Dragă Umberto, ce mai faci?" și chiar: „Ai reușit să faci ce-mi spuneai?" și eu n-aș fi știut pe unde să scot cămașa. Să mă fac că nu-l văd? Prea tîrziu, el continua să se uite în cealaltă parte a străzii, dar tocmai își întorcea privirea în direcția mea. Puteam să iau eu inițiativa, să salut, urmînd ca apoi să încerc cu ajutorul vocii, după primele replici, să-l identific.

Ne găseam acum la doi pași, eram gata să afișez un zîmbet vast și radios, să-i întind mîna, cînd, brusc, l-am recunoscut. Era Anthony Quinn.

Am reflectat după aceea asupra incidentului și m-am gîndit că era cum nu se poate mai normal. Mi se mai întîmplase o dată, într-un restaurant, să-l zăresc

pe Charlton Heston și mă simțisem îndemnat să-l salut. Aceste fețe ne populează memoria, am petrecut cu ele multe ceasuri în fața unui ecran, ne-au devenit familiare ca și cele ale rudelor noastre, ba chiar mai mult. Te poți ocupa cu studiul comunicațiilor de masă, poți discuta despre efectele realității, despre confuzia dintre real și imaginar și despre cei care cad pradă definitiv acestei confuzii, dar nici tu nu ești imun la acest sindrom. Doar că este mai grav.

Am primite confidențele unor persoane care au fost expuse mass mediilor o bună bucată de vreme, apărînd cu oarecare frecvență la televiziune. Nu vorbesc de un Pippo Baudo sau Maurizio Costanzo, ci și de persoane care fuseseră nevoite să participe ca profesioniști la o dezbatere oarecare, suficient ca să poată deveni recognoscibili. Toți se plîng de aceeași experiență dezagreabilă. De obicei, cînd vedem pe cineva pe care nu-l cunoaștem personal, nu-l privim în ochi, nu-l arătăm cunoștințelor noastre cu degetul, nu vorbim cu glas tare despre el dacă știm că ne-ar putea auzi. Ar fi comportamente grosolane și, dincolo de o anumită limită, agresive. Aceleași persoane care nu l-ar arăta cu degetul pe clientul unui bar, doar ca să comenteze cu un prieten că are o cravată la modă, se comportă însă cu totul altfel cînd e vorba de chipuri cunoscute.

Cobaii mei afirmă că în fața unui chioșc de ziare, a unui debit de tutun, în timp ce se pregătesc să urce în tren sau cînd intră în toaletă la un restaurant, li se întîmplă să se întîlnească cu alte persoane care spun în urma lor cu glas tare: „Vezi, este Cutare.“ „Ești sigur?“ „Cum să nu, e chiar el.“ Și-și continuă amical conversația, în timp ce Cutare îi aude, fără să le pese că-i aude, ca și cum el nici n-ar exista.

Asemenea oameni sînt derutați de faptul că un protagonist al imaginarului massmediatic intră dintr-o dată în viața reală, dar în același timp se comportă în fața personajului real ca și cum ar aparține tot imaginarului, ca și cum ar fi pe un ecran sau în fotografia dintr-o revistă ilustrată, iar ei ar vorbi în absența lui.

E ca și cum eu l-aș fi apucat pe Anthony Quinn de guler, l-aș fi tîrît pînă la o cabină telefonică și l-aș fi sunat pe un prieten ca să spun: „Să vezi ce coincidență, l-am întîlnit pe Anthony Quinn, știi că pare real?" (și pe urmă m-aș descotorosi de el și mi-aș vedea de treburile mele).

Mass mediile ne-au convins mai întîi că imaginarul este real, iar acum ne conving că realul e imaginar, și cu cît mai multă realitate ne arată ecranele televizoarelor, cu atît mai cinematografică devine lumea de toate zilele. Într-atîta, încît, așa cum stăruiau unii filozofi, am crede că sîntem singuri pe lume și că tot restul e un film pe care Dumnezeu sau un spirit malign ni-l proiectează în fața ochilor.

(1989)

Cum să recunoaștem un film porno

Nu știu dacă vi s-a întîmplat vreodată să vedeți un film pornografic. Nu înțeleg prin asta filme care conțin elemente de erotism, chiar dacă pentru mulți ultragiante, ca, de exemplu, *Un tangou la Paris*. Înțeleg filme pornografice, al căror veritabil și unic scop este să stîrnească dorința spectatorului, de la început pînă la sfîrșit, și încă într-o asemenea manieră, încît în afară de stimularea acestei dorințe cu imagini de acuplări diferite și variabile, restul nu mai contează nici cît negru sub unghie.

Deseori magistrații trebuie să decidă dacă un film este pur pornografic sau dacă are valoare artistică. Nu mă număr printre cei care consideră că valoarea artistică scuză totul, iar uneori opere de artă autentice au fost mai periculoase, pentru credință, moravuri, opinii curente decît alte opere de mai mică valoare. Pe de altă parte consider că adulții care consimt au tot dreptul să consume material pornografic, măcar în lipsă de ceva mai bun. Admit însă că uneori trebuie să se decidă la tribunal dacă un film a fost produs în scopul de a exprima unele concepte sau idealuri estetice (fie chiar și prin intermediul unor scene care jignesc simțul comun al pudorii) sau dacă au fost făcute cu singurul și unicul scop de a stimula instinctele spectatorului.

Ei bine, există un criteriu pentru a decide dacă un film e pornografic sau nu, și acesta se bazează pe calculul timpilor morți. O mare capodoperă a tuturor timpurilor, *Diligența*, are loc exclusiv și în întregime (cu excepția începutului, a cîtorva scurte intervale și a finalului) într-o diligență. Dar fără această călătorie, filmul nu ar avea sens. *Aventura* lui Antonioni e făcut numai din timpi morți: oamenii se duc, vin, vorbesc, se rătăcesc, se regăsesc, fără să se întîmple nimic. Dar filmul exact asta vrea să ne spună, că nu se întîmplă nimic. Ne poate plăcea sau nu, dar el vrea să spună exact asta.

Un film pornografic, dimpotrivă, pentru a justifica biletul de intrare sau cumpărarea videocasetei, ne spune că unele persoane se acuplează sexual, bărbați cu femei, bărbați cu bărbați, femei cu femei, femei cu cîini sau cai (atrag atenția că nu există filme pornografice în care bărbații să se acupleze cu iepe sau cățele: de ce oare?). Și totul ar fi încă bine: dar este plin de timpi morți.

Dacă Gilberto, ca să o violeze pe Gilberta, trebuie să meargă din piața Cordusio în bulevardul Buenos Aires, filmul vi-l arată pe Gilberto, în mașină, parcurgînd tot traseul, semafor de semafor.

Filmele pornografice sînt pline de oameni care se urcă în mașină și conduc kilometri după kilometri, cupluri care pierd un timp incredibil ca să facă formele la hoteluri, domni care petrec minute în șir în ascensor înainte de-a ajunge în cameră, fete care sorb diverse băuturi și-și pierd vremea cu tricotaje și dantele înainte de a-și mărturisi una alteia că i-o preferă pe Safo lui Don Juan. Simplu și brutal spus, în filmele pornografice, înainte de a vedea un coit sănătos trebuie să înghiți un spot al serviciului de transporturi.

Motivele sînt evidente. Un film în care Gilberto ar viola-o tot timpul pe Gilberta, din față, din spate și din părți, ar fi insuportabil. Și fizic, pentru actori, și economic, pentru producător. Ba chiar și psihologic pentru spectator: pentru ca transgresiunea să aibă loc, ea trebuie să se desfășoare pe un fundal de normalitate. Reprezentarea normalității este unul din cele mai dificile lucruri pentru orice artist — în timp ce reprezentarea deviației, crimei, violului, torturii este foarte lesnicioasă.

Prin urmare, filmul pornografic trebuie să reprezinte normalitatea — esențială pentru ca transgresiunea să poată prezenta interes — în maniera în care o concepe fiecare spectator. Prin urmare, dacă Gilberto trebuie să ia autobuzul și să meargă de la A la B, îl veți vedea pe Gilberto luînd autobuzul și mergînd de la A la B.

Asta îi irită deseori pe spectatori, fiindcă ei ar dori să vadă permanent scene inconfesabile. E însă vorba de o iluzie. Ei n-ar rezista la o oră și jumătate de scene inconfesabile. Așa încît timpii morți sînt esențiali.

Repet deci. Intrați într-o sală de cinema. Dacă protagoniștilor, ca să meargă de la A la B, le ia mai mult timp decît v-ar conveni, înseamnă că filmul e pornografic.

(1989)

Cum să mănînci înghețată

Cînd eram mic, copiilor li se cumpărau două feluri de înghețată, vîndute la acele cărucioare albe cu coviltire argintii: fie cornetul de două centime, fie plăcintuța de patru centime. Cornetul de două centime era foarte mic, stătea numai bine într-o mînă de copil, și se confecționa trecînd înghețata din vas cu ajutorul unei palete și acumulînd-o în cornet. Bunica îi sfătuia să mănînce cornetul numai parțial, aruncînd fundul ascuțit, pentru că fusese atins de mîna vînzătorului (deși era partea cea mai bună și crocantă, și ei o mîncau pe ascuns, prefăcîndu-se că o aruncă).

Plăcintuța de patru centime era confecționată la o mică mașină specială, argintie și ea, care presa două suprafețe circulare de vafe pe o secțiune cilindrică de înghețată. Vîrai limba în spațiul dintre ele pînă ce nu mai avea ce să atingă din nucleul central și atunci o mîncai pe toată, suprafețele erau acum moi și impregnate de nectar. Bunica nu mai avea sfaturi de dat: în teorie, vafele fuseseră atinse doar de mica mașină, în practică, vînzătorul le luase în mînă ca să ți le dea, dar era cu neputință de identificat zona infectată.

Eu eram însă fascinat de unii copii de aceeași vîrstă cu mine cărora părinții le cumpărau nu o înghețată de patru centime, ci două cornete de cîte două cen-

time. Acești privilegiați umblau mîndri cu o înghețată în mîna dreaptă și cu alta în stînga și, mișcîndu-și sprinteni capul, lingeau cînd dintr-una, cînd dintr-alta. Acest ritual mi se părea atît de somptuos invidiabil, încît de multe ori cerusem să mi se îngăduie a-l celebra. Zadarnic. Ai mei erau inflexibili: o înghețată de patru centime da, dar două de două centime categoric nu.

După cum oricine poate vedea, nici matematica, nici economia, nici dietetica nu justificau acest refuz. Și nici chiar igiena, dat fiind că la urmă erau aruncate ambele extremități ale cornetelor. O justificare plină de compasiune argumenta, fals de fapt, că un băiat preocupat să-și mute privirea de la o înghețată la alta era mai expus să se împiedice de pietre, trepte sau denivelări ale pavajului. Intuiam în mod obscur că mai era și alt motiv, de natură crud pedagogică, de care însă nu izbuteam să-mi dau seama.

Acum, cetățean și victimă a unei societăți de consum și risipă (ceea ce societatea din anii treizeci nu era), înțeleg că scumpii mei acum dispăruți aveau dreptate. Două înghețate de cîte două centime în locul uneia de patru nu erau, economic vorbind, o risipă, dar simbolic cu siguranță da. Tocmai de-aceea le doream; pentru că două înghețate sugerau un exces. Și tocmai de-aceea îmi erau refuzate: pentru că apăreau indecente, o jignire la adresa mizeriei, o ostentație de privilegiu fictiv, o etalare a bunăstării. Două înghețate mîncau doar copiii răi, cei pe care zînele îi pedepseau pe bună dreptate, ca pe Pinocchio cînd arunca și coaja, și cotorul. Și părinții care încurajau acea slăbiciune de mici parveniți își creșteau copiii în teatrul nebunesc al lui „aș-vrea-dar-nu-pot" sau îi pregăteau, cum am zice azi, să prezinte la check-in pentru clasa turistică cu o imitație de geantă

Gucci cumpărată de la un vînzător ambulant pe plaja de la Rimini.

Apologul riscă să pară lipsit de morală într-o lume în care civilizația consumistă vrea să fie stricați și adulții și le promite mereu ceva mai mult, de la ceasul anexat cutiei achiziționate pînă la brelocul dăruit cumpărătorilor unei reviste. La fel ca părinții acelor nesătui ambidextri pe care-i invidiam, civilizația consumistă se preface că dă mai mult, dar în fapt dă pentru patru centime ceea ce valorează patru centime. Îți arunci vechiul tranzistor ca să-ți cumperi unul cu casetofon autoreverse, dar unele defecte inexplicabile ale structurii interne vor face ca noul aparat de radio să dureze numai un an. Noul automobil va avea scaune de piele, două retrovizoare ajustabile din interior și panou de bord din lemn, dar va fi mult mai puțin rezistent decît gloriosul 500 care, și cînd se strica, putea fi pus din nou în mișcare cu un șut.

Dar morala acelor vremuri voia ca toți să fim spartani, iar cea de azi vrea să fim toți sibariți.

(1989)

Cum să nu spunem „exact“

Se încinge bătălia împotriva stereotipurilor care invadează italiana de toate zilele. Unul din acestea, după cum se cunoaște, este „esatto“ [„exact“]. O știm, acum toți răspund „exact“ cînd vor să-și comunice consimțămîntul. Obiceiul a fost încurajat de primele jocuri televizate, unde, pentru a semnala răspunsul corect, se traducea direct din americanul „that's right“ sau „that's correct“. Sigur, nu e deloc inexact să spui „exact“, cu excepția faptului că aceia care-l rostesc arată că au învățat italiana doar de la televizor. A spune „exact“ e ca și cum te-ai lăuda în public cu o enciclopedie care în chip notoriu este acordată ca premiu doar cumpărătorilor unui anumit detergent.

Spre a veni în întîmpinarea celor care ar vrea să se descotorosească de „esatto“ ofer mai jos o listă de întrebări sau aserțiuni la care astăzi se răspunde de obicei „exact“ și pun între paranteze marca de aprobare alternativă ce ar putea fi utilizată.

Napoleon a murit la 15 mai 1821. (Bravo!) Vă rog să mă scuzați, aceasta e piața Garibaldi? (Da.) Alo, pot vorbi cu Mario Rossi? (Cine e la telefon, vă rog?) Alo, sînt Mario Bianchi, pot vorbi cu Mario Rossi? (Eu sînt, ce doriți?) Vă mai datorez deci încă zece mii de lire? (Da, zece mii.) Cum ați spus, domnule doctor, SIDA?

(Hm, da, îmi pare rău.) Telefonați la *Cine l-a văzut?* ca să ne aduceți la cunoștință că ați întîlnit persoana dispărută? (Cum de ați ghicit?) Poliția: Dumneavoastră sînteți domnul Rossi? (Carla, valijoara!) Vasăzică n-ai chiloții pe tine! (În fine, ai observat!) Vreți zece miliarde pentru răscumpărare? (Păi cum altfel să-mi plătesc telefonul auto?) Dacă înțeleg bine, ai semnat cec în alb de zece miliarde și ai dat numele meu ca garanție? (Îți admir perspicacitatea.) Ați închis îmbarcarea?! (Vedeți punctișorul acela pe cer?) Ziceți că sînt un ticălos! (Punct ochit, punct lovit.)

Pe scurt, îmi veți spune, dumneavoastră ne sfătuiți să nu spunem niciodată exact.

Exact.

(1990)

Cum să te păzești de văduve

S-ar putea, dragi scriitori și scriitoare, ca pentru voi posteritatea să nu aibă nici o însemnătate, dar nu vă cred. Oricine care, chiar și în vîrstă de numai șaisprezece ani, creionează o poezie despre pădurea foșnitoare sau ține un jurnal pînă la moarte și consemnează fie și numai „azi mers la dentist" speră ca urmașii să le păstreze ca pe o comoară. Căci chiar dacă ai dori uitarea, azi editurile se întrec în a descoperi autori minori uitați, chiar și pe cei ce n-au scris decît un singur rînd.

Posteritatea, se știe, este lacomă și lesne de mulțumit. Ca să poată scrie despre ceva, orice scriere a altuia îi prinde bine. Așa că, o, scriitorilor, trebuie să vă temeți de utilizarea pe care o poate da operei voastre posteritatea. Firește, idealul ar fi să lăsați în circulație numai ceea ce ați decis să publicați în timpul vieții, distrugînd zilnic orice altă mărturie, inclusiv al treilea rînd de corecturi. Dar se știe că însemnările sînt utile lucrului, și moartea poate sosi pe negîndite.

În astfel de cazuri, primul risc este să fie publicate ineditele din care să reiasă că erați niște idioți perfecți, și dacă fiecare își recitește însemnările pe care și le-a făcut în carnetul său cu o zi înainte, riscul este extrem de mare (și pentru că notele sînt, e tipic, în afara oricărui context).

În absența notelor, al doilea risc este ca imediat *post mortem* să se multiplice congresele consacrate operei voastre. Fiecare scriitor rîvnește să fie rememorat în eseuri, teze doctorale, reeditări cu note critice, dar toate acestea sînt lucrări ce necesită timp și capete. Congresul imediat obține două rezultate: împinge gloate de prieteni, admiratori, tineri în căutarea gloriei să aștearnă pe hîrtie cîteva reinterpretări și, se știe, în cazuri similare se încălzește a doua oară ceea ce s-a mai spus odată, confirmîndu-se un clișeu. Astfel, după cîtva timp, cititorii se scutură de iubirea lor pentru niște scriitori atît de previzibili.

Al treilea risc este să fie publicate scrisorile particulare. Rareori scriitorii scriu epistole private diferite de cele ale muritorilor de rînd, doar dacă n-o fac ca pretext, ca Foscolo. Pot să scrie „trimite-mi niște Ciocolax" sau „te iubesc ca un nebun (nebună) și-ți mulțumesc că exiști" — lucru corect și firesc, și e trist că posteritatea aleargă după astfel de mărturii ca să tragă din ele concluzia că scriitorul sau scriitoarea era și el sau ea o ființă omenească. Păi ce credeți că era, un flaming?

Cum se pot evita asemenea incidente? În ceea ce privește însemnările manuscrise, aș recomanda ca ele să fie depozitate în locuri imprevizibile, abandonînd în schimb prin sertare un soi de hărți ale comorii care să confirme existența acestui fond, dînd însă indicații indescifrabile. S-ar obține dublul rezultat de a ascunde manuscrisele și de a avea multe teze doctorale care să discute impenetrabilitatea ca de sfinx a acelor hărți.

Pentru congrese poate fi util să lăsați dispoziții testamentare precise cerînd în numele Umanității ca, de fiecare congres organizat într-un interval de zece ani după moarte, organizatorii să vireze douăzeci de mili-

arde în contul UNICEF. Va fi foarte greu de colectat suma aceasta, iar pentru a viola dispoziția ar fi nevoie de mult obraz gros.

Mai complexă este problema scrisorilor de dragoste. Pentru cele ce urmează a fi scrise, e recomandabil să folosiți computerul, contracarîndu-i astfel pe grafologi, nemaipunînd la socoteală pseudonimele afectuoase („pisoiașul tău, Miaumiau, Dihorașul“) ce se vor schimba o dată cu fiecare partener, astfel încît atribuirea să se dovedească îndoielnică. E recomandabil să includeți și expresii care, deși pasionate, să fie stînjenitoare pentru destinatari (precum „îți iubesc chiar și desele flatulențe“), convingîndu-i să nu le dea publicității.

Scrisorile deja scrise, îndeosebi în perioada adolescenței, sînt însă iremediabile. În aceste situații ar fi util să luați urma destinatarilor, să scrieți o misivă care să evoce în liniște zilele altminteri de neuitat, făgăduind ca amintirea acelor zile să rămînă atît de nepieritoare, încît și după moartea autorului lor destinatarii vor fi revizitați pentru ca atîtea amintiri să nu se stingă. Nu funcționează mereu, dar o fantomă e o fantomă, și destinatarii nu vor mai dormi apoi liniștiți.

S-ar putea ține și un jurnal fictiv în care, din loc în loc, să insinuați ideea că prietenii și prietenele ar fi înclinați spre născocire și fals: „Ce mincinoasă adorabilă e Adelaide“ sau „Gualtiero mi-a arătat azi o scrisoare falsă de la Pessoa într-adevăr admirabilă“.

(1990)

Cum să nu vorbim despre fotbal

Nu am nimic împotriva fotbalului. Nu mă duc pe stadioane din același motiv pentru care nu m-aș duce să dorm noaptea în subteranele Gării Centrale din Milano (sau să mă plimb prin Central Park la New York după ora șase după-amiaza), dar, dacă se-ntîmplă, urmăresc cu plăcere la televizor o partidă frumoasă, deoarece recunosc și apreciez toate meritele acestui nobil joc. Nu urăsc fotbalul. Îi urăsc pe fanii fotbalului.

N-aș vrea să fiu însă greșit înțeles. Nutresc față de microbiști aceleași sentimente ca ale Ligii Lombarde față de imigranți: „Nu sînt rasist, atîta timp cît rămîn la ei acasă." Și prin la ei acasă eu înțeleg locurile unde le place să se reunească în timpul săptămînii (baruri, familie, cluburi) și stadioanele, unde nu mă interesează orice s-ar întîmpla, iar dacă sosesc susținătorii lui Liverpool, cu atît mai bine, fiindcă apoi mă amuz citind cronicile, căci dacă e vorba să fie *circenses*, cel puțin să curgă și sînge.

Nu-mi place microbistul pentru că are o caracteristică stranie: nu pricepe de ce nu ești și tu ca el și insistă să vorbească cu tine ca și cum ai fi. Pentru a mă face bine înțeles dau un exemplu. Eu cînt la flajeolet (din ce în ce mai prost, după o declarație publică a lui Luciano Berio, iar faptul că ești urmărit cu atîta atenție

de către Marii Maeștri e un motiv de satisfacție). Să presupunem acum că mă aflu în tren și-l întreb pe domnul din fața mea, ca să înnod o conversație:

„Ați ascultat ultimul CD al lui Frans Brüggen?“

„Cum, ce?“

„Mă refer la *Pavane Lachryme*. După mine atacă prea lento primele măsuri.“

„Scuzați, nu-nțeleg.“

„Vorbesc despre Van Eyck, nu? (Silabisind:) Blockflöte.“

„Vedeți, eu... Cîntați cu un arcuș?

„Ah, am înțeles, dumneavoastră nu...“

„Eu nu.“

„Curios. Știți însă că, pentru a cumpăra un Coolsma, aveți de așteptat trei ani? În condițiile astea, e mai indicat un Moeck din abanos. Este cel mai bun, cel puțin față de ce se găsește în comerț. Mi-a spus-o și Gazzelloni. Spuneți-mi, vă rog, dumneavoastră ajungeți pînă la a cincea variațiune la *Derdre Doen Daphne D'Over*?“

„De fapt eu cobor la Parma...“

„Ah, am înțeles, cîntați în fa, nu în do. Produce mai multe satisfacții. Știți că am descoperit o sonată de Lœillet care...“

“Leié cum?“

„Dar aș vrea să vă văd în fanteziile lui Telemann. Vă descurcați? Nu folosiți digitația germană?“

„Știți, eu, germanii, BMW e cu siguranță o mare mașină și-i respect, dar...“

„Am înțeles. Folosiți digitația barocă. Foarte bine. Știți, cei din formația de la St. Martin's-in-the-Fields...“

Asta e. Nu știu dacă mi-am clarificat ideea. Și veți fi de acord dacă nefericitul meu tovarăș de călătorie se va agăța de mînerul semnalului de alarmă. La fel

stau însă lucrurile și cu microbistul. Situația este extrem de dificilă cu taximetristul:

„L-ați văzut pe Vialli?"

„Nu, se vede că a venit cînd nu eram eu aici."

„Dar astă-seară vă uitați la meci?"

„Nu, trebuie să mă ocup de cartea Z a *Metafizicii*, știți, Stagiritul."

„Bine, uitați-vă și-mi spuneți pe urmă. Pentru mine Van Basten poate fi Maradona al anilor '90, ce părere aveți? Dar eu l-aș urmări și pe Hagi, oricum."

Și dă-i și dă-i, ca și cum ar fi vorbit cu peretele. Nu-l interesează că pe mine nu mă interesează. Nici nu concepe că ar putea exista cineva pe care să nu-l intereseze deloc toate astea. N-ar pricepe nici dac-aș avea trei ochi și două antene pe solzii verzi occipitali. Habar n-are de diversitatea, varietatea și incomparabilitatea Lumilor Posibile.

Am dat exemplul cu taximetristul, dar la fel stau lucrurile și dacă interlocutorul aparține claselor dominante. Este ca ulcerul, îl lovește atît pe bogat cît și pe sărac. E însă curios că niște ființe atît de diamantin convinse că toți oamenii sînt egali sînt gata numaidecît apoi să-i spargă capul microbistului care vine din provincia limitrofă. Acest șovinism ecumenic îmi smulge urlete de admirație. E ca și cum membrii Ligii Lombarde ar spune: „Lăsați-i pe africani să vină la noi. Așa avem ocazia să-i tîrnosim mai bine."

(1990)

Cum să justifici o bibliotecă privată

De obicei, încă de mic copil, am fost expus la două (și numai două) feluri de bancuri: „Tu ești (dumneavoastră sînteți) cel care răspunde totdeauna“ și „Tu ești (dumneavoastră sînteți) cel care răsuni (răsunați) în văi“. Toată copilăria am crezut că, printr-o curioasă întîmplare, toate persoanele pe care le întîlneam erau proaste. Apoi, ajuns la maturitate, a trebuit să mă conving că există două legi cărora nici o ființă umană nu li se poate sustrage: prima idee care-ți vine în minte este cea mai evidentă și, o dată ce ai avut o idee evidentă, nu-ți trece prin minte că și alții au putut s-o aibă înaintea ta.

Am o colecție de titluri de recenzii, în toate limbile de origine indoeuropeană, care merg de la „Ecoul lui Eco“ pînă la „O carte de Eco cu ecou“. Doar că în acest ultim caz mă încearcă bănuiala că prima idee a încolțit în mintea redactorului; pesemne s-a întrunit redacția, a discutat vreo douăzeci de titluri posibile și în cele din urmă redactorul șef s-a luminat la față și a zis: „Băieți, mi-a venit o idee fantastică!“ Și ceilalți au răspuns: „Șefule, ești un drac împielițat, cum naiba-ți vin numai ție?“ „E un dar al meu“, va fi răspuns el.

Nu vreau să spun cu asta că oamenii sînt banali. Capacitatea de a lua drept inedită, inventată printr-o

iluminare divină, o pură evidență revelează o anume prospețime a spiritului, un entuziasm pentru viață și imprevizibilitatea ei, o iubire pentru idei — oricît de mărunte ar fi ele. Îmi voi aminti mereu prima mea întîlnire cu acel mare bărbat care a fost Erving Goffman: îl admiram și-l iubeam pentru genialitatea și profunzimea cu care știa să surprindă și să descrie cele mai subtile nuanțe ale comportamentului social, pentru capacitatea sa de a identifica trăsături infinitesimale ce le scăpaseră tuturora pînă atunci. Ne-am așezat în fața unei cafenele și, după un timp, privind strada, mi-a spus: „Știi, cred că acum în oraș circulă prea multe automobile." Poate nu se gîndise niciodată la așa ceva, pentru că se gîndea la lucruri mult mai importante; avusese o iluminare bruscă și prospețimea mentală ca să o enunțe. Eu, mic snob înveninat de *Considerațiile inactuale* ale lui Nietzsche, aș fi evitat s-o spun, chiar dacă o gîndesc.

Al doilea șoc al evidenței li se întîmplă multora care se află în condiția mea, adică oameni care posedă o bibliotecă destul de vastă, în asemenea măsură încît, intrînd la noi în casă, nu poți să nu o observi, asta și pentru că altceva nu există. Vizitatorul intră și zice: „Ce de cărți! Le-ați citit pe toate?" La început credeam că fraza aceasta revela numai persoane puțin familiarizate cu cartea, obișnuite să vadă doar două–trei rafturi cu cinci romane polițiste și o enciclopedie pentru copii cumpărată în fascicole. Dar experiența m-a învățat că fraza poate fi rostită și de persoane mai presus de orice bănuială. Se poate spune că e vorba de persoane care au o idee despre raft ca depozit de cărți citite și nu despre biblioteca înțeleasă ca instrument de lucru, dar nu e de ajuns. Cred că în fața unui mare număr de cărți fiecare e cuprins de neliniștea cunoaș-

terii, alunecînd fatalmente către întrebarea care îi exprimă chinul și remușcările.

Problema este că la bancul „Dumneavoastră sînteți cel care răspunde“ e suficient să răspunzi cu un mic rîset și, cel mult, dacă vrei să fii gentil, cu un „E bună!“ dar la întrebarea despre cărți ești obligat să răspunzi, în timp ce maxilarul ți se înțepenește și pîraie de nădușeală rece îți curg pe șira spinării. O vreme adoptasem răspunsul sarcastic: „N-am citit nici una, altminteri de ce le-aș ține aici?“ Dar e un răspuns periculos deoarece declanșează reacția evidentă: „Și unde le puneți pe cele citite?“ Mai bun e răspunsul standard al lui Roberto Leydi: „Mult mai multe, domnule, mult mai multe“, care-l îngheață pe adversar și-l proiectează într-o stare de venerație stupefiată. Îl găsesc însă nemilos și anxiogen. Acum m-am repliat către afirmația: „Nu, astea sînt cele pe care trebuie să le citesc luna viitoare, pe celelalte le țin la universitate“, ripostă care pe de o parte sugerează o sublimă strategie ergonomică, iar pe de alta îl determină pe vizitator să-și grăbească momentul plecării.

(1990)

Cum să nu folosești telefonul celular

E ușor să faci glume pe seama posesorilor de telefon celular. Trebuie să stabilești însă căreia dintre următoarele cinci categorii îi aparțin ei. Prima îi cuprinde pe cei cu un handicap, chiar dacă nu vizibil, constrînși să fie permanent în contact cu medicul sau cu serviciul de prim ajutor. Fie lăudată, așadar, tehnologia că le-a pus la dispoziție un instrument atît de benefic. În al doilea rînd vin cei care, din foarte serioase obligații profesionale, sînt ținuți să fie gata pentru orice situație urgentă (căpitani de pompieri, medici municipali, specialiști în transplantul de organe în așteptarea unui cadavru proaspăt, sau președintele Bush, căci dacă îi e vreodată inaccesibilă, lumea cade în mîinile lui Quayle). Pentru aceștia, telefonul portabil este o dură necesitate, trăită cu foarte puțină bucurie.

În al treilea rînd, persoanele adultere. Abia acum au, pentru prima dată în istorie, posibilitatea de a primi mesaje de la partenerul lor secret fără ca membri ai familiei, secretare sau colegi răuvoitori să le poată intercepta convorbirea. E suficient ca numărul să-l știe doar ea și el (sau el și el, ea și ea: îmi scapă alte combinații posibile). Toate cele trei categorii enumerate au tot dreptul la respectul nostru: pentru primele două sîntem dispuși să fim deranjați și la restaurant sau în

timpul unei ceremonii funebre, iar persoanele adultere sînt de obicei foarte discrete.

Urmează alte două categorii care sînt, în contrast cu ceilalți, în situații de risc (ei și noi în egală măsură). Primii sînt persoane care nu pot merge nicăieri dacă nu au posibilitatea de a flecări despre lucruri frivole cu prieteni și rude de care abia s-au despărțit. E greu să le spui unora ca ei de ce n-ar trebui s-o facă: dacă nu reușesc să scape de compulsiunea de a interacționa și să-și savureze momentele de singurătate, să se intereseze de ceea ce au de făcut în acel moment, să se bucure de depărtare după ce s-au bucurat de apropiere, dacă nu izbutesc să evite a-și arăta ostentativ vacuitatea, ba chiar își fac din ea emblemă și stindard, ei bine, problema e de competența psihologului. Ne irită, dar sîntem datori să le înțelegem teribila ariditate lăuntrică, să fim recunoscători că nu sîntem ca ei și să iertăm (și nu vă lăsați cuprinși de bucuria luciferică de a nu fi ca ei, voi înșivă, pentru că asta ar însemna trufie și lipsă de iubire). Recunoașteți-i ca pe semenii voștri în suferință și întoarceți-vă către ei și cealaltă ureche.

Ultima categorie (din care fac parte, dar la nivelul cel mai de jos al scării sociale, cumpărătorii de portabile postișe) cuprinde persoane care vor să arate în public că sînt foarte căutate, îndeosebi pentru consultații complexe de afaceri: conversațiile pe care sîntem obligați să le ascultăm în aeroporturi, restaurante sau trenuri, privesc totdeauna tranzacții monetare, livrări eșuate de profile metalice, solicitări de soldare la un lot de cravate și alte lucruri care, în intenția vorbitorului, aduc foarte mult à la Rockefeller.

Or, divizarea claselor sociale este un mecanism atroce, din pricina căruia proaspătul îmbogățit, dintr-un

atavic stigmat proletar, nu știe să mînuiască tacîmurile pentru pește, atîrnă maimuțica de pluș la geamul din spate al Ferrari-ului, sau pune un Sfînt Cristofor pe tabloul de bord al reactorului personal, sau zice „manàgement“, drept care nu e invitat de către ducesa de Guermantes (și se dă de ceasul morții întrebîndu-se de ce nu, de vreme ce are un yacht atît de lung, încît ar putea fi practic o punte de la un mal la celălalt).

Oamenii aceștia nu știu că Rockefeller nu are nevoie de celular deoarece are un secretariat atît de vast și de eficient, încît în cel mai rău caz, dacă-i moare bunicul, vine șoferul și-i șoptește ceva la ureche. Omul puternic e acela care nu este obligat să răspundă la orice apel, ci, după cum se spune, e totdeauna ocupat. Chiar și la un nivel managerial inferior cele două simboluri ale reușitei sînt cheia de la biroul privat și o secretară care să spună „domnul director lipsește momentan“.

Așa încît cine pozează cu telefonul portabil ca simbol al puterii își proclamă, dimpotrivă, în fața tuturora, condiția disperată de subaltern, constrîns fiind să sară în picioare, chiar și cînd e angrenat într-o îmbrățișare, ori de cîte ori îl cheamă la ordine administratorul delegat, osîndit să-i urmărească zi și noapte pe creditori ca să poată supraviețui, urmărit și el de bancă pînă și la prima comuniune a fiicei sale, din cauza cecului fără acoperire. Dar faptul că folosește cu ostentație telefonul portabil este dovada că nu știe toate acestea și este confirmarea fără apel a marginalizării lui sociale.

(1991)

Cum să călătorești în trenurile americane

În avion poți călători cu ulcer, scabie, higroma genunchiului, epicondilită, zonă zoster, SIDA, tuberculoză galopantă și lepră. Nu însă cu o răceală. Cine a încercat știe că atunci cînd avionul coboară brusc de la zece mii de metri simți dureri în urechi, capul pare să-ți explodeze și bați cu pumnii în fereastră cerînd să ieși, chiar și fără parașută. Știind acestea, înarmat cu un spray nazal cu efect devastator, am vrut totuși să plec răcit la New York. A fost rău. Ajuns iarăși pe pămînt, mi se părea că zac în groapa Filipinelor, vedeam cum oamenii deschideau gura, dar nu auzeam nici un sunet. Medicul mi-a explicat apoi prin semne că aveam timpanele inflamate, m-a îndopat cu antibiotice și mi-a interzist drastic să zbor timp de douăzeci de zile. Deoarece trebuia să merg în trei localități diferite de pe East Coast, m-am deplasat cu trenul.

Căile ferate americane sînt imaginea a ceea ce ar putea fi lumea după un război atomic. Nu faptul că trenurile nu pleacă, dar adesea nici nu ajung, se strică pe drum, se lasă așteptate cu întîrzieri de cîte șase ore în gări enorme, înghețate și goale, fără nici un bufet și populate de tipi puțin recomandabili, cu pasaje subterane care amintesc metropola newyorkeză din *Întoarcere pe planeta maimuțelor*. Linia dintre New York

și Washington, unde călătoresc ziariști și senatori, oferă măcar la clasa I confortul unei business class, cu o tavă cu mîncare caldă la nivelul unei săli de mese universitare. Dar alte linii au vagoane murdare, cu pernele de vinilin eviscerate, iar barul oferă mîncăruri care te fac să regreți (și veți spune că exagerez) rumegușul reciclat impus în expresul Milano – Roma.

Vedem filme în culori în care se comit crime sălbatice în vagoane de dormit luxoase, cu femei albe și extraordinar de frumoase servite cu șampanie de chelneri negri abia ieșiți din *Pe aripile vîntului*. Fals. În realitate în trenurile americane sînt pasageri negri ieșiți din *Noaptea morților vii* și controlorii albi trec scîrbiți pe culoare împiedicîndu-se de doze de Coca-Cola, pungi abandonate, foi de ziare pătate cu salată de ton care țîșnește din sandvișuri cînd deschizi o cutie de plastic fierbinte iradiată de microunde extrem de dăunătoare pentru patrimoniul genetic.

Trenul, în America, nu este o opțiune. E o pedeapsă pentru că ai neglijat să citești cartea lui Weber despre etica protestantă și spiritul capitalismului, făcînd eroarea de a rămîne sărac. Dar ultimul cuvînt de ordine al *liberals* este *politically correct* (PC: limbajul nu trebuie să contribuie la sublinierea diferențelor). Și controlorii sînt foarte amabili și cu ultimul bărbos (firește, ar trebui să spun „neras banal"). În Pennsylvania Station dau tîrcoale și „necălătorii", care aruncă priviri distrate către bagajele altora. Dar sînt încă proaspete polemicile despre brutalitatea poliției din Los Angeles și New York e un oraș PC. Polițaiul cu aparență irlandeză se apropie de presupusul vagabond, îi zîmbește și-l întreabă ce mai e prin împrejurimi. Vagabondul invocă drepturile omului, polițaiul observă serafic că afară e o zi foarte frumoasă, apoi

pleacă, mișcîndu-și ușor (nu învîrtindu-și) lungul baston de cauciuc.

Dar și printre săraci, mulți sînt cei care, nereușind să abandoneze simbolul suprem al marginalizării, fumează. Dacă încercați să urcați în unicul vagon pentru fumători, vă găsiți deodată în *Opera de trei parale*. Eu eram singurul cu cravată. În rest, arătări catatonice, vagabonzi care dormeau sforăind cu gura căscată, zombii comatoși. Vagonul pentru fumători era ultimul din garnitură, așa încît la sosire adunătura asta de paria trebuia să străbată vreo sută de metri de peron cu umbletul lui Jerry Lewis.

Evadat din infernul feroviar, schimbîndu-mă într-un costum necontaminat, m-am pomenit la cină în salonul privat al unui Faculty Club, printre profesori bine îmbrăcați și cu accent educat. La sfîrșit am întrebat dacă pot trece undeva ca să fumez. Un moment de tăcere și de zîmbete stînjenite, apoi cineva a închis ușile, o doamnă a scos din geantă un pachet de țigări, alții mi l-au jefuit pe-al meu. Priviri complice, rîsete înăbușite ca în întunericul unui teatru de striptease. Au fost zece minute de transgresiune delicioasă, fremătătoare. Eu eram Lucifer, veneam din lumea tenebrelor și-i iluminam cu torța aprinsă a păcatului.

(1991)

Cum să-ți alegi o meserie bănoasă

Există meserii extrem de cerute și foarte rentabile, numai că este nevoie de o bună pregătire.

De exemplu, meseria de amplasator urban de panouri care semnalizează autostrăzile. Că scopul lor este acela de a descongestiona nu numai centrul, ci și autostrăzile ne dăm numaidecît seama dacă ne orientăm după ele fie și o singură dată, pomenindu-ne epuizați pe cea mai periculoasă stradă fără ieșire de la periferia industrială. Nu e însă ușor să le așezi în punctul corect. Unui netot i-ar putea da prin cap să le pună acolo unde ești confruntat cu o alegere complicată între mai multe străzi și unde automobilistul, lăsat să se descurce singur, are toate șansele să se rătăcească. Dimpotrivă, panoul trebuie montat acolo unde parcursul e evident și conducătorul auto s-ar angaja din instinct pe strada indicată, spre a-l trimite în altă parte. Dar pentru ca treaba să fie bine făcută sînt necesare cunoștințe de urbanistică, psihologie, teorie a jocurilor.

O altă meserie foarte căutată e redactarea instrucțiunilor din sau de pe cutiile cu aparatură electrocasnică și electronică. Acestea trebuie în primul rînd să facă imposibilă instalarea lor. Modelul nu-l constituie enormele manuale care însoțesc calculatoarele; și

acestea își ating scopul, dar într-o manieră costisitoare pentru producător. Adevăratul model sînt prospectele pentru produsele farmaceutice, produse care au și avantajul de-a purta nume aparent științifice, dar astfel concepute încît să facă evidentă natura produsului în cazul în care cumpărarea lor l-ar jena pe cumpărător (Prostatan, Menopausin, Piattolax). Instrucțiunile incluse, din contră, reușesc în puține cuvinte să facă impenetrabile avertismentele de care depinde viața noastră: „Nici o contraindicație, cu excepția unei reacții letale neprevăzute la acest produs."

Pentru aparatura electrocasnică și altele similare instrucțiunile trebuie să facă tot posibilul ca să explice lucruri atît de evidente, încît să fiți tentați să le săriți, pierzînd astfel unica informație cu adevărat esențială:

„Pentru a instala aparatul PZ40 este necesară dezambalarea lui și extragerea din cutia de carton. Aparatul PZ40 poate fi scos din cutie numai după deschiderea acesteia. Cutia se deschide ridicînd, în direcții opuse, cele două aripi ale capacului (vezi schema anexată). Se recomandă ca, pe timpul operației de deschidere, cutia să fie ținută în poziție verticală cu capacul orientat în sus, deoarece, în caz contrar, aparatul PZ40 ar putea cădea pe jos în cursul operației. Partea de sus este cea inscripționată cu cuvîntul SUS. În cazul în care capacul nu se deschide din prima dată, se recomandă o nouă încercare. Imediat după deschidere și înainte de a îndepărta învelișul de aluminiu, se recomandă ruperea benzii roșii, în caz contrar cutia poate exploda. ATENȚIUNE: după scoaterea aparatului PZ40, cutia poate fi aruncată."

O meserie de lepădat nu e nici elaborarea acelor chestionare, de obicei estivale, care apar în săptămînalele de politică și cultură. „Între un pahar de săruri englezești și unul de coniac vechi, ce ați alege? Ați vrea să vă petreceți vacanța cu o leproasă octogenară

sau cu Isabelle Adjani? Preferați să fiți presărați cu furnici roșii feroce sau să călătoriți o noapte cu Ornella Mutti? Dacă ați răspuns în toate cazurile «1» aveți un temperament fantezist, inventiv, original, dar nițel frigid din punct de vedere sexual. Dacă ați răspuns în toate cazurile «2» sînteți un găinar."

În suplimentul medical al unui cotidian am găsit un chestionar despre bronzare care oferea la fiecare întrebare trei răspunsuri posibile, A, B și C. Sînt interesante răspunsurile A: „Dacă te expui la soare, cum este roșeața pielei tale? A: Intensă. De cîte ori ai făcut arsuri? A: De fiecare dată cînd m-am expus la soare. Ce culoare are pielea ta la patruzeci și opt de ore după eritem? A: Tot roșie. Soluție: dacă ați răspuns de mai multe ori A, pielea voastră e foarte sensibilă și veți face ușor eriteme solare." Mă gîndesc la un chestionar care ar întreba: „Ați căzut de mai multe ori de la o fereastră? Cu acest prilej v-ați provocat fracturi multiple? V-ați ales de fiecare dată cu o invaliditate permanentă? Dacă ați răspuns de mai multe ori A, fie sînteți proști de-a binelea, fie aveți probleme cu labirintul. Nu vă mai arătați la fereastră atunci cînd farsorul obișnuit vă strigă de jos ca să veniți cu el."

(1991)

Cum să punem punctele de suspensie

În „Cum să recunoaștem un film porno“ spuneam că, pentru a deosebi un film pornografic de un film care pur și simplu înfățișează evenimente erotice, e suficient să stabilim dacă, spre a merge dintr-un loc în altul cu mașina, personajele au nevoie de mai mult timp decît dorește spectatorul și necesită evenimentul. Un criteriu științific similar poate servi ca să deosebim scriitorul profesionist de scriitorul de duminică (faimos putînd deveni și acesta). E vorba de utilizarea punctelor de suspensie în mijlocul frazei.

Scriitorii utilizează punctele de suspensie doar la sfîrșitul frazei ca indicație că discursul ar putea continua („și despre această chestiune ar mai fi multe de spus, dar...“), și în mijlocul frazei sau între fraze cînd se urmărește să se semnaleze caracterul fragmentar al textului („Acel braț al lacului Como... ajunge, aproape dintr-o dată, să se strîmteze“). Non-scriitorii utilizează punctele de suspensie pentru a-și face iertată o figură retorică pe care o socotesc prea hazardată: „Era furios ca... un taur.“

Scriitorul este cineva care a decis să ducă limbajul dincolo de granițele lui, drept care își asumă răspunderea unei metafore chiar îndrăznețe: „Minune-atare n-a văzut natura: la sori udat, să te zbicești în rîuri.“

Sîntem cu toții de acord că în acest distih Artale exagerează, ca un baroc ce este, dar cel puțin nu-și ascunde mîna după ce dă cu piatra. Dimpotrivă, non-scriitorul ar scrie: „La sori... udat, să te zbicești... în rîuri“, ca și cum ar spune „glumesc, firește“.

Scriitorul scrie pentru scriitori, non-scriitorul scrie pentru vecinul de pe palier sau pentru dirigintele poștei locale și se teme (deseori nemotivat) că aceștia nu i-ar înțelege sau că, oricum, nu i-ar ierta îndrăzneala. Utilizează punctele de suspensie ca pe un bilet de liberă trecere: vrea să facă revoluție, dar cu voie de la poliție. Cît de nefericite sînt punctele de suspensie o arată această modestă serie de variațiuni care sugerează ce s-ar fi ales de literatura noastră dacă scriitorii ar fi fost timizi.

„Sao ko kelle terre, per kelle fini que ki contene, trenta anni le possette... parti sancti Benedicti [„Știu că acele pămînturi, între hotarele aici descrise, treizeci de ani le-a posedat... mînăstirea Sfîntului Benedict“ – *n. t.*].“

„Lăudat fii, Doamne al meu, pentru... sora lună și pentru stele.“

„Precum pădurii... filomela-n frunze.“

„Dac-aș fi... foc, aș arde-ntreaga lume.“

„Pe cînd e omu-n... miezul vieții lui.“

„Preasfinte și preaiubite și... preadulce părinte întru Cristos dulce... Isuse.“

„Ca-n plete blonde de... aur pur și... perle, erau în ziua-aceea lung privite.“

„Și era fratele Cipolla mic de stat, cu părul roșcat și vesel la chip și cel mai destoinic... bandit din lume.“

Și așa mai departe pînă la „Anul... trăgea să moară, blînd și-n tihnă“ și „Eram, în iarna aceea, pradă unor... furori abstracte“.

Să lăsăm figura acră pe care ar fi făcut-o acei Uriași. Să observăm însă că inserarea punctelor de suspensie, exprimînd frica de îndrăzneala vorbirii figurate, poate fi utilizată și pentru a strecura bănuiala că figura retorică nu e decît o expresie ce pare pe de-a-ntregul literală. Să dăm un exemplu. *Manifestul* comuniștilor din 1848 începe, după cum e bine știut, cu „O stafie bîntuie prin Europa", și trebuie să admiteți că e un incipit frumos. Dacă Marx și Engels ar fi scris cumva „O... stafie bîntuie prin Europa", ei ar fi pus pur și simplu la îndoială caracterul teribil și inexpugnabil al comunismului și revoluția rusă ar fi fost pesemne anticipată cu cincizeci de ani, poate chiar cu consimțămîntul țarului, și la ea ar fi luat parte și Mazzini.

Dar dacă ar fi scris „O stafie... bîntuie prin Europa"? Păi atunci nu bîntuie? Stă locului? Și unde stă? Sau poate că stafiile, ca stafii ce sînt, apar și dispar brusc, într-o clipită, și nu-și mai pierd timpul să bîntuie? Lucrurile nu se isprăvesc însă aici. Ce-ar fi fost dacă ar fi scris „O stafie bîntuie prin... Europa"? Ar fi vrut să spună că exagerează, că stafia bîntuia cel mult pe la Trier, iar ceilalți mai puteau sta liniștiți? Sau ar fi făcut aluzie la faptul că stafia comunismului devenise o obsesie și pentru cele două Americi și, cine știe, chiar pentru Australia?

„A fi sau... a nu fi e întrebarea", „A fi sau a nu fi e... întrebarea", „A fi sau a nu... fi e întrebarea..." Vedeți cît de mult ar fi trebuit să trudească critica shakespeariană asupra intențiilor ascunse ale Bardului.

„Italia este o republică întemeiată... pe muncă (eh!)"

„Italia e, să zicem, o... republică întemeiată pe muncă"

„Italia este o republică... întemeiată (???) pe muncă“

„... Italia (dacă o fi) ar fi o republică întemeiată pe muncă“

Italia este o republică întemeiată pe puncte de suspensie.

Despre imposibilitatea de a realiza o hartă a imperiului la scara 1:1

„... În acel Imperiu, Arta Cartografiei a ajuns la o asemenea Perfecțiune, încît Harta unei singure Provincii ocupa un întreg Oraș, iar Harta Imperiului o întreagă Provincie. Cu timpul, aceste Hărți imense nu au mai fost de ajuns. Colegiul Cartografilor a întocmit o Hartă a Imperiului care avea mărimea Imperiului însuși și coincidea perfect cu el. Dar Generațiile Următoare, mai puțin înclinate către Studiul Cartografiei, au socotit că această Hartă enormă era inutilă și, nu fără Impietate, au abandonat-o Inclemenței Soarelui și-a Iernilor. În Deșerturile din Vest supraviețuiesc Ruine sfîșiate ale Hărții, locuite de Animale și Cerșetori; în toată Țara nu există nici o altă Relicvă a Disciplinelor Geografice.“

(*Din* Viajes de varones Prudentes *de Suárez Miranda, cartea a IV-a, cap. XIV, Lérida, 1658. Citat de Jorge Luis Borges,* Istoria universală a infamiei *etc.*“)

1. *Calitățile cerute unei hărți la scara 1:1*

Aici se discută posibilitatea teoretică a unei hărți a imperiului la o scară de 1:1, pornind de la următoarele postulate:

1. Ca harta să fie efectiv la scara 1:1 și, prin urmare, coextensivă cu teritoriul imperiului.

2. Să fie o hartă, iar nu mulaj: nu se ia deci în considerare posibilitatea ca suprafața imperiului să fie acoperită cu material maleabil care să-i reproducă cele mai mărunte detalii; în acest caz nu s-ar mai vorbi de cartografie, ci de împachetare sau pavimentare a imperiului și ar fi mai nimerit ca imperiul să fie declarat prin lege ca hartă a lui însuși cu toate paradoxurile semiotice care ar decurge de aici.

3. Imperiul despre care se vorbește să fie acel x decît care *nihil maius cogitari possit* și, prin urmare, să nu poată fi produsă și întinsă într-o zonă deșertică a unui al doilea imperiu x_2 așa încît $x_2 > x$ (ca și cum în Sahara s-ar întinde harta la scara 1:1 a Principatului Monaco). În acest caz, problema ar fi lipsită de orice interes teoretic.

4. Harta să fie fidelă și deci să reprezinte nu numai reliefurile naturale ale imperiului, ci și artefactele lui ca și totalitatea supușilor (aceasta din urmă este o condiție maximală care poate fi eliminată dintr-o hartă mai simplificată).

5. Să fie vorba de o hartă, iar nu de un atlas cu file parțiale: în teorie nimic nu împiedică realizarea, într-o perioadă rezonabilă de timp, a unei serii de proiecții parțiale pe file separate, utilizabile în mod individual ca referințe la diferite porțiuni ale teritoriului. Harta poate fi produsă pe foi separate, dar cu condiția de a fi apoi suturate astfel încît să constituie harta globală a întregului teritoriu al imperiului.

6. Harta să fie, în cele din urmă, un instrument semiotic, capabil cu alte cuvinte să semnifice imperiul sau să permită referiri la imperiu, mai ales în acele cazuri în care imperiul nu ar fi perceptibil în alt mod. Această ultimă condiție exclude posibilitatea ca harta să fie o folie transparentă întinsă în chip stabil pe teri-

toriu și pe care reliefurile teritoriului însuși ar fi proiectate punct cu punct, deoarece în acest caz orice extrapolare realizată pe hartă ar fi realizată în același timp pe teritoriul subiacent și harta și-ar pierde funcția sa de graf existențial maxim.

Este necesar prin urmare (i) sau ca harta să nu fie transparentă sau ca (ii) ea să nu zacă pe teritoriu sau, în fine, (iii) să fie orientabilă astfel încît punctele de pe hartă să stea pe puncte ale teritoriului care nu sînt cele reprezentate.

Se va demonstra că fiecare din aceste trei soluții duce la dificultăți practice și la paradoxuri teoretice insurmontabile.

2. *Modalități de producere a hărții*

2.1. *Harta opacă întinsă pe teritoriu*

Fiind opacă, această hartă ar fi perceptibilă fără ca și teritoriul subiacent să fie perceput, dar ar crea o izolație între teritoriu și razele solare sau precipitațiile atmosferice. Ar altera astfel echilibrul ecologic al teritoriului propriu-zis, întrucît ar reprezenta teritoriul altfel decît este efectiv acesta. Corecția continuă a hărții, teoretic posibilă în cazul hărții suspendate (cf. 2.2.) este în acest caz imposibilă, deoarece modificările teritoriului sînt imperceptibile din pricina opacității hărții. Locuitorii ar face inferențe despre un teritoriu necunoscut dintr-o hartă infidelă. Dacă, în sfîrșit, harta ar trebui să reprezinte și locuitorii, ea s-ar dovedi prin aceasta încă o dată infidelă, întrucît ar reprezenta un imperiu locuit de supuși care în realitate locuiesc pe hartă.

2.2. *Harta suspendată*

Pe teritoriul imperiului se implantează stîlpi cu o înălțime egală cu reliefurile sale maxime și în vîrful stîlpilor se întinde o suprafață de hîrtie sau pînză pe care, de dedesubt, sînt proiectate punctele de pe teritoriu. Harta ar putea fi utilizată ca semn al teritoriului, dat fiind că, pentru a o inspecta, trebuie să ridici ochii desprinzîndu-ți privirea de pe teritoriul corespunzător. Totuși (și e o condiție care s-ar aplica și în cazul hărții opace, dacă însă n-ar fi făcută imposibilă de alte considerații mai peremptorii) fiecare porțiune a hărții ar putea fi consultată numai șezînd pe porțiunea corespunzătoare din teritoriu, așa încît harta nu ar permite obținerea de informații despre acele părți ale teritoriului diferite de cele asupra cărora este consultată.

Paradoxul ar putea fi depășit prin survolarea hărții: dar [neluînd în considerare (i) dificultatea de a ieși cu zmeie sau baloane captive de pe un teritoriu integral acoperit de o suprafață de hîrtie sau textilă; (ii) problema de a face harta deopotrivă lizibilă de sus și de jos; (iii) faptul că același rezultat cognitiv ar putea fi lesne realizat survolînd un teritoriu fără hartă], abandonînd în acest scop teritoriul însuși, harta ar deveni în mod automat infidelă, pentru că ea ar reprezenta un teritoriu care are un număr de locuitori superior cel puțin cu unul sau doi față de cel al rezidenților efectivi în momentul observației aeriene. Soluția ar fi deci posibilă doar în cazul unei hărți simplificate care nu ar reprezenta și supușii.

În fine, este valabilă pentru harta suspendată, în caz că este opacă, aceeași obiecție valabilă pentru harta însăși: întrucît ar împiedica pătrunderea razelor

solare și a precipitațiilor atmosferice, ea ar altera echilibrul ecologic al teritoriului, devenind prin însuși acest fapt o reprezentare infidelă a lui.

Supușii ar putea preîntîmpina inconvenientul în două moduri: producînd fiecare parte de sine stătătoare a hărții, după montarea tuturor stîlpilor, într-o singură unitate de timp în toate punctele teritoriului, așa încît harta să rămînă fidelă măcar în clipa cînd este terminată (și poate vreme de mai multe ore succesive); sau procedînd la corectarea continuă a hărții pe baza modificărilor apărute în teritoriu.

Dar în acest de-al doilea caz, activitatea de corectare a supușilor i-ar obliga la deplasări pe care harta nu le poate consemna, devenind astfel încă o dată infidelă, dacă nu este o hartă simplificată. Apoi, ocupați să corecteze permanent harta, supușii nu ar putea controla degradarea ecologică a teritoriului și activitatea de corectare a hărții ar duce la extincția tuturor supușilor și, în consecință, a imperiului.

Nu altfel ar sta lucrurile dacă harta ar fi dintr-un material transparent și permeabil. Ea ar fi imposibil de consultat ziua din pricina orbirii produse de razele solare, iar fiecare zonă colorată care ar reduce strălucirea solară insuportabilă ar reduce fatalmente și acțiunea soarelui asupra teritoriului, producînd și transformări ecologice de mai mică amploare, dar cu un impact teoretic nu diferit asupra fidelității hărții.

În fine, trecem peste cazul unei hărți suspendate pliabile și depliabile după o orientare diferită. Această ar duce cu siguranță la eliminarea multora dintre dificultățile menționate mai sus, dar, chiar dacă tehnic vorbind, s-ar deosebi de o hartă pliabilă de al treilea tip, ea s-ar dovedi fizic mai istovitoare și s-ar expune în orice caz paradoxurilor plierii care sînt valabile pentru

harta de al treilea tip, astfel încît obiecțiile formulate în cazul uneia ar fi valabile și în cazul celeilalte.

2.3. *Harta transparentă, permeabilă, întinsă și orientabilă*

Această hartă, desenată pe un material transparent și permeabil (ca de pildă tifonul), este întinsă pe suprafață și trebuie să poată fi orientabilă.

Oricum, după desenarea și întinderea ei, supușii fie au rămas pe teritoriu sub hartă, fie s-au suit pe hartă. Dacă supușii ar fi produs-o pe deasupra capetelor lor, nu numai că nu ar putea să se miște, pentru că orice mișcare ar modifica pozițiile supușilor pe care îi reprezintă ea (dacă nu se recurge la o hartă simplificată), dar, mișcîndu-se, ar produce cutări ale membranei de tifon foarte subțiri care se întinde deasupra lor, avînd ca rezultat un serios disconfort și făcînd ca harta să fie infidelă, pentru că ea ar asuma o configurație topologică diferită, producînd zone de catastrofe ce nu corespund planimetriei teritoriului. Trebuie să presupunem deci că supușii au produs și întins harta rămînînd deasupra ei.

Sînt valabile în acest caz numeroase paradoxuri deja examinate în legătură cu hărțile precedente: harta ar reprezenta un teritoriu locuit de supuși care în realitate locuiesc pe hartă (cu excepția hărții simplificate); harta este de neconsultat, pentru că fiecare supus poate examina doar partea corespunzătoare teritoriului pe care șed supusul și harta; transparența hărții i-ar suprima funcția semiotică pentru că ea ar funcționa ca semn doar în prezența propriului ei referent; șezînd pe hartă, supușii nu pot îngriji teritoriul care se degradează, făcînd ca harta să fie infidelă... Se impune deci ca harta să fie pliabilă și apoi depliabilă după o orien-

tare diferită, astfel încît fiecare punct x de pe hartă care reprezintă un punct y de pe teritoriu să poată fi consultat cînd punctul x de pe hartă șade pe un punct oarecare z de pe teritoriu unde $z \neq y$. Plierea și deplierea permit, în fine, ca lungi perioade de timp harta să nu fie consultată și să nu acopere teritoriul, îngăduind astfel cultivarea și refacerea sa, astfel încît configurația lui efectivă să fie mereu corespunzătoare aceleia reprezentate pe hartă.

2.4. *Plierea și deplierea hărții*

Trebuie postulate în orice caz unele condiții preliminare: (i) reliefurile teritoriului să permită libera mișcare a supușilor care se îndeletnicesc cu plierea; (ii) să existe un vast deșert central unde harta pliată să poată fi depozitată și rotită în direcția de unde urmează a fi depliată după o orientare diferită; (iii) teritoriul să fie în formă de cerc sau de poligon regulat, astfel încît harta, oricum ar fi orientată, să nu-i depășească frontierele (o hartă a Italiei la scara 1:1, rotită cu nouăzeci de grade, s-ar întinde peste mare); (iv) să se accepte în acest caz condiția fatală ca harta să aibă totdeauna un punct central care va sta totdeauna pe aceeași porțiune de teritoriu pe care o reprezintă.

O dată satisfăcute aceste condiții, supușii se pot deplasa în masă către ținuturile periferice ale imperiului spre a evita ca harta să fie pliată cu supușii în interiorul ei. Pentru a rezolva problema aglomerării tuturor supușilor la marginile hărții (și ale imperiului) trebuie postulat un imperiu locuit de un număr de supuși nu mai mare decît numărul de unități de măsură ale perimetrului total al hărții, unitatea de măsură corespunzînd spațiului ocupat de către un supus în picioare.

Să presupunem că fiecare supus apucă o margine a hărții și o pliază progresiv mergînd înapoi: s-ar ajunge la o fază `critică în care totalitatea supușilor s-ar găsi aglomerată în centrul teritoriului, pe hartă, susținînd marginile acesteia pliate deasupra capului. Situație denumită adecvat catastrofă de tip scrot, cînd întreaga populație a imperiului rămîne închisă într-un săculeț transparent, într-o poziție de pat teoretic și de grav disconfort fizic și psihic. Supușii vor trebui, așadar, pe măsură ce are loc plierea, să sară în afara hărții, pe teritoriu, continuînd să o plieze din exterior, pînă la ultimele faze ale plierii, cînd nici un supus nu se mai află în săculețul interior.

Dar această soluție ar duce la situația următoare: teritoriul ar consta, o dată încheiată plierea, din propriul habitat plus o enormă hartă pliată în centrul lui. Astfel, harta pliată, deși de neconsultat, ar fi și infidelă, pentru că se știe cu certitudine că ar reprezenta teritoriul fără ea însăși pliată în centru. Și ea nici nu se vede, căci ar trebui să fie apoi depliată în scopul consultării o hartă despre care se știe *a priori* că este infidelă. Pe de altă parte, dacă harta s-ar reprezenta pe sine pliată în centru, ea ar deveni infidelă ori de cîte ori ar fi depliată.

S-ar putea presupune că harta e supusă unui principiu de indeterminare, în virtutea căruia actul de depliere este cel ce conferă fidelitate unei hărți care, pliată, este infidelă. În aceste condiții, harta ar putea fi depliată ori de cîte ori s-ar dori ca ea să fie fidelă.

Rămîne (dacă nu se recurge la harta simplificată) problema poziției care va trebui asumată de către supuși după ce harta a fost depliată și întinsă după o orientare diferită. Pentru ca ea să fie fidelă, fiecare supus, o dată încheiată deplierea, va trebui să adopte

poziția pe care o avea, în momentul reprezentării pe hartă, pe teritoriul efectiv. Doar cu acest preț un supus rezident în punctul *z* de pe teritoriu, deasupra căruia, să zicem, stă punctul x_2 de pe hartă, ar putea fi exact reprezentat în punctul x_1 de pe hartă care stă bunăoară în punctul *y* de pe teritoriu. În același timp, oricare supus ar putea obține informații (de pe hartă) despre un punct din teritoriu diferit de acela unde stă el, inclusiv despre un supus diferit de el însuși.

Oricît de obositoare și greu practicabilă, această soluție plasează harta transparentă și permeabilă, întinsă și orientabilă pe locul cel mai bun și evită recurgerea la harta simplificată. Și ea însă, ca și hărțile precedente, este afectată de paradoxul Hărții Normale.

3. Paradoxul Hărții Normale

Din clipa în care harta este instalată și acoperă tot teritoriul (indiferent dacă este întinsă sau suspendată), teritoriul imperiului este caracterizat de faptul de a fi un teritoriu integral acoperit de o hartă. Harta nu consemnează această caracteristică. Ceea ce ar fi posibil numai dacă pe hartă s-ar așeza altă hartă care ar reprezenta teritoriul plus harta subiacentă. Dar procesul ar fi infinit (argumentul celui de-al treilea om). În orice caz, dacă procesul se oprește, rezultă o hartă finală care reprezintă toate hărțile interpuse între ea și teritoriu, dar nu se reprezintă pe sine. Această hartă o numim Harta Normală.

O Hartă Normală este supusă paradoxului Russell-Frege: teritoriul plus harta finală reprezintă o mulțime normală în care harta nu face parte din teritoriul pe care-l definește; dar nu se pot concepe mulțimi de

mulțimi normale (și deci hărți ale unor teritorii cu hărți) chiar dacă am considera ca mulțimi de mulțimi un singur element, ca în cazul nostru. O mulțime de mulțimi normale trebuie concepută ca o mulțime non-normală, în care deci harta hărților ar face parte din teritoriul cartografiat, quod est impossibile.

De aici decurg două corolare:

1. Fiecare hartă la scara 1:1 reproduce teritoriul totdeauna în mod infidel.

2. În momentul cînd se realizează harta, imperiul devine nereprezentabil.

S-ar putea observa că, prin al doilea corolar, imperiul își încununează cele mai secrete vise, și anume de a se face imperceptibil imperiilor dușmane, dar în temeiul primului corolar, el și-ar deveni imperceptibil și sieși. Ar trebui postulat un imperiu care dobîndește conștiință de sine într-un soi de apercepție transcendentală a propriului aparat categorial în acțiune: dar asta ar presupune existența unei hărți înzestrate cu autoconștiință care (dacă ar fi conceptibilă) ar deveni în acel moment imperiul însuși, astfel încît imperiul și-ar ceda hărții puterea proprie.

Corolarul al treilea: fiecare hartă la scara 1:1 sancționează sfîrșitul imperiului ca atare și este, așadar, harta unui teritoriu care nu este un imperiu.

Continuări

În 1991 Laura Grimaldi a scris un Monsieur Bovary *în care se povestește ce i se întîmplă lui Charles după moartea Emmei, iar o doamnă Ripley (probabil un personaj al Patriciei Highsmith) a triumfat cu* Scarlett, *o continuare la* Pe aripile vîntului. *De altfel, de la* Oedip la Colonnos *la* După douăzeci de ani, *practica și-a dobîndit anumite titluri de noblețe.*

Giampaolo Proni, care, cu al său Cazul computerului Asia, *a demonstrat că știe să inventeze mașini narative, m-a sfătuit să propun alte continuări posibile ale unor romane celebre.*

Care Marcel?

Naratorul lui Proust, după ce și-a încheiat opera sub pecetea Timpului, epuizat de astm, se hotărăște să consulte un cunoscut alergolog de pe Coasta de Azur, unde se deplasează cu mașina. Șofer neexperimentat, este implicat într-un accident înspăimîntător: comoție cerebrală, pierdere aproape totală a memoriei. Este tratat de Aleksandr Luria care-l sfătuiește să dezvolte tehnica monologului interior. Dat fiind că Naratorul nu mai are un patrimoniu mnemonic asupra

căruia să monologheze și cu greu poate distinge chiar și percepțiile actuale, Luria îl sfătuiește să se înhame la monoloagele interioare din *Ulise*-le lui Joyce.

Naratorul citește cu chiu cu vai insuportabilul roman și-și reconstituie un eu fictiv, începînd să-și aducă aminte de vizitele bunicii sale la colegiul din Conglowes Wood. Redobîndește o subtilă capacitate sinestezică și simplul iz al grăsimii de berbec dintr-o shepherd pie îi evocă arborii din Phoenix Park și clopotnița bisericii din Chapelizod. Moare alcoolizat cu Guinness în fața unei porți de pe Eccles Street.

Molly

Trezindu-se după un somn agitat în dimineața zilei de 17 iunie 1904, Molly Bloom îl găsește în bucătărie pe Stephen Dedalus care tocmai își face o cafea. Leopold Bloom a ieșit în oraș pentru una din afacerile lui imprecise și vrînd poate să-i lase pe cei doi între patru ochi. Molly are fața umflată de somn, dar Stephen este imediat fascinat de ea și o privește ca pe o miraculoasă femeie-balenă. Îi recită cîteva poezii de doi bani și Molly îi cade în brațe. Se hotărăsc să fugă împreună la Pola și de acolo la Triest, urmăriți permanent de Bloom, travestit în omul cu mackintosh.

La Triest, Italo Svevo îl sfătuiește pe Stephen să-și pună pe hîrtie povestea și Molly, extrem de ambițioasă, îl încurajează. De-a lungul anilor, Stephen scrie un roman monumental, *Telemac*. După ce termină ultima pagină, își abandonează manuscrisul pe masă și fuge cu Sylvia Beach. Molly găsește manuscrisul, îl citește, se cufundă total în el și se regăsește exact în punctul de unde plecase, cuprinsă de

neliniște în patul ei, la Dublin, în noaptea dintre 16 și 17 iunie 1904.

Turbată de furie, îl urmărește pe Stephen la Paris și pe rue du Dragon îl curăță cu trei focuri de pistol în prag la Shakespeare & Co., strigînd: „Yes, yes, yes!" Fuge apoi, intră din greșeală într-o bandă desenată a lui Daniele Panebarco și-l descoperă în patul ei pe Bloom care face amor — simultan — cu Anna Livia Plurabelle, Lenin, Sam Spade și Vanna Marchi. Răscolită, se omoară.

Din nou Sam

Viena, 1950. Au trecut douăzeci de ani, dar Sam Spade nu a renunțat să pună mîna pe șoimul maltez. Legătura lui este acum Harry Lime și stau amîndoi conversînd în vîrful roții din Prater. „Am dat de o urmă", zice Lime. Coboară și se duc la Café Mozart, unde, într-un colț, un negru cîntă la țiteră *Smoke gets in your eyes*. La măsuța din fund, cu țigara în colțul buzelor strînse într-o grimasă amară, stă Rick. Găsise un indiciu printre documentele pe care i le arătase Ugarte, și-i arată lui Sam Spade o fotografie a lui Ugarte: „Cairo!" șoptește detectivul. „L-am cunoscut sub numele de Peter Lorre", rînjește sardonic Lime.

Rick continuă: la Paris, cînd intrase triumfal în suita lui de Gaulle, aflase de existența unui spion american, pe care serviciile secrete îl eliberaseră de la Saint-Quentin ca să-l pună pe urmele șoimului. Se spunea atunci că-l ucisese pe Victor Laszlo la Lisabona. Avea să sosească peste cîteva minute. Se deschide ușa și apare o figură feminină. „Ilse!" strigă Rick. „Brigid!" strigă Sam Spade. „Anna Schmidt!"

strigă Lime. „Miss Scarlett“, strigă negrul, cenușiu la față așa cum știu să fie numai oamenii de culoare cînd pălesc, „v-ați întors! Nu-i mai faceți rău stăpînului!“ Femeia afișează un surîs indefinibil: „Sînt cea despre care se crede că sînt... Cît despre șoim...“ „Ei bine?“ strigă toți într-un glas. „Cît despre șoim“, reia fascinanta aventurieră, „nu era șoim. Era erete.“

„Prostit, a doua oară“, murmură Spade, strîngînd din fălci, în timp ce profilul îi devine și mai ascuțit. „Dă-mi înapoi suta de dolari“, zice Harry Lime, „nu ghicești chiar niciodată.“ „Un coniac“, comandă Rick, pămîntiu.

Din fundul barului iese figura unui bărbat în mackintosh, cu un surîs sarcastic pe buze. E căpitanul Renault. „Hai să mergem, Molly“, îi spune el femeii. „Cei de la Deuxième Bureau ne așteaptă la Combray.“

Minunea sfîntului Baudolino

Barbari

Dante nu pare duios cu Alessandria mea natală, în *De vulgari eloquentia*: trecînd în revistă dialectele din peninsulă, recunoaște că sunetele hirsute emise de compatrioții noștri nu sînt cu siguranță un dialect italian și dă de înțeles că doar cu mare greutate pot fi calificate ca limbaj. Mă rog, sîntem barbari. Dar și asta e o vocație.

Nu sîntem italieni (latini) și nu sîntem nici măcar celți. Sîntem descendenți ai triburilor ligurice aspre și hirsute și, în 1856, Carlo Avalle, la începutul lucrării sale, *Istoria Piemontului*, amintea cele spuse de Virgiliu despre popoarele italice preromane în cartea a IX-a a *Eneidei*:

> Nu sînt aicea Atrizii, nici meșteru-n vorbe Ulise:
> Aspru din firea lui neam, pe născuți noi întîi în șuvoaie
> Îi scufundăm și în gerul cel crud și în ape;
> Noaptea veghează copiii vînînd și cutreieră codrii...
>
> [Trad. de Nicolae Ionel – *n. t.*]

Etc. Și mai spune Avalle că acești barbari „aveau un aspect șters și subțiratic, pielea moale, ochii mici, părul rar, privirea plină de mîndrie, vocea aspră și sonoră: astfel, cînd îi vedeai pentru prima oară, nu-ți puteai face o idee corectă despre extraordinara lor vigoare..."

Despre o mamă se spune că „surprinsă de durerile nașterii, în timp ce era la muncă, fără a da nici un semn, merse de se ascunse îndărătul unui tufiș de mărăcini. Acolo născu, acoperi copilul cu frunze și se întoarse la lucru fără ca nimeni altul să observe ceva. Dar cînd pruncul începu să plîngă, o dădu de gol pe mamă, care, surdă la îndemnurile prietenilor și soților, nu încetă să muncească decît atunci cînd stăpînul văzîn-d-o, o sili să lase lucrul, plătindu-i simbria. De aici s-a născut zicala, deseori repetată de istorici, că la liguri femeile aveau puterea bărbaților, iar aceștia, pe cea a fiarelor." Relatarea a fost făcută de Diodor din Sicilia.

Pe cîmpul de la Marengo...

Eroul Alessandriei se numește Gagliaudo. Sîntem în 1168, Alessandria este și nu este, cel puțin nu există cu acest nume. Este o federație de burguri, poate un nucleu de așezări cu un castel. În acea zonă locuiesc țărani și pesemne numeroși *mercatanti* (negustori) care, cum avea să spună Carducci, le vor apărea feudalilor germani ca adversari inacceptabili „care și-au încins abia mai ieri burțile cu oțelul cavalerilor". Comunele italiene se unesc împotriva lui Barbarossa, constituind Liga lombardă, și hotărăsc să ridice o nouă cetate la confluența rîurilor Tanaro și Bormida, pentru a stăvili înaintarea invadatorului.

Oamenii din acele cătune risipite acceptă propunerea, pesemne pentru că întrevăd o serie de avantaje. Se uită, pare-se, la interesele lor particulare, dar cînd sosește Barbarossa, opun rezistență, iar Barbarossa nu trece. Sîntem în 1174, Barbarossa presează la porți, Alessandria este înfometată, și iată că își face apariția

(potrivit legendei) șiretul Gagliaudo, țăran din rasa lui Bertoldo, îi convinge pe cei mai bogați oameni din cetate să-i dea puținul grîu pe care izbutesc să-l mai strîngă, își îndoapă vaca Rosina și-o duce la păscut în afara zidurilor. Firește, oamenii lui Barbarossa o capturează, îi spintecă pîntecele și rămîn încremeniți cînd o văd atît de ghiftuită cu grîu. Și Gagliaudo, care știe să facă pe prostul, îi povestește lui Barbarossa că au atîta grîu în cetate, încît sînt siliți să-l utilizeze ca hrană pentru vite. Să ne întoarcem o clipă la Carducci, să ne gîndim la acea armată de romantici care plîng noaptea, episcopul din Spira care se gîndește la frumoasele turnuri ale catedralei lui, contele palatin Diptoldo cel cu pletele blonde, care nu mai speră acum să o mai vadă pe Tecla lui, toți torturați și apăsați de senzația că trebuie „să moară după voia *mercatanti*-lor..." Oștirea germană își strînge corturile și pleacă.

Aceasta e legenda. În realitate, asediul a fost mai sîngeros, se pare că milițiile comunale din orașul meu și-au dovedit bravura pe cîmpul de luptă, dar orașul preferă să-l evoce ca erou al său pe acel țăran viclean și nesîngeros, fără prea multe înzestrări militare, dar călăuzit de o certitudine luminoasă: că toți ceilalți sînt nițel mai proști decît el.

Epifanii padane

Știu că încep aceste memorii într-un spirit intens alessandrin, și nici nu izbutesc să imaginez prezentări, cum să zic, mai monumentale. Ba chiar cred că pentru a descrie un oraș „plat" ca Alessandria, abordarea monumentală ar fi o greșeală, așa că prefer să procedez pe căi mai modeste. Istorisind epifanii. Epifania (îl

citez pe Joyce) este „ca o manifestare spirituală neașteptată, într-un discurs sau într-un gest sau într-o înlănțuire de gînduri, demne de a fi rememorate". Un dialog, un orologiu citadin ivindu-se din ceața de seară, un miros de verze putrezite, un lucru nesemnificativ care dintr-o dată capătă relief, acestea erau epifanii pe care le înregistra Joyce în Dublinul lui cețos. Și Alessandria seamănă mai mult cu Dublinul decît cu Constantinopolul.

Era o dimineață de primăvară în 1943. Hotărîrea fusese luată, urma să părăsim orașul definitiv. Mai mult, ideea miraculoasă era să ne refugiem la Nizza Monferrato, unde am fi evitat cu siguranță bombardamentele, dar, după cîteva luni, prins în focul încrucișat al fasciștilor și al partizanilor, aveam să învăț să sar în șanțuri pentru a evita rafalele mitralierelor Sten. Era dimineața devreme și ne îndreptam către gară, toată familia, într-o trăsură închiriată. Acolo unde Corso Cento Cannoni se deschide către cazarma Valfré, în spațiul amplu care la ceasul acela era pustiu, mi-a apărut, în depărtare, Rossini, colegul meu de școală elementară, m-am ridicat în picioare, amenințînd echilibrul vehiculului, și l-am strigat cît am putut de tare. Nu era el. Tatăl meu s-a mîniat. Mi-a spus că eram, ca de obicei, necugetat, că nu trebuie să mă comport așa și să strig ca nebunul „Verdini". Am precizat că strigasem Rossini, el a spus că Verdini sau Bianchini era totuna. Cîteva luni mai tîrziu, cînd a avut loc primul bombardament asupra Alessandriei, am aflat că Rossini murise sub dărîmături împreună cu maică-sa.

Epifaniile nu ar trebui explicate, dar în această amintire sînt cel puțin trei. Întîi, am fost certat pentru că cedasem unui entuziasm excesiv. Doi, cred, pronunțasem în chip necugetat un nume. La Alessandria

se reprezintă în fiecare an *Gelindo*, o poveste pastorală despre Crăciun. Întîmplarea are loc la Betleem, dar păstorii vorbesc și discută în dialectul alessandrin. Doar sutașii romani, Sfîntul Iosif și Regii Magi vorbesc în italiană (și par foarte comici). Or, unul din slujitorii lui Gelindo, Medoro, îi întîlnește pe Regii Magi și din imprudență le spune numele stăpînului său. Cînd află, Gelindo se înfurie și-i face o scenă lui Medoro. Nu-ți spui oricui numele și nu-l chemi pe nimeni în chip necugetat pe nume, în public, astfel încît să poată auzi tot omul. Numele îți aparține doar ție, e nevoie de pudoare în legătură cu numele. Un american, dacă vorbește cu noi, ne introduce numele în fiecare frază și e bucuros să procedăm la fel și noi cu el. Un alessandrin poate vorbi cu tine o zi întreagă fără a-ți spune niciodată pe nume, nici chiar cînd te salută. Se zice „ciao" sau „arrivederci", nu „arrivederci, Giuseppe".

Cît despre cea de-a treia epifanie, ea este mai ambiguă. Îmi stăruie în amintire viziunea acelui spațiu urban, prea larg, ca o haină transmisă din tată în fiu, unde figura aceea micuță se decupa prea distantă de trăsură, și întîlnirea nesigură cu un prieten pe care nu aveam să-l mai văd vreodată. În spațiile plate și excesive din Alessandria te pierzi. Cînd orașul e într-adevăr pustiu, în zorii zilei, noaptea sau de sărbătoarea Ferragosto (sau chiar duminica pe la unu și jumătate), e prea mult de mers (în acest oraș foarte mic) de la un punct la altul, și totul sub cerul liber, unde oricine ar sta ascuns după un colț sau într-o trăsură care trece, ar putea să te vadă, să te descopere în toată intimitatea ta, să-ți rostească numele, să te piardă pentru totdeauna. Alessandria e mai vastă decît Sahara, străbătută de zîne Morgane spălăcite.

Iată de ce oamenii vorbesc puțin, își fac semne rapide, te pierd, îi pierzi. Asta înrîurește raporturile umane, urile ca și iubirile. Alessandria, urbanistic vorbind, nu are centre de adunare (poate unul singur, Piazzetta della Lega), are aproape întotdeauna *centre de dispersiune*. Din acest motiv, nu știi niciodată cine e și cine nu e.

Îmi vine în minte o poveste care nu e alessandrină, dar ar putea fi. Salvatore își părăsește la douăzeci de ani orașul natal ca să emigreze în Australia, unde trăiește în exil vreme de patruzeci de ani. Apoi, sexagenar, își strînge economiile, se întoarce acasă. Și în timp ce trenul se apropie de gară, Salvatore visează cu ochii deschiși: își va regăsi oare camarazii, prietenii din trecut, în barul tinereții sale? Îl vor recunoaște oare? Îi vor juca oare feste, îi vor cere să-și povestească aventurile printre canguri și aborigeni, avizi de curiozitate? Și fata aia care...? Și negustorul din colț? Și așa mai departe...

Trenul intră în gara pustie, Salvatore coboară pe peron izbit de soarele puternic de amiază. Departe, iată un omuleț adus de spate, lucrător la căile ferate. Salvatore îl privește mai atent, recunoaște figura în ciuda spinării cocoșate, fața brăzdată de patruzeci de ani de zbîrcituri: sigur, e Giovanni, vechiul coleg de școală! Îi face un semn, se apropie neliniștit, își arată cu mîna propriul chip ca pentru a zice „eu sînt". Giovanni îl privește, parcă nu-l recunoaște, apoi își ridică bărbia într-un gest de salut: „Ei, Salvatore! Ce faci, pleci?"

În marele deșert alessandrin se consumă adolescențe febrile. 1942, eu pe bicicletă, între două și cinci, într-o după-amiază de iulie. Caut ceva, de la Citadelă la Pistă, apoi de la Pistă la Grădini, sau de la Grădini

către gară, apoi o tai prin Piazza Garibaldi, circumnavighez penitenciarul, o iau din nou spre Tanaro, dar traversînd centrul. Nu e nimeni. Am o țintă constantă, chioșcul de la gară unde văzusem un fascicol Sonzogno, vechi poate de ani de zile, cu o istorie tradusă din franceză care mi se pare fascinantă. Costă o liră și eu am doar o liră în buzunar. S-o cumpăr, să n-o cumpăr? Celelalte magazine sînt sau par închise. Prietenii sînt în vacanță. Alessandria este doar spațiu, fascicolul de la gară e singura promisiune de narativitate și deci de realitate. Mulți ani mai tîrziu am avut parcă un soi de intermitență a inimii, un scurtcircuit între amintiri și imaginea prezentă, aterizînd cu un avion care se bălăbănea din toate încheieturile, în centrul Braziliei, la São Jesus da Lapa. Avionul nu putea să aterizeze pentru că doi cîini somnolenți se tolăniseră în mijlocul pistei de beton și nu se mișcau de acolo. Care e legătura? Nici una. Așa funcționează epifaniile.

Dar în ziua aceea, în ziua aceea de lungă seducție între mine și cartea Sonzogno, între carte și mine, între dorința mea și rezistența zăpușitoare a spațiilor alessandrine — și cine știe dacă nu cumva cartea era doar ecranul, masca altor dorințe care-mi și măcinau un trup și o fantezie ce nu erau încă bune la nimic — acea lungă pedalare îndrăgostită în vidul estival, acea fugă concentrică, rămîn în oroarea lor o amintire sfîșietoare prin dulceață și — aș vrea să spun — orgoliu etnic. Sîntem făcuți așa, ca orașul. Ca să isprăvesc povestea, dacă vreți, m-am hotărît apoi și am cumpărat cărticica. După cîte-mi amintesc era o imitație după *Atlantida* lui Pierre Benoit, dar cu ceva Verne în plus. La apusul soarelui — închis în casă — plecasem de mult din Alessandria, navigam pe fundul unor mări tăcute, vedeam alte amurguri și alte zări. Tata, întorcîndu-se

acasă, observă că citeam prea mult și-i spuse mamei că ar fi trebuit să stau mai mult pe-afară. Și cînd colo, eu mă dezintoxicam de excesul de spațiu.

Să nu exagerăm niciodată

Am avut un șoc, ceva mai mare, am intrat la universitatea din Torino. Torinezii sînt francezi, în orice caz celți, nu barbari liguri ca noi. Noii mei camarazi soseau pe culoarele din Palazzo Campana dimineața, cu o cămașă frumoasă și o cravată frumoasă, îmi zîmbeau și se apropiau de mine cu mîna întinsă: „Ciao, ce mai faci?" Nu mi se mai întîmplase niciodată ceva asemănător. La Alessandria îmi întîlneam colegii ocupați să rezeme zidurile, mă priveau cu pleoapele pe jumătate închise și-mi ziceau, cu o cordialitate pudică: „Ehi, stüpid!" adică „Măi, prostule!" O distanță de nouăzeci de kilometri, și iată altă civilizație. Sînt încă atît de impregnat de ea, încît mă încăpățînez să o consider superioară. Prin părțile noastre nu se minte.

Cînd s-a tras în Togliatti a fost o mare agitație. Din cînd în cînd, alessandrinii își pierd sărita. Au umplut Piazza della Libertà, fostă Rattazzi. Apoi a intervenit radioul și a difuzat știrea despre victoria lui Gino Bartali în turul Franței. O superbă operație de mass media care, după cum se spune, a funcționat în toată Italia. La Alessandria n-a funcționat întru totul, noi sîntem vicleni, nu putem fi făcuți să-l dăm uitării pe Togliatti de dragul unei povestioare cicliste. Dar deodată a apărut deasupra municipiului un aeroplan. Era poate pentru prima oară cînd Alessandria era survolată de un aeroplan cu banderolă publicitară, dar nu-mi amintesc la ce se făcea reclamă. Nu era un plan

diabolic, era o întîmplare. Alessandrinul este neîncrezător în confruntările cu planuri diabolice, dar foarte indulgent cu întîmplarea. Mulțimea a observat aeroplanul, a comentat noua găselniță (bună idee, un pic cam neobișnuită, dar ia uite ce le mai dă prin cap, născocesc mereu cîte ceva). Fiecare și-a expus cu detașare părerea proprie precum și convingerea personală și nestrămutată că totuși povestea nu ar putea influența curba generală a entropiei și moartea termică a universului — n-au zis chiar așa, dar asta se subînțelege din fiecare cuvînt spus din vîrful buzelor, în dialectul alessandrin. Apoi au plecat toți acasă, pentru că ziua nu mai rezerva nici o surpriză. Togliatti n-avea decît să se descurce singur.

Îmi închipui că asemenea istorii, povestite altora (adică unor nealessandrini), ar putea stîrni oroare. Eu unul le găsesc sublime. Mi se par echivalente cu alte sublime epifanii oferite nouă de istoria unui oraș care izbutește să se edifice cu ajutorul papei și al Ligii lombarde, îi rezistă din încăpățînare lui Barbarossa, dar apoi nu ia parte la bătălia de la Legnano. A unui oraș despre care o legendă spune că regina Pedoca vine din Germania ca să-l asedieze și, de cum sosește, plantează cîțiva butași de viță de vie, jurînd că n-avea să plece înainte de a bea vinul făcut din strugurii aceia. Asediul durează șapte ani, dar o continuare a legendei zice că Pedoca, înfrîntă de alessandrini, săvîrșește un ritual halucinant de furie și distrugere, varsă pe pămîntul sterp vinul din butoaie, ca o aluzie mistică la o mare și barbară jertfă sîngeroasă. Pedoca, regina poetică și fantastă, care se autopedepsește, renunțînd la propria-i plăcere doar ca să se îmbete dintr-un masacru, fie și doar simbolic... Alessandrinii privesc, iau notă și unica lor concluzie este că, pentru a caracteriza

prostia cuiva, se va putea spune în viitor: „*Fürb c'm' Pedoca*“ (deștept ca Pedoca).

Alessandria, pe unde trece Sfîntul Francisc și convertește aici un lup ca la Gubbio, cu deosebirea că Gubbio face din asta o poveste care nu se mai termină, iar Alessandria o dă uitării, ce-ar avea de făcut un sfînt dacă nu să convertească lupi? Și-apoi cum l-ar fi putut înțelege alessandrinii pe acest umbrian cam teatral și cam isteric, care le vorbește păsărelelor în loc să muncească?

Interesați de negoțurile lor, alessandrinii poartă războaie și se angajează în dispute, dar cînd, în 1282, iau lanțurile de la un pod din Pavia și le expun în Dom ca trofeu, sacristanul le folosește la scurt timp după aceea ca să-și echipeze coșul vetrei din bucătărie, fără ca nimeni să le remarce lipsa. Jefuiesc casele, fură îngerul de pe turnul catedralei, dar, cum, necum, pînă la urmă îl pierd.

Dacă răsfoiți primele pagini din *Ghidul Italiei legendare, misterioase, insolite și fantastice* (Sugar), unde o serie de mici hărți indică distribuția ființelor fantastice în Italia de nord, veți vedea că provincia Alessandria excelează prin virginitate: nici vorbă de vrăjitoare, draci, zîne, spiriduși, magicieni, monștri, strigoi, grote, labirinturi sau comori: se salvează cu un „edificiu bizar“, dar trebuie să recunoașteți că e cam puțin.

Neîncredere în mister, mefiență față de numinos. Un oraș fără idealuri și fără pasiuni. În epoca în care nepotismul era o virtute, Pius al V-lea, papă alessandrin, își alungă rubedeniile de la Roma și le spune să-și poarte singure de grijă; locuită veacuri la rînd de o comunitate evreiască bogată, Alessandria nu-și găsește nici măcar energia morală ca să devină antisemită și uită să dea ascultare ordinelor Inchiziției. Alessan-

drinii nu sînt niciodată entuziasmați de nici o virtute eroică, nici chiar cînd aceasta predica exterminarea celor care erau diferiți. Alessandria nu a simțit niciodată nevoia dẹ a impune un Cuvînt cu ascuțișul armelor; nu ne-a dat modele lingvistice care să poată fi oferite crainicilor radiofonici, nu a creat miracole artistice capabile să atragă subscripții, nu a avut niciodată ceva de transmis celorlalte nații, nu are nimic cu care să se poată mîndri fiii ei, fii cu care nici ea nu s-a preocupat vreodată să se mîndrească.

Gîndiți-vă însă cît de mîndri se pot simți ei cînd descoperă că sînt fiii unui oraș fără retorică și fără mituri, fără misiuni și fără adevăruri.

Înțelegerea ceței

Alessandria e alcătuită din mari spații vide și somnolente. Dar brusc, în unele seri de toamnă sau de iarnă, cînd orașul este cufundat în ceață, vidurile dispar și din cenușiul latescent, în lumina felinarelor, colțuri, muchii, fațade neașteptate, perspective întunecate se ivesc din nimic, într-un nou joc de forme abia schițate, iar Alessandria devine „frumoasă". Oraș făcut pentru a fi contemplat între zi și noapte, prelingîndu-te pe lîngă ziduri. Nu are a-și căuta identitatea la lumina soarelui, ci în neguri. Pe timp de ceață mergi încet, trebuie să cunoști bine traseele ca să nu te rătăcești, dar ajungi oricum și totdeauna undeva.

Ceața e bună și-i răsplătește fără greș pe cei care o cunosc și o iubesc. A umbla în ceață e mai frumos decît a umbla prin zăpadă, strivind-o sub tălpile bocancilor, pentru că ceața nu te reconfortează doar de jos, ci de sus, nu o murdărești, nu o distrugi, îți lunecă afectuoasă în jur și se recompune după trecerea ta, îți

umple plămînii ca un tutun de soi, are un parfum puternic și sănătos, îți dezmiardă obrajii și ți se strecoară printre bărbie și guler, gîdilîndu-ți grumazul, îți îngăduie să distingi de la depărtare fantasme care se dizolvă cînd te apropii, sau te face să observi pe neașteptate în fața ta figuri poate reale, care te ocolesc și dispar în neant. Din nefericire ai vrea o stare permanentă de război și de întunecare, doar atunci ceața dă tot ce are mai bun, dar nu poți avea mereu totul. În ceață ești la adăpost de lumea exterioară, ești tu însuți, singur cu interioritatea ta. *Nebulat ergo cogito.*

Din fericire, cînd pe cîmpia alessandrină nu este ceață, mai ales dimineața în zori, atunci *„scarnebbia"*, „se ridică ceața". Un soi de rouă pîcloasă, în loc să lumineze cîmpiile, se ridică și tulbură cerul și pămîntul, umezindu-ți ușor fața. Spre deosebire de ceață, vizibilitatea este excesivă, dar peisajul rămîne destul de monocrom, totul se difuzează în nuanțe delicate de griuri și nu ofensează ochiul. Trebuie să mergi afară din oraș, pe drumuri secundare, cel mai bine pe poteci, de-a lungul cîte unui canal rectiliniu, pe bicicletă, fără fular, cu un ziar vîrît pe sub haină, ca să-ți protejeze pieptul. Pe cîmpia de la Marengo, unde bate luna și întunecimea dintre Bormida și Tanaro se agită și vuiește o pădure, au fost cîștigate pînă acum două bătălii (1174 și 1800). Clima revigorează.

Sfîntul Baudolino

Sfîntul protector al Alessandriei este Baudolino („o, Sfinte Baudolino, apără din cer — dioceza noastră — și poporul credincios"). Iată ce ne povestește Paulus Diaconus:

„Pe vremea lui Liutprand, într-un loc ce se numea Toro, lîngă Tanaro, strălucea un bărbat de o miraculoasă sfințenie, care, cu ajutor de la harul lui Cristos, făptuia multe minuni, încît deseori prezicea viitorul și vestea lucrurile îndepărtate ca și cum ar fi fost de față. Odată, cînd regele veni să vîneze în pădurea Orba, s-a întîmplat că unul dintre oamenii săi, țintind un cerb ca să-l ucidă, răni cu săgeata pe nepotul regelui, feciorul surorii sale, pe nume Anfuso. Văzînd aceasta, Liutprand, care-l iubea nespus de mult pe copil, începu a plînge de nenorocirea lui și numaidecît îl trimise pe unul dintre cavalerii săi la omul lui Dumnezeu, Baudolino, rugîndu-l să se roage lui Cristos pentru viața nefericitului copil."

Întrerup aici citatul, pentru o clipă, astfel încît cititorul să-și facă propriile predicții. Ce ar fi făcut un sfînt normal, adică ne alessandrin? Și acum să continuăm istorisirea, dîndu-i din nou cuvîntul lui Paulus Diaconus:

„Cînd cavalerul o porni la drum, copilul muri. Drept care profetul, cînd îl văzu ajuns, îi spuse astfel: «Știu prilejul pentru care vii, dar ceea ce îmi ceri e cu neputință, deoarece copilul a și murit.» Auzind vorbele acestea, regele, deși îndurerat că nu-și văzuse împlinită rugăciunea, recunoscu totuși deschis că omul lui Dumnezeu, Baudolino, era înzestrat cu duhul profeției."

Pot spune că Liutprand se comportă bine și înțelege lecția marelui sfînt. Și anume că minuni, în viața reală, nu prea se fac. Și înțelept este acela care ține seama de necesitate. Baudolino face minunea de a-l convinge pe un longobard credul că minunile sînt o marfă foarte rară.

CUPRINS

La prețul de vînzare se adaugă 2%,
reprezentînd valoarea timbrului
literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
Cont nr. 2511.1–171.1 / ROL,
B.C.R. Filiala sector 1, București

Apărut 2000
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tipărit la C.N.I. „Coresi“ S.A

CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ
cu plata ramburs / la primirea coletului

Avantajele dumneavoastră: 10 % reducere din prețul de librărie, indiferent de cantitatea comandată • taxe poștale gratuite / suportate de Humanitas • materiale promoționale la zi privind aparițiile noastre.

Cum comandați: Bifați pe TALONUL DE COMANDĂ precedent titlurile care vă interesează • Adăugați, dacă e cazul, alte titluri Humanitas • Indicați, pentru fiecare titlu, numărul de exemplare dorite • Țineți cont de faptul că lista de titluri disponibile și prețurile înscrise în TALONUL DE COMANDĂ erau valabile la data trimiterii în tipografie a cărții de față • Pentru informații la zi privind titlurile disponibile și prețul lor, sunați la tel. 01/ 223 15 01.

Cum transmiteți comenzile: prin poștă, telefon, fax, e-mail sau Internet (căutați pe site-ul nostru bonul de comandă).

Editura Humanitas
Piața Presei Libere 1
79 734 București — România
Tel.: 01/ 222 90 61, Fax: 01 / 224 36 32
E-mail: cpp @ agora.humanitas.ro
Internet: www.humanitas.ro

Datele dumneavoastră

Nume ______________________

Adresă ______________________

____

Telefon, fax ______________________

Informații suplimentare (completați aceste rubrici pentru a fi inclus în baza noastră de date destinată unui viitor direct-mail)

Data nașterii Profesia ______________________

Preferințe de lectură / domenii de interes ______________________

____

____

Semnătura Data

Între 1959 și 1961, Umberto Eco a publicat în revista italiană *Il Verri* o serie de texte satirico-parodice vizînd o diversitate caleidoscopică de teme ale lumii contemporane. Peste doi ani, în 1963, textele aveau să fie strînse în volumul de mare succes *Jurnalul minim*. Un nou volum, *Il secondo diario minimo*, a fost publicat în 1992. Versiunea românească reprezintă o selecție din această ultimă ediție.

Tonul sarcastic și ironia mușcătoare fac ca tușele groase în care scriitorul italian înfățișează o realitate sau alta să scoată în evidență tocmai acele detalii stînjenitoare și sîcîitoare, pe care, dintr-o prea mare obișnuință cu ele, nici măcar nu le mai băgăm în seamă. După cum însuși autorul mărturisește, intenția cărții – a cărei deviză este *Lăsați-mă să mă amuz!* – depășește cu mult semnificația etică a dictonului *Ridendo castigat mores*. Căci aici nu intenția moralizatoare precumpănește, ci dorința lui Eco de a induce cititorului acea luciditate amară pe care n-o poți îndeobște căpăta decît amuzîndu-te copios. Treptat însă, savoarea umorului va lăsa locul unei alte savori, mai adînci și mai stăruitoare, aceea a tristeții de a ne simți puși în fața unor adevăruri pe care am fi dorit să nu le știm.

ISBN 973-50-0139-

Pe copertă:
LFONSO OSSORIO, *Multiflora*